

Een **federale agent** richt in Minneapolis, Minnesota een wapen op een demonstrant. FOTO BRANDON BELL/AFP

VREEMDELINGENPOLITIE

ICE-razzia's zijn dé splijtzwam in VS

Veel Amerikanen vrezen dat Trump een massale klopjacht op migranten opent in de hoop dat het verzet ertegen ontspoord.

Merijn de Waal

MIAMI

Voor de tweede keer deze maand is een Amerikaan die protesteerde tegen het agressieve anti-immigratiebeleid van de regering-Trump daarbij doodgeschoten door een federale agent. Opnieuw vond het incident plaats in Minneapolis. Opnieuw spreken linkse Amerikanen van „een openbare executie op klaarlichte dag”, terwijl regeringskopstukken spreken van gerechtvaardigd noodweer tegen „een opstandeling” dan wel „binnenlandse terrorist”. En opnieuw zijn de VS dieper verdeeld geraakt over de razzia's waarmee Trump zijn centrale campagnebelofte van „de grootste deportatie-operatie ooit” zegt in te lossen.

Door omstanders gefilmde beelden tonen hoe de 37-jarige IC-verpleger Alex Jeffrey Pretti zaterdagochtend in een worsteling belandt met federale agenten, wanneer hij betoogt tegen hun aanwezigheid in

de midwestelijke stad. Het handgemeen escaleert, waarbij een agent onder meer met een traangascilinder op Pretti inslaat. Terwijl hij op de grond wordt gewerkt, klinken kort achter elkaar minstens tien schoten. Volgens de federale autoriteiten zijn deze gelost door een grenswacht van de grenspolitie CBP, die vreemdelingenpolitie ICE ondersteunt bij haar omvangrijke operatie in Minneapolis.

In een eerste verklaring over het geweld stelde het ministerie van Binnenlandse Veiligheid dat Pretti op de agenten zou zijn afgelopen met een getrokken vuurwapen. Volgens dit departement, dat zowel verantwoordelijk is voor ICE als voor de grenswacht, dreigde hij met „het aanrichten van een bloedbad”.

Een mobiel, geen vuurwapen

Op opnames die Amerikaanse media analyseerden lijkt Pretti een mobiele telefoon in zijn hand te houden. Ook uit de video-analyses van onder meer onderzoeksplat-

form Bellingcat wordt de verklaring van het ministerie van Binnenlandse Veiligheid weersproken. Er bestaan beelden waarop het lijkt alsof een agent de man al voordat het schieten begint zijn wapen heeft ontnomen. In Minnesota, de staat waar Minneapolis in ligt, is het burgers wettelijk toegestaan in

Burgers waarschuwen met fluitjes voor de nabijheid van ICE-agenten

de publieke ruimte een wapen te dragen. Pretti had hiervoor de benodigde vergunning.

Het incident ontketende meteen een nieuwe golf van protest in de stad. Betogers keerden zich tegen de federale troepen. Bij een overheidsgebouw waar ze al weken protesteren, ontstonden opstootjes. Dit noopte de Democratische gouverneur van Minnesota, oud-vice-presidentskandidaat Tim Walz, er-

toe de Nationale Garde van zijn staat te mobiliseren. Dit zijn reservisten die onder zijn gezag vallen en die de lokale politiekorpsen nu moeten helpen de orde in de stad te herstellen en bewaren.

Eind 2025 trok ICE met minstens tweeduizend agenten naar Minneapolis en haar tweelingstad St. Paul. Aanvankelijk leek hun 'Operation Metro Surge' vooral gericht op mensen zonder verblijfspapieren binnen de omvangrijke Somalisch-Amerikaanse gemeenschap. Omdat de meeste mensen uit deze bevolkingsgroep legaal in het land verblijven, werd de jacht al snel verlegd naar immigranten met een Latijns-Amerikaanse achtergrond.

Burgers proberen die klopjachten te frustreren door onder meer met fluitjes de komst van ICE aan te kondigen zodra ze hun nauwelijks herkenbare auto's zien rijden. Minneapolis staat al bijna drie weken onder hoogspanning sinds een anti-ICE-betogers deze vorm van protest met de dood moest bekopen.

Renee Good werd op 7 januari in haar auto door een ICE-agent met drie kogels fataal geraakt na een woordenwisseling met hem en een collega. Volgens de regering-Trump schoot de agent uit noodweer, toen Good hem dreigde te overrijden. Uit videobeelden valt op te maken dat ze probeerde weg te rijden.

De regering-Trump schaarde zich onmiddellijk onvoorwaardelijk achter de schietende ICE-agent. Vicepresident JD Vance beloofde hem en zijn collega's „absolute immuniteit” voor rechtsvervolging. Onderzoek van de lokale autoriteiten naar Goods dood werd verhinderd. Naar gouverneur Walz en de eveneens Democratische burgemeester Jacob Frey werd door Trumps ministerie van Justitie een vooronderzoek geopend, omdat ze het federale overheidsingrijpen zouden hinderen met hun kritiek.

Lees verder op pagina 4

IN HET LAND

HELMOND

HANS STEKETEE

Giftig maar schoon, ammoniak als brandstof

Een student reikte hem jaren geleden het idee aan, zegt Peter de Vos, universitair hoofddocent maritieme techniek aan de TU Delft. „Als je een motor op waterstof kan laten draaien, waarom dan niet op een waterstofdrager als ammoniak?“ Waterstof (H₂) bestaat uit twee waterstofatomen; ammoniak (NH₃) uit een stikstofaatom en drie waterstofatomen. Verbranding geeft stikstof (N₂) en water (H₂O). En geen broeikasgassen. „Ik zei: ja, dat kan, maar je weet toch dat ammoniak hartstikke giftig is?“

Als alles goed gaat, komt deze maandag niettemin de eerste Nederlandse ammoniakmotor tot leven in een luchtdichte testcel achter dik glas bij TNO Powertrains in Helmond. Daar worden motoren en ‘aandrijflijnen’ voor allerlei toepassingen en brandstoffen - van lpg, benzines en diesel tot methanol en waterstof - onderzocht en gecertificeerd. „De belangrijkste machine hier is de koffiemachine“, zeggen ze er tegen bezoekers.

De onderzoeksmotor voor ammoniak heeft één cilinder, hangt vol slangen en sensoren, en is omgeven door rekken met knipperende elektronica, als een patiënt op de IC. Want alleen op papier is de chemische reactie eenvoudig.

Ammoniak brandt relatief traag, waardoor een *pilot fuel*, een ontstekingsvlloeistof, nodig is om de reactie te starten en aan de gang te houden. Alleen de praktijk kan uitwijzen hoe je nare stikstofverbindingen (NO_x) en onverbrande NH₃ voorkomt. Onduidelijk is ook hoe zo’n motor zich gedraagt onder verschillende belastingen.

„Dat het eindelijk zover is, geeft al een enorme voldoening“, zegt De Vos. „Maar het blijft wetenschap en je moet er rekening mee houden dat de experimenten tegenvallen. En natuurlijk hoop ik te bevestigen dat ons idee levensvatbaar is.“

Denk bij ‘levensvatbaar’ trouwens niet aan een extra slang aan de pomp. „De kans daarop is nul“, zegt hij. Ammoniak geldt vooralsnog alleen als veelbelovend alternatief voor de zware stookolie in de internationale zeevaart, een grote bron van broeikasgas. Ammoniak is in theorie emissievrij, heeft een ho-

gere ‘energiedichtheid’ dan waterstof, wordt makkelijker vloeibaar en is beter te vervoeren. Productie en transport zijn al wijdverspreid; het is de basis van de kunstmestindustrie.

China en Japan, net als Europa een netto importeur van energie, zijn er ver mee. Het Finse Wärtsilä bouwt al scheepsmotoren die zowel op ammoniak als op gasolie (diesel) kunnen draaien en in de ‘ammoniakstand’ tot 90 procent minder uitstoten. Het AmmoniaDrive-project van TU Delft kiest een ander proces: het ‘kraakt’ ammoniak in een brandstofcel tot waterstof, die vervolgens samen met ammoniak en lucht in de onderzoeksmotor worden gespoet. Het moet een betere, snellere

Vandaag komt een experimentele motor tot leven die op ammoniak draait en geen broeikasgas uitstoot

ontbranding en een hoger rendement opleveren dan de laatste ammoniak-dieselmotoren.

Zelfs een korte blootstelling aan ammoniak kan dodelijk zijn en voor dit experiment zijn de veiligheids-eisen streng. Er is steeds maar weinig brandstof aanwezig. Het open draaien en sluiten van de ammoniakcilinder moet door je arm in een lange rubberen handschoen te stecken die luguber in de luchtdichte glazen kast met de cilinder hangt. Snuffelsensoren en veiligheidskleppen bewaken de brandstofstroom. Maar bij een lek bestaat de kans dat er ontruimd moet worden.

Deze onderzoeksmotor produceert voorlopig alleen data. Verdere ontwikkeling gaat nog wel een decennium duren, denkt De Vos. Niet erg, ook al omdat al die groene stroom om ammoniak klimaatneutraal te produceren er nog helemaal niet is. „Maar tegen die tijd hopen we wel dat ons idee het beste zal blijken“, zegt hij.

KABINET

GL-PvdA: alsnog samenwerken met minderheidskabinet

Oppositieleider Jesse Klaver wil compromissen met het aanstaand minderheidskabinet sluiten „om Nederland vooruit te helpen“, zei hij vrijdag. Daar staan serieuze voorwaarden tegenover.

Erik van der Walle

DEN HAAG

GroenLinks-PvdA staakt zijn verzet tegen de komst van het minderheidskabinet van D66, CDA en VVD. De grootste oppositiepartij kondigt aan „verantwoordelijke oppositie“ te gaan voeren tegen de coalitie van partijleiders Rob Jetten (D66), Henri Bontenbal (CDA) en Dilan Yesilgöz (VVD).

Nog vóór de zomer moet dat volgens GL-PvdA tot „grote progressieve doorbraken“ leiden, bijvoorbeeld voor koopkracht, een schoner milieu en „vrije en democratische waarden“. „We reiken de hand, niet om het kabinet in het zadel te houden, maar om Nederland vooruit te helpen“, aldus partijleider Jesse Klaver vrijdagavond tijdens een nieuwjaarsbijeenkomst in Den Bosch.

Het is voor het eerst dat Klaver zich nadrukkelijk constructief opstelt ten opzichte van het toekomstige kabinet. GL-PvdA werd in het formatieproces door Yesilgöz weggezet als radicale partij die buiten de regering moest worden gehouden. Als je „zó onredelijk“ wordt behandeld is het verleidelijk, zegt Klaver, om te zeggen: „Zak er maar in, wij kiezen voor onszelf“.

Los van de frustratie over de VVD keerde Klaver zich ook tegen de vorming van een kabinet dat zowel in de Tweede als in de Eerste Kamer geen meerderheid heeft. „Ik heb dit een riskant experiment genoemd en dat vind ik nog steeds“, aldus Klaver. Niet alleen vanwege de toenemende spanningen in de wereld, maar ook omdat „ons land nog niet hersteld is“ van het beleid van het demissionaire kabinet-Schoof.

Voorwaarden

Toch wil hij zaken doen met het komende kabinet-Jetten. Volgens Klaver kan Nederland zich nu „geen maanden van stilstand en politieke spelletjes veroorloven“. Wel

stelt hij een aantal voorwaarden. „We zullen nooit accepteren dat het kabinet de rekening laat betalen door gewone mensen, terwijl het de allerrijksten ontziet“. Ook mag de gezondheidszorg van GL-PvdA niet minder toegankelijk worden.

Sinds het uiteenvallen van de PVV afgelopen week is GL-PvdA in beide Kamers de grootste oppositiepartij. In de Tweede Kamer is steun van Klavers partij voldoende voor een meerderheid, terwijl de coalitie van D66, VVD en CDA (22 zetels) en GL-PvdA (14) in de senaat twee zetels te kort komt. „Wij gaan onze positie in de Eerste en Tweede Kamer maximaal benutten om de koers van Nederland te veranderen“, zei Klaver. Hij benoemde vrijdag ook zijn zorgen over de toenemende spanningen in het buitenland. Het

Nederland kan zich nu geen maanden van stilstand en politieke spelletjes veroorloven

Jesse Klaver leider GL-PvdA

kabinet moet volgens Klaver investeren in de krijgsmacht en bouwen aan een sterke Europese Unie die president Trump „niet de andere wang toekeert“. In plaats daarvan moet Brussel een duidelijke grens trekken. „Tot hier. En niet verder. En dat is precies ook wat we van een nieuwe regering verwachten.“

Formerende partijen reageren positief

Zowel Yesilgöz als Bontenbal hebben de koerswijzing van Klaver verwelkomd, zo meldde het ANP. Yesilgöz zei zaterdag dat ze graag met Klaver wil praten over welke plannen hij wil steunen. „Als nieuw kabinet zullen we ook wel met plannen komen die GroenLinks-PvdA kan steunen.“ Met steun van GL-PvdA heeft het minderheidskabinet een meerderheid in de Tweede Kamer. Ook Bontenbal waardeert de „ander toon“ van Klaver, zei hij zaterdag. „Eerder zag ik meer boosheid, die ik ook wel begrijp. Maar mooi dat hij kiest voor een koers die past bij wat Nederland nodig heeft.“ De leiders van de formerende partijen D66, VVD en CDA spraken sinds zondagochtend met elkaar over de financiële keuzes die nodig zijn om tot een coalitieakkoord te komen.

REPORTAGE BOEKEN

Bij Bibliotheek Utrecht beloven ze elke schrijver een lezer

In de bibliotheek van Utrecht zijn sinds zondag onuitgegeven boeken te leen. Auteurs kunnen er hun eigen werk aanbieden.

Elaine Nugteren

UTRECHT

Het water kwam geleidelijk tijdens de Watersnood van 1953. Omdat de Zeeuwse boerderij ver van de doorgebroken dijk lag, was er nog wat tijd. Roos, een drachtige merrie, werd ingezet om werktuigen boven op de dijk te zetten, zodat ze niet door het zoute water zouden worden aangetast. In alle consternatie zette een van de knechts Roos weer op stal. Toen dat werd ontdekt, was het te laat: het water stond te hoog om het paard nog te bereiken.

Na drie, vier dagen was het water aanzienlijk gezakt. Boeren ruimden de kadavers van verdrinken vee op. De vader van Gert Munters (70) voer met iemand uit de buurt in een bootje de schuur binnen. „Ik weet niet waarom“, vertelde hij later, „maar toen we binnenvoeren riep ik haar naam.“ Toen bleek dat Roos zichzelf in leven had weten te houden. Enkele maanden later zou ze een gezond veulen ter wereld brengen.

Het verhaal - één van de familiegeschiedenissen van Munters - staat nu opgetekend op pagina 40 van een blauw boekje, dat in een wit kartonnen tasje hangt aan een stelling in de Bibliotheek Utrecht aan de Neude. In de weken voor de opening namen twintig vrijwilligers elk manuscript ter hand, lazen het, deelden het in en hingen het op zijn plek in de nieuwe bibliotheekvleugel, die zij nu ook bestieren. Volgens de bibliotheek is het een „wereldprimeur“: niet eerder lag zo’n grote verzameling onuitgegeven boeken bij elkaar, sinds zondag is de vleugel open en vrij toegankelijk voor iedereen.

Roman over fictieve bibliotheek

Het idee is van directeur-bestuurder Deirdre Carasso (55), die zich liet inspireren door *The Abortion: An Historical Romance* (1966) van Richard Brautigan, een roman over een fictieve bibliotheek vol ongepubliceerde manuscripten. Zo’n bibliotheek bleek later ook werkelijk te bestaan, in het Canadese Vancouver. Maar waar de collectie daar rond de driehonderd boeken telt en niet meer groeit, is er in Utrecht ruimte voor drieduizend manuscripten - en kunnen er nog steeds nieuwe worden ingeleverd.

„Ik hoorde over de Amerikaanse bibliotheek in de coronaperiode“, zegt Carasso. „Toen dachten veel mensen: nu ga ik dat boek schrijven. Uitgevers werden overstelpt door manuscripten en stelden zelfs een manuscriptenstop in. Dat vond ik zonde. Ik realiseerde me hoeveel mensen verhalen hebben die nooit gelezen worden.“

Ook Munters begon in coronatijd te schrijven. Binnen de familie circuleerde een zelfgemaakte krant om elkaar op de hoogte te houden. Zijn oudste broer Wil verzorgde het voorwoord, gevuld met familie verhalen. Toen bij hem darmkanker werd vastgesteld, nam Munters het stokje over. „Ik had nog zoveel herinneringen in mijn hoofd“, zegt hij. „Ik wilde dat hij het nog zou kunnen lezen.“ Toen de ziekte terminaal bleek,

Bezoekers van de afdeling 'onuitgegeven boeken' van Bibliotheek Utrecht. Er is ruimte voor drieduizend manuscripten. FOTO'S OLIVIER MIDDENDORP

schreef Munters soms twee stukjes per dag, die hij naar zijn broer stuurde. „Hij bleef reageren tot het allerlaatste. Zo hadden we het over iets anders dan de ziekte.“ Het laatste verhaaltje werd nog gelezen, maar niet meer beantwoord. Zijn broer overleed eind januari. Een jaar later bundelde Munters de teksten in een boekje.

Wie in de bibliotheek een boek komt lenen, kan bij dat verhaal uitkomen - maar niet zonder eerst vragen te beantwoorden. In het midden van de zaal staat een installatie die bezoekers via meerdere vragen naar een boek leidt. „Wat zoek je in een boek: ontsnapping of erkenning? Moet het je ergens naar toe brengen, of juist laten verdwalen?“ Afhankelijk van de antwoorden word je naar een van de zes categorieën geleid, zoals ‘inspirerend actief’ of ‘verdiepend confronterend’. De route eindigt bij het witte tasje met daarin één boek, voorzien van een handgeschreven boodschap van de schrijver. Na het lezen wordt ook de lezer gevraagd een bericht achter te laten, dat door vrijwilligers bij de schrijver wordt bezorgd.

Op de eerste dag van de opening is de belangstelling groot. Tientallen bezoekers lopen door de vleugel; soms staan er meer dan twintig mensen tegelijk. Een groep van vier vrijwilligers zit klaar om elk boek zorgvuldig in te nemen en op te hangen.

Tijdens de coronapandemie werden uitgevers overstelpt door manuscripten

„We beloven elke schrijver een lezer“, zegt Carasso. „We moesten iets bedenken dat mensen verleidt om te lezen en dat elk boek gelijkwaardig presenteert. We wilden deze boeken niet gewoon in een kast zetten.“

De schrijvers zijn van alle leeftijden. Zo is er Alex (12), die het afgelopen halfjaar werkte aan *Ulu lulu* - ingedeeld bij ‘luchtig en grappig’, een verhaal over een wereld waar het normaal 35 graden is en eens in de driehonderd jaar 20 graden. „Dan viert iedereen in het dorp feest door bier en wijn over elkaar heen te gooien“, legt hij uit. „De hoofdpersoon heet Henry Jan en is allergisch voor bier en wijn.“

Aan de andere kant van de zaal, in de hoek ‘verdiepend en confronterend’, hangt de novelle van Claire Shaw (37). Ze schreef over een vrouw die worstelt met haar seksualiteit. Veel ervan is autobiografisch. Shaw ontdekte pas rond haar vierentwintigste dat zij asexueel is. „Ik dacht lange tijd dat er iets mis met me was“, zegt ze. Inmiddels is ze al dertien jaar samen met haar man, die eveneens asexueel is. „Na een lange zoektocht heb ik mezelf leren accepteren. Daar gaat dit boek over. Misschien helpt dit boek iemand anders.“

Aan het eind van de eerste dag zijn er tientallen boeken geleend en hebben ook tientallen schrijvers hun weg naar de bieb gevonden.

Amerikanen vrezen dat escalatie juist doel Trump is

» Vervolg van voorpagina

Donderdag reisde Vance naar de stad en gaf een toespraak waarin hij zei dat zijn regering „de temperatuur naar beneden probeert te krijgen”. Het zouden „uiterst linkse betogers” zijn die samen met lokale en deelstaatsbestuurders olie op het vuur zouden gooien. Achter de vicepresident stonden twee zwarte ICE-voertuigen met daarop de slogan ‘Verdedig het Thuisland’.

Vrijdag vond – ondanks de zelfs voor lokale begrippen zeer intense vrieskou – een massaal protest en algemene staking plaats tegen ICE. Bij een gevoelstemperatuur van min twintig trokken tienduizenden betogers door de stad om vertrek dan wel volledige afschaffing van de vreemdelingenpolitie te eisen. In de ogen van critici is de dienst uitgegroeid tot Trumps persoonlijke paramilitaire knokploeg.

Veel progressieve Amerikanen menen dat het Trump in Minneapolis niet te doen is om het oppakken, detineren en uitzetten van ongedocumenteerde immigranten. Zij zeggen dat de regering met opzet escaleert in de hoop dat ook het verzet tegen ICE gewelddadig ontspoot.

Dat zou Trump aanleiding geven om van een ‘binnenlandse opstand’ te spreken, waarna hij de *Insurrection Act* kan proberen in te roepen – waarmee hij al heeft bedreigd. Onder die 19de-eeuwse wet kan hij nationale gardes tegen de wens van de gouverneur onder federaal gezag brengen of zelfs de reguliere strijdkrachten inzetten op Amerikaanse bodem. Links Amerika vreest in dat geval voor annulering of uitstel van de Congresverkiezingen van november, waarbij Trumps Republikeinen fors lijken te gaan verliezen.

Trump teruggefloten

Of het werkelijk zover zal komen, is geen uitgemaakte zaak. Het door conservatieven gedomineerde Hooggerechtshof, dat Trumps uitvoerende macht al op menig vlak uitbreidde, floot hem eind december terug nadat hij gedurende 2025 tegen de zin van Democratische gouverneurs gardisten mobiliseerde in Los Angeles, Portland en Chicago. In Minneapolis is Walz hem nu voor geweest met het inzetten van deze reservisten.

Met een tweede dode in minder dan drie weken tijd, groeien de ICE-razzia's uit tot dé nieuwe splitszwam in de gepolariseerde VS. Dat heeft potentieel ook electorale gevolgen nu beide partijen zich opmaken voor de Congresverkiezingen.

De Republikeinen zijn daarbij kwetsbaar, omdat vooral veel van

hun onafhankelijke en latino kiezers het huidige immigratiebeleid té agressief vinden. Zij waren in 2024 in de veronderstelling dat na een stem op Trump bovenal illegalen met een strafblad zouden worden uitgezet. Nu zien ze dat het net veel wijder wordt uitgegooid. De waardering voor Trumps immigratiebeleid is daardoor snel tanende, terwijl dit thema electoraal jarenlang welhaast exclusief aan de Republikeinen toebehoorde.

Ook de Democraten lopen echter een risico. De linkervleugel van de oppositiepartij grijpt de ICE-excessen aan om te pleiten voor volledige afschaffing van de dienst, omdat die „niet meer te redden” zou zijn. Die ‘abolish ICE’-oproep echoot de ‘defund the police’-leuze die na de racistische politiemoord op George Floyd – in 2020, óók in Minneapolis – alom klonk op links.

Die slogan was in werkelijkheid genuanceerder: steek een deel van de politiebegroting in preventie en betere geestelijke gezondheidszorg. Maar ze werd door Republikeinen

Het zijn nog tien lange maanden tot de volgende Congresverkiezingen in november

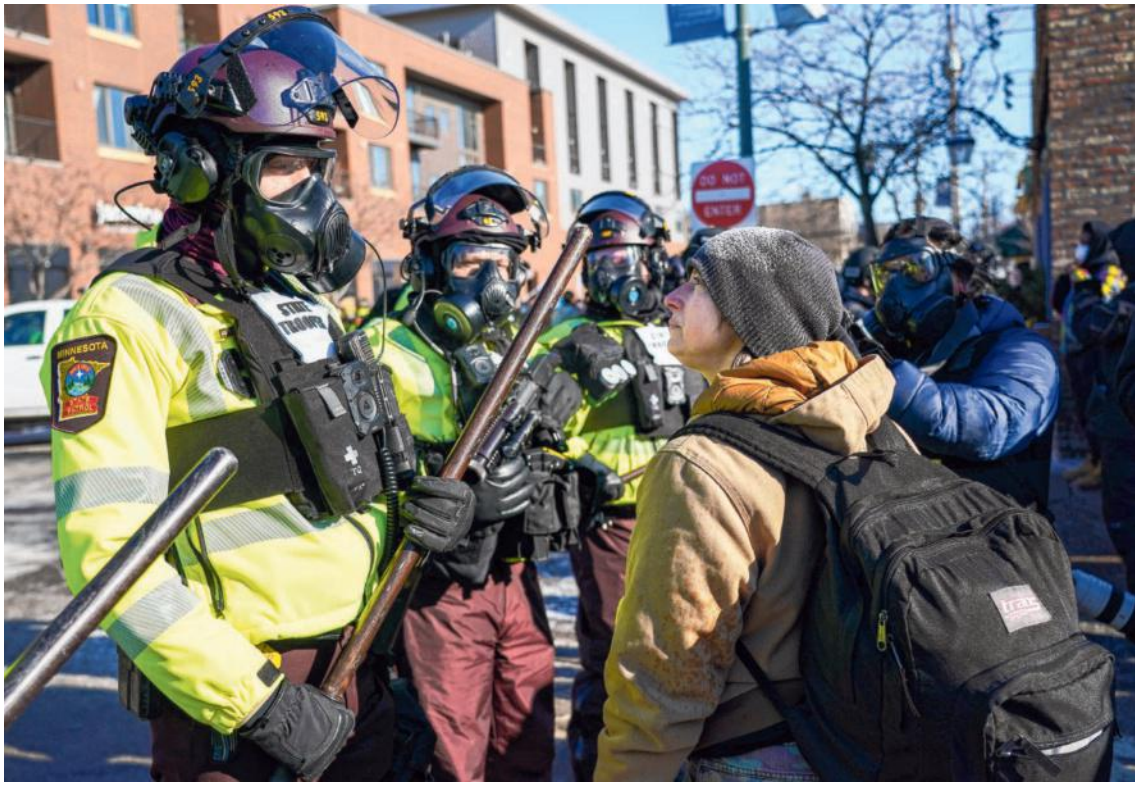
succesvol uitgelegd alsof Democraten politiekorpsen volledig wilden opdoeken. In de jaren na 2020 zou de partij hierdoor veel kiezers van zich vervreemden op het thema openbare veiligheid.

Een zelfde risico loopt de oppositiepartij nu weer. De meeste Amerikanen zijn voor goed bewaakte grenzen en voor immigratiehandhaving – alleen niet op Trumps inhumane manier. Een foto van een vijfjarig schoolkind dat in Minneapolis door ICE werd opgepakt, werd deze week wereldwijd symbool van die hardvochtige aanpak.

Of Democraten dit verkiezingsjaar beter kunnen pleiten voor hervorming van ICE dan wel voor volledig opdoeken van de dienst, zal mede in Minnesota bepaald worden. Bij de naderende voorverkiezingen voor de Democratische gouverneurskandidaat pleit de meest linkse kandidaat (zittend vicegouverneur Peggy Flanagan) voor dit laatste, terwijl haar meer centristische rivale Angie Craig bepleit dat ze vooral tegen „Trump's versie van ICE” gekant is.

Dilemma voor Democraten

Op landelijk niveau speelt eenzelfde dilemma. De Democraten kunnen de escalatie in Minneapo-

lis aangrijpen voor het opstarten van afzettingsprocedures tegen bijvoorbeeld minister Kristi Noem van Binnenlandse Veiligheid. Of door wetgeving te introduceren die ICE-agenten verbiedt hun gezicht te verbergen. Omdat de Republikeinen in beide kamers nog een meerderheid hebben – en de gelederen onder Trumps intimidatie doorgaans gesloten houden – oogt dit weinig kansrijk.

Het zou ondertussen wel de aandacht afleiden van de succesvolle focus van de Democraten op de blijvend hoge kosten van levensonderhoud onder Trump-II. Het afgelopen halfjaar is gebleken dat de Republikeinen zeer kwetsbaar zijn op dat onderwerp. Als de Democraten in november het Huis (en wellicht ook de Senaat) mochten heroveren, zullen ze veel beter kansen hebben om Trumps agressieve razzia's in te snoeren.

Maar het zijn ook tien lange maanden tot die stembusgang. En Democraten zullen ook rekening moeten houden met dat deel van hun electoraat dat vreest dat Trump de democratie – met hulp van ICE – voor die tijd al zal proberen op te schorten.

NECROLOGIE ALEX PRETTI (1988-2026)

Alex Pretti (37) was een 'aardige' en 'behulpzame' verpleegkundige

Zaterdag werd weer een protesterende burger gedood door federale agenten.

Charlie Ubbens

AMSTERDAM

De 37-jarige Amerikaanse man die zaterdag tijdens een demonstratie tegen het optreden van ICE-agenten werd doodgeschoten door de grenspolitie, werkte als IC-verpleegkundige in een ziekenhuis in

Minneapolis. Alex Jeffrey Pretti was „erg van streek over wat er in Minneapolis en in de Verenigde Staten met ICE gebeurde”, zegt zijn vader tegen persbureau AP. Zijn zoon participeerde meermaals in demonstraties in zijn woonplaats omdat hij „veel om mensen gaf”.

De Amerikaan studeerde af aan de Universiteit van Minnesota waarna hij terug de schoolbanken inging om verpleegkundige te worden. Hij was graag buiten en was als verpleegkundige een „aardige” en „behulpzame” man die goed voor zijn patiënten zorgde, vertelt een hoogleraar geneeskunde aan de

Protesten in Minneapolis afgelopen vrijdag en zaterdag. Tijdens de demonstraties schoot de grenspolitie CBP de 37-jarige Pretti dood. FOTO CRAIG LESSIG/ANP/EPA; KEREM YUCEL/AFP; AARON NESHEIM/AP; RANDON BELL/AP

University of Minnesota, met wie Pretti ooit samenwerkte, aan *The Guardian*. Aan diezelfde krant vertellen zijn ouders dat ze twee weken voor de fatale gebeurtenis nog spraken met hun zoon over de gevaren van demonstreren. Over dat hij „zich niet moest mengen, niets doms moest doen”.

Volgens ooggetuigen probeerde Pretti vlak voordat hij werd doodgeschoten een andere betogert te helpen. Volgens

het Amerikaanse ministerie van Binnenlandse Veiligheid zou Pretti op agenten zijn afgelopen met een getrokken vuurwapen en hebben bedreigd met „het aanrichten van een bloedbad”. Onder meer Al Jazeera schrijft dat het op videobeelden klinkt alsof er door agenten wordt gewaarschuwd voor een vuurwapen, waarna het lijkt alsof een van de agenten wegstapt met een geconfisqueerd wapen. Pas daarna klinken schoten.

Uit analyses van onder meer de *New York Times* – het incident is uit verschillende hoeken gefilmd – blijkt dat Pretti in zijn hand een telefoon vasthad, geen vuurwapen. Pretti had wel een geldige vergunning om in de stad een vuurwapen te dragen.

Pretti, die in de Amerikaanse staat Illinois werd geboren, was naast een verkeersovertreding niet eerder in aanraking geweest met de politie. Tegen AP spreken zijn ouders over „mis-

De regering vertelt misselijkmakende leugens over onze zoon

Michael en Susan Pretti ouders

selijkmakende leugens die door de regering over onze zoon worden verteld”.

Alex Pretti is de tweede demonstrant die deze maand omkwam door politiegeweld in Minneapolis. Op 7 januari werd de 37-jarige Renee Good door een ICE-agent doodgeschoten.

Commentaar

VERENIGDE STATEN

Het optreden van ICE is een grote reden tot zorg

Alex Pretti werkte als verpleegkundige in een ziekenhuis in Minneapolis. Zoals veel burgers uit deze stad protesteerde hij afgelopen weekend tegen het optreden van de Customs and Border Patrol en ICE, federale overheidsdiensten die belast zijn met het handhaven van de regels rondom migratie. Sinds het begin van de tweede termijn van president Trump opereren zij met een nietsontziende hardheid. Met name in staten en steden waar burgers stemmen op de Democraten jagen zwaarbewapende functionarissen op mensen van wie zij vermoeden dat ze illegaal in de VS verblijven, waarbij hun huidskleur het belangrijkste selectie criterium lijkt. De agenten zijn vaak niet te identificeren en volgen niet de gebruikelijke procedures. Tegen deze gang van zaken verzetten duizenden burgers als Alex Pretti zich, vreedzaam. Een groep agenten worstelde hem zaterdag naar de grond en na enkele seconden klonken er schoten. Alex Pretti bleef levenloos achter op straat.

Het is de tweede keer deze maand dat een Amerikaans burger in Minneapolis het leven laat als gevolg van geweld van de kant van ICE. Op 7 januari overleed Renée Good nadat een agent haar in haar auto had beschoten. Functionarissen van de federale overheid – inclusief president Trump – waren er als de kippen bij om te verklaren dat Good haar dood aan zichzelf te wijten had. Ze

Wat betekent deze spiraal van geweld voor de verkiezingen voor Senaat en Huis van Afgevaardigden later dit jaar?

zou een radicale activist zijn geweest die op de ICE-agent was ingereken. Let wel: de president en de zijnen kwamen al enkele uren na het incident tot deze conclusie, nog voor er ook maar een begin was gemaakt met een onderzoek.

Om te protesteren tegen het optreden van ICE vond er afgelopen vrijdag in de staat Minnesota een algemene staking plaats. Een dag later kwam Alex Pretti om het leven. Net zoals bij de dood van Good lieten Trump en zijn medewerkers er geen gras over groeien. Binnen enkele uren kreeg het slachtoffer de labels „potentiële moordenaar” en „binnenlandse terrorist” opgeplakt. Hierin speelde mee dat Pretti een vuurwapen bij zich droeg.

Maar net zoals bij het doodschieten van Renée Good zijn er filmpjes van omstanders die er alle aanleiding toe geven het verhaal van de Amerikaanse minister van Binnenlandse Veiligheid Kristi Noem en Greg Bovino, de commandant van de Customs and Border Protection (CBP), in twijfel te trekken. Op deze filmpjes is te zien dat Pretti op het moment dat de worsteling begon een telefoon in zijn hand had, geen pistool. En op het moment dat hij beschoten werd, was hij reeds ontwapend. Alle reden dus om dit incident grondig te onderzoeken, alvorens tot conclusies te komen. De federale overheid lijkt er echter juist alles aan te doen zo'n onderzoek in de kiem te smoren.

De dood van Good en Pretti, gecombineerd met het sowieso bijzonder hardhandige optreden van ICE-agenten, zijn voor veel Amerikaanse burgers grote reden tot zorg. Dat is terecht. Gedachten die tot een jaar geleden nog konden worden weggewuifd als hersenspinsels van complotdenkers, lijken opeens zo gek niet meer. Wat betekent deze spiraal van geweld bijvoorbeeld voor de verkiezingen voor Senaat en Huis van Afgevaardigden later dit jaar? Zal Trump dan de door hemzelf georkestreerde chaos aangrijpen om in Democratische staten te morrelen aan dit proces?

En hoe zit het met het WK voetbal dat deze zomer in de VS (en Canada en Mexico) wordt gehouden? Is het voor liefhebbers nog wel veilig om af te reizen naar dit festijn? Dat is een vraag die ook de fans van het Nederlands elftal zich inmiddels kunnen stellen.

Greg Bovino (midden) op 15 januari in Minneapolis in zijn opvallende overjas. FOTO OCTAVIO JONES/AFP

PROFIEL GREGORY K. BOVINO COMMANDANT AMERIKAANSE GRENSWACHT

Wie is Greg Bovino, die in ‘SS’ers-jas’ de klopjachten in de VS leidt?

Hij is het gezicht van de klopjacht op migranten in steden als Minneapolis en valt op door harde uitspraken en recent zijn lange jas, die een bewuste knipoog naar nazi-uniformen zou zijn.

Toef Jaeger

AMSTERDAM

Gregory Bovino is nog geen tiener wanneer hij in een bioscoopzaal zit en Jack Nicholson hoort zeggen: „In elke man zitten twee mannen. Eentje doet wat hem gezegd wordt, en eentje doet wat hij moet doen.” Nicholson, die in de film *The Border* (1982) een grensagent speelt, heeft een sheriffhoed op en een zonnebril met glimmen-de glazen op zijn neus. De liefde voor de grenspolitie is op dat moment geboren bij de jonge Bovino, vertelde hij vorig jaar in een interview met *The New York Times*. „Het extreme geweld waarmee agenten van de grenspolitie te maken kregen, maakte veel indruk op me.” De huidige commandant van de Customs and Border Protection (CBP) staat vaak vooraan bij deportatie-acties in verschillende Amerikaanse steden, waar zijn agenten samenwerken met de federale vreemdelingenpolitie (ICE). Zaterdag werd in Minneapolis opnieuw een protesterende Amerikaanse burger doodgeschoten, dit keer door een CBP-agent. Bovino is –

met zijn opgeschoren haren en als een van de weinigen zonder gezichtscamouflage - hét gezicht geworden van de keiharde migratie-aanpak van de regering-Trump. Onder filmpjes op sociale media van hem in actie klinkt ‘Viva La Vida’ van Coldplay. Het adagium luidt: „Wij zullen niet gestopt worden.”

Liefhebber van slangen

Gregory Kent Bovino wordt in 1970 geboren in Californië en groeit op in North Carolina. Zijn voorouders emigreerden in 1909 vanuit Zuid-Italië naar de Verenigde Staten en worden in 1927 genaturaliseerd. Zijn vader Mike heeft een bar, maar belandt achter de tralies wanneer hij in 1981 dronken achter het stuur zit en een jonge vrouw doodrijdt. Bovino’s ouders scheiden wanneer Greg veertien jaar is. Hij is een rustige, vriendelijke jongen, die van slangen houdt en graag aan worstelen doet, vertellen klasgenoten van de Watauga High School later in een profiel van *The Chicago Sun-Times*. Na zijn schooltijd studeert Bovino Natuurbehoud en Openbaar Bestuur in North Carolina en gaat daarna bij de politie. Al snel jaagt hij zijn jeugdroom achterna en komt hij terecht bij de

grenspolitie, te beginnen in El Centro, Californië. Daarna krijgt hij leidinggevende functies op verschillende plekken in het land tot dat hij in 2020 - aan het einde van Trumps eerste termijn - terugkeert naar El Centro om commandant van de plaatselijke grenspolitie te worden. In interviews legt hij uit hoe groot de verademing is na vier jaar Trumps migratiebeleid en de „bouw van de muur”. Hij ziet zijn

„

Bovino loopt door de straten van Amerika verkleed als een nazi

Gavin Newsom
gouverneur Californië

nieuwe positie als dé manier om „Amerika veiliger te maken”, zegt hij later tegen *The Times*.

Een oud-collega van hem, Jenn Budd, die een boek over haar ervaringen bij de grenspolitie schreef, omschrijft Bovino in het profiel van *The Chicago Sun-Times* als een kleine Napoleon. „Hij wil dat je hem als held ziet, als de meest capabele en ethische man ter wereld

en dat alles om je heen een gevaar vormt. Hij is degene die je gaat redden. Alles is voor hem theater.”

‘SS’ers-jas’

Niet iedereen slaat hem ethisch hoog aan. Zo oordeelde een federale rechter dat de grenspolitie en Greg Bovino de wet hebben overtreden met een optreden in de Central Valley van Californië. Bij het verlaten van een rechtbank waar hij afgelopen najaar moest getuigen over de grenspolitie maakte hij een gebaar dat sommigen beschreven als een hitlergroet. Ook zijn reactie op het doodschietsen van Renee Good, eerder deze maand in Minneapolis, viel slecht. Bij *Fox News* zei hij „petje af” voor de ICE-agent die schoot.

In de week voor de tweede doodgeschoten activist in die stad, kwam Bovino uitgebreid in het nieuws vanwege zijn kledingkeuze. „Nu de situatie in Minneapolis escaleert en er steeds meer beelden opduiken van demonstranten die tegenover ICE-agenten staan, is er een ander beeld weer in het nieuws gekomen: de overjas van Gregory Bovino”, schreef *The New York Times* donderdag. Volgens de voorschriften van CBP is het een

standaardjas, die doorgaans alleen bij ceremoniële momenten wordt gedragen.

Critici zien in het dragen ervan echter een referentie aan de Tweede Wereldoorlog en dan onder meer aan de lange jassen van de SS-leider Heinrich Himmler. De gouverneur van Californië, Gavin Newsom, schreef donderdag op X: „Greg Bovino loopt door de straten van Amerika verkleed als een nazi. Zijn uniform lijkt op een SS-cape, die hij kocht op eBay.” Een nazi-jas is het weliswaar niet, maar de zijne staat wel symbool voor de militarisering van migratiehandhaving, stelt *Politico*.

Formeel is Bovino nog steeds ‘maar’ de CBP-chef in El Centro, één van de twintig regionale commandanten van de dienst. Maar sinds de CBP vorig jaar samen met ICE miljoenenstad Los Angeles binnentrok om op migranten te jagen, gaat hij voorop in alle operaties in Amerikaanse steden. *Commander-at-large*, noemt hij zichzelf, zonder dat duidelijk is wat zijn verantwoordelijkheden zijn. Na LA waren Chicago en New Orleans aan de beurt, nu gooit Bovino traangasgranaten naar demonstranten in Minneapolis.

NECROLOGIE MICHA KLEIN (1964-2026)

Micha Klein had een feilloos gevoel voor de tijdgeest

Computerkunstpionier en vj Micha Klein balanceerde op de grens van mode, reclame, clubcultuur en museumkunst. Op Ibiza was hij als vj een favoriete gast in de clubscene. En in 2000 brak hij wereldwijd door met zijn hedonistische computerkunst. Later verloor de kunstwereld hem uit het oog.

Hans den Hartog Jager

AMSTERDAM

Het jaar 2000 was het hoogtepunt in de carrière van Micha Klein (1964-2026), die afgelopen vrijdag in Nederland na een kort ziekbed overleed. Beroemd was hij al op dat moment: bekend als pionier op het gebied van computerkunst, als vj (*videojockey*) werkend op grote feesten en in clubs over de hele wereld, en in 1998 had hij al een ambitieuze tentoonstelling gehad in het Groninger Museum. Daar was Klein neergezet als een kunstenaar die de tijdgeest moeiteloos tussen zijn vingers hield: hij maakte kleurrijke, gladde, glimmende computerprints, vaak van supermodelachtig mooie vrouwen, geësceneerde clubscènes, of van zijn dansen de mascotte Pillman. Daarbij trok hij zich niks aan van de aloude scheiding tussen ‘hoge’ en ‘lage’ kunst: Kleins werk balanceerde perfect op de grens van mode, reclame, clubcultuur en museumkunst.

Nu, in september 2000, kwam zijn internationale doorbraak: een solo bij de prestigieuze Mary Boone Gallery in New York, in haar ruimte op Fifth Avenue. Klein toonde er onder andere werken uit zijn serie *The Arrival of the Rainbow Children* (2000): computercollages van mooie, hippe mensen die in een soort hyperdroomwereld verkeren. Veel zilver, regenbogen, en vooral veel *perfect bodies* met blauw of paars haar.

Op de opening verschijnt de hippe filosoof Douglas Rushkoff die Kleins werk voor de televisiecamera omschrijft als „a counter-culture version of Disneyland”.

„Hij schets een ideaalbeeld”, aldus Rushkoff, „dit is hoe je je een rave party wilt herinneren. Zo was het natuurlijk nooit, maar je zou willen dat het zo was.” Zelfs Kleins eigen galeriehouder Mary Boone noemt zijn werk „*slick*” - „*but I think that makes it timeless.*” Precies een jaar later knallen twee vliegtuigen de torens van het WTC binnen.

Mercedessen retoucheren

Micha Klein werd geboren in 1964, in Harderwijk, en ging in 1983 naar de schilderafdeling van Rietveld Academie in Amsterdam. Zijn schilderijen worden vooral beïnvloed door surrealistische kunstenaars als Dali, Max Ernst en Francis Picabia - maar als hij in het basisjaar blijft zitten, stapt hij over naar de afdeling audiovisuele kunst. De ommekeer komt in 1987 als hij in een kast op de Rietveld een Commodore Amiga ontdekt - de Academie heeft de computer aangeschaft om met de tijdgeest mee te gaan, maar niemand weet wat ze met het ding moeten. Klein weet dat wél: mede aangestoken door zijn broer Onno, die op de Academie in Utrecht al meer met computers heeft geëxperimenteerd, verdiept hij zich in de nieuwe techniek. Na zijn afstuderen aan de Rietveld (het Stedelijk Museum koopt meteen zijn afstudeervideo aan) gaat hij werken voor een bedrijf dat de eerste paintbox van Nederland bezit (een vroege computer voor digitale beeldbewerking die volgens overlevering maar liefst een miljoen gulden kostte). Klein leert de computer en de tekensoftware te beheersen door, onder andere, eindeloos Mercedesen te retoucheren voor reclamebureaus.

Micha Klein en Afke Reijenga houden thuis een feestje, in 2003. FOTO CLEO CAMPERT FOTOGRAFIE/ANP

Micha Klein en Afke Reijenga thuis op hun bed, in 2000. FOTO CLEO CAMPERT FOTOGRAFIE/ANP

Vanaf 1991 maakt Klein steeds meer eigen werk, maar als dat niet meteen aanslaat meldt hij zich bij de Mazzo, een toenmalig hippe club in Amsterdam, om computerbeelden bij de muziek te gaan vertonen - het vj'en is geboren. Vanaf dat moment ontwikkelt Klein ook in de kunst een duidelijk eigen stijl: hyperrealistische, kleurrijke, droomachtige beelden, vol hypermooie mensen, die hij presenteert als afkomstig uit een nieuwe ‘Love Generation’ - een wereld die ongetwijfeld nog beter binnenkomt als je er de juiste drugs bij gebruikt, wat Klein zelf ook graag en veel

doet. Hij werkt over de hele wereld, en krijgt een wekelijkse vj-avond op Ibiza, waar hij en zijn toenmalige vriendin, fotomodel Afke Reijenga, uitgroeien tot favorieten van de plaatselijke clubscene.

Hoogtepunt uit Kleins artistieke carrière is de serie *Artificial Beauty* (1997-1998). Waarvoor hij een foto van Reijenga *morph*t (op de computer samenvoegt) met foto's van andere modellen, om, zoals hij zelf zegt, te laten zien dat „supermodellen niet meer geboren hoeven te worden, maar in de computer kunnen worden ge-

maakt”. Daarmee geeft hij een moderne draai aan het aloude idee van de Griekse schilder Zeuxis, die rond 500 voor Christus al een portret van Helena van Troje probeerde te maken door de mooiste elementen van vijf vrouwen te combineren. Dat werk tegelijk een belangrijke voorloper zou zijn van zowel de filter-, filler- en schoonheidscultuur als van kunstmatig gegeneerde AI-wezens kon hij niet weten.

Reclames voor Coca-Cola

Rond 2000 bereikt Kleins carrière haar climax: niet alleen heeft hij zijn solo bij Mary Boone, ook wordt zijn Pillman door rapper Eminem gebruikt als projectie tijdens zijn Anger Management-tour. Klein gaat reclames maken voor onder andere Coca Cola en ontwerpt een koffiezetapparaat voor Nescafé. Met de kunstwereld verliest hij langzaam het contact, vooral omdat hij nooit helemaal van het verwijt van gladheid en oppervlakkigheid afkomt - wat wordt versterkt als na 9/11 de sfeer omslaat en er voor Kleins pillen-hedonisme steeds minder belangstelling is.

Uiteindelijk vertrekt Micha Klein uit Nederland, verhuist eerst naar Bali, dan naar Thailand. Hij blijft belangstelling tonen voor nieuwe ontwikkelingen: zo lanceert hij in 2018 de streetwear-kledinglijn Drop the Pill en brengt hij in 2021 een serie NFT's uit onder de naam *Crypto Pills*, zie op het hoogtepunt van de NFT-golf zowaar in *no time* zijn uitverkocht. Klein en de kunstwereld mochten elkaar dan al een tijdje uit het oog zijn verloren, zijn gevoel voor tijdgeest raakte hij nooit meer kwijt.

ISLAMITISCHE STAAT

VS brengen IS-gevangenen naar Irak, lot Nederlandse verdachten ongewis

Na het offensief van het Syrische regeringsleger in Noordoost-Syrië is het lot van Nederlandse IS-verdachten en hun families ongewis. Landen worden opgeroepen hun eigen gevangenen terug te halen en in eigen land te berechten.

Hugo Schiffers

AMSTERDAM

Chaos brak uit in kamp Al-Hol. Al meer dan tien jaar worden duizenden mensen, voornamelijk vrouwen en kinderen van IS-verdachten, vastgehouden in het gevangenkamp in Noordoost-Syrië. Dinsdag waren de bewakers in het kamp opeens verdwenen. Online verschenen beelden waarop te zien zou zijn dat gebouwen in brand stonden en gevangenen wisten te ontsnappen. De strijders van de door Koerden geleide SDF-militie die het kamp bewaakten, vertrokken temidden van een bliksemoffensief van het Syrische regeringsleger. De bewakers waren elders nodig om Koerdisch grondgebied tegen de opmars van Damascus te verdedigen, aldus het SDF.

Al snel reden de pick-uptrucks van het Syrische regeringsleger en aan hen gelieerde milities het kamp binnen. Het draaide hier niet alleen om een binnenlands veiligheidsvraagstuk. Ahmed Al-Sharaa, voormalig jihadistisch rebellenleider en huidig interim-president van Syrië, weet dat zijn nieuwe westerse bondgenoten nauwlettend volgen hoe hij omspringt met de netelige kwestie van de (verdachte) IS-strijders en hun familieleden. De Verenigde Naties kondigden donderdag aan de regering in Damascus te zullen helpen bij het runnen van de kampen. In totaal gaat het om zo'n negenduizend personen. Ook Nederlanders en Syrië-gangers uit andere landen zitten nog altijd vast in gevangnissen en kampen in het noordoosten van het land. De Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid (NCTV) wist vorige maand te melden dat er nog zo'n vijftien Nederlandse mannelijke reizigers gevangen zitten. Daarnaast zitten er ook rond de vijf vrouwen en 25 minderjarigen met een Nederlandse link vast in opvangkampen in Noordoost-Syrië.

Tijdens gevechten tussen het regeringsleger en het SDF wist een groep van zo'n 120 IS-strijders vorige week uit een gevangenis in Al-Shaddadi te ontsnappen.

Vrijwel geen contact

Het Amerikaanse leger begon woensdag met het verplaatsen van 150 IS-strijders vanuit een detentiecentrum in Hasakah, de laatste grote stad in handen van SDF, naar een gevangenis in de Iraakse hoofdstad Bagdad. „In totaal zouden er tot zeventienduizend IS-gevangenen van Syrië naar detentiecentra in Irak kunnen worden overgeplaatst”, aldus CENTCOM, het hoofdkwartier van het Amerikaanse leger in het Midden-Oosten op berichtenplatform X.

Verschillende internationale media melden op basis van anonieme Iraakse overheidsbronnen

De Koerdische SDF trekt zich terug bij de gevangenis al-Aqtan in Raqqa op 23 januari. FOTO BAKR ALKASEM/AFP

dat de eerste groep overgeplaatste gevangenen bestaat uit IS-commandanten (ook wel *emirs*, prinses). Onder hen bevinden zich zowel Irakezen als gedetineerden met andere nationaliteiten, onder wie Europeanen.

Onduidelijk is of er ook Nederlanders bijzitten. De NCTV heeft hier geen zicht op, aldus een woordvoerder van het ministerie van Justitie en Veiligheid. In het algemeen is er weinig bekend over de Nederlandse gedetineerden in Syrië. Ze hebben vrijwel geen contact met de buitenwereld, weet ook ad-

vocaat André Seebregts. Seebregts stond IS-vrouwen en kinderen bij die via druk van de rechter uiteindelijk naar Nederland konden terugkeren. Toen hij vervolgens door families werd gevraagd om ook mannelijke Syrië-gangers te vertegenwoordigen, „lukte het niet om met hen contact op te nemen”, zegt Seebregts in een reactie.

De Iraakse Hoge Raad van Justitie zegt alle overgebrachte IS-gevangenen zelf te zullen gaan berechten. Seebregts vreest dat zijn cliënten, indien ze worden overgebracht naar Irak, na een oneerlijk

proces ter dood worden veroordeeld. Ook mensenrechtenorganisatie Amnesty International waarschuwt in een bericht op sociale media dat terreurverdachten „risico lopen op ernstige mensenrechtenschendingen, waaronder marteling”.

Hoewel de Iraakse Hoge Raad van Justitie in een eerste verklaring meldde ook de buitenlandse strijders uit Syrië te zullen berechten, volgden daarop tegengestelde berichten. Zo verklaarde de Amerikaanse minister Marco Rubio (Buitenlandse Zaken) donderdag dat niet-Iraakse terroristen slechts tijdelijk in Irak zullen verblijven. „De Verenigde Staten dringen er bij landen op aan hun verantwoordelijkheid te nemen en hun burgers [...] te repatriëren om voor de rechter te verschijnen”, aldus Rubio.

Arabische media en France24 wisten te melden dat de Iraakse premier Mohammed Shia Al-Sudani vrijdag in een telefoongesprek met Emmanuel Macron benadrukte hoe belangrijk het is dat Europese landen „hun verantwoordelijkheid nemen” en hun burgers zelf berechten. Al-Sudani herhaalde zijn oproep zondag nog eens tijdens een ontmoeting met een VN-functionaris. Critici roepen al jaren dat Nederland en andere landen hun mensen uit de regio moeten terughalen.

Een van hen is Christophe Paulussen, senior onderzoeker aan het T.M.C. Asser Instituut en verbonden aan het International Centre for Counter-Terrorism in Den Haag. „Dat is niet alleen omdat de huma-

nitaire situatie in de kampen erbar- melijk is, maar ook omdat er een in- ternationaalrechtelijke verplich- ting bestaat om terrorismever- dachten voor de rechter te bren- gen”, stelt Paulussen. „En vanwege het grote veiligheidsrisico: mensen die uit de gevangnissen worden vrijgelaten of ontsnappen kunnen zo onder de radar verdwijnen. Door mensen te repatriëren en zelf te be- rechten, houdt je de controle.”

Snelkookpan voor radicalisering

De kampen in Noord-Syrië noemt Paulussen daarbij „snelkookpan- nen” voor radicalisering. „Dat is zeer gevaarlijk, vooral voor op- groeiende kinderen.” Als de VS werkelijk zeventienduizend mensen naar Irak verplaatsen, zullen daar zo'n duizend jongens en jongeman- nen tussen zitten, zegt Amnesty In- ternational. Hoewel iets moet wor- den gedaan aan de gevaarlijke situ- atie in de kampen is de overplaat- sing van de IS-strijders en hun fa- milies van Syrië naar Irak „juridisch zeer twijfelachtig”, zegt Paulussen, waarbij het *non-refoulement* begin- sel in het geding komt. „Je mag mensen niet naar een ander land overbrengen, als de personen in kwestie een reëel risico lopen te worden onderworpen aan vervol- ging, de doodstraf, foltering of onmenselijke of vernederende be- handelingen. Bovendien is steeds een individuele beoordeling nodig ten aanzien van de persoonlijke ri- sico's. Een collectieve overplaat- sing zonder individuele beoorde- lingen, kan gezien worden als een schending van het beginsel.”

Advertentie

De energiemarkt van morgen vraagt om keuzes vandaag.

De energiemarkt wordt volatieler, complexer en bepalender voor je bedrijfsstrategie. Organisaties die vooruitkijken, kiezen bewust voor voorspelbaarheid en regie. Niet uit idealisme, maar omdat continuïteit voor bedrijven een voorwaarde is om vooruit te kunnen blijven bewegen.

Lees onze visie op de energiemarkt van morgen.

Werkende Groenlandse vrouwen bij de kajaker: het Groenlandmonument in Kopenhagen. FOTO KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK KOPENHAGEN

INTERVIEW ASTRID NONBO ANDERSEN EN MARTINE LIND KREBS AUTEURS

Het Groenlandmonument in Kopenhagen symboliseert voor de één schaamte voor een koloniaal verleden, voor de ander is het juist een eerbetoon. „Het monument is de geschiedenis van de verhoudingen tussen Denemarken en Groenland in het klein”, zeggen twee auteurs van een boek erover.

Is dit monument voor Groenland extreem koloniaal of juist een ode?

Toef Jaeger

KOPENHAGEN

Op 21 juni 2020 is bij CNN en de BBC te zien dat in de Groenlandse hoofdstad Nuuk het standbeeld van de Deense kolonisator Hans Egede wordt beklad. Van de Deense missionaris, die in 1722 in Groenland was gekomen om onder meer de Inuit te bekeren, was in 1922 voor de Lutherse kerk in de oude haven van Nuuk een groot standbeeld neergezet.

Nadat in juni 2020 in meerdere landen een ‘beeldenstorm’ was begonnen – waarvan het omverhalen van de slavenhandelaar Edward Colston in Bristol het wereldwijde startschot vormde – kwam ook het standbeeld van de kolonisator in Nuuk in beeld. Hans Egede werd niet omvergetrokken, maar met rood beklad. Op zijn sokkel stond „decolonise” geschreven. Een week later onderging het standbeeld van Egede in Kopenhagen hetzelfde lot.

Verrassend genoeg bleef een ander monument in de Deense hoofdstad bekladding bespaard: het Groenlandmonument, een van de meest koloniale beelden

in Kopenhagen. Het beeld uit 1938 van de Deen Svend Rath-sack (1885–1941) toont een man op een sokkel voor een enorme kajak. De kajaker, de kajak en de sokkel vormen samen een kruis. Links en rechts ervan, iets boven straatniveau, staan de beelden van vier werkende vrouwen die de visvangst sorteren. „Het is niet echt een standbeeld, want hier staat één man voor alle Inuit”, aldus kunstenaar Siri Poulsen in een podcast over de schaduwkant van Deense monumenten. Dat een heel volk wordt gereduceerd tot één prototype maakt het monument pijnlijk voor haar, een beetje zoals de 19de-eeuwse prenten die Europese antropologen maakten in niet-westerse landen.

Het beeld is inderdaad een vreemde eend in de bijt omdat hier geen ‘heerser’ of ‘bevrijder’ wordt getoond. Maar hoe was het mogelijk dat juist dit beeld niet werd beklad, terwijl het overduidelijk een koloniaal beeld is, vroegen Astrid Nonbo Andersen en Martine Lind Krebs zich af. In hun boek *Monumentet. Billeder af Grønland i Danmark gennem 100 år (Het monument. Beelden van Groenland in Denemarken van meer dan 100 jaar geleden)* onderzoeken ze de betekenis van

het monument. „Het verbeeldt de geschiedenis van de verhoudingen tussen Denemarken en Groenland”, zegt Andersen, die werkzaam is bij het Deense Instituut voor Internationale Studies en vlakbij het Groenlandmonument op het plein bij Christianshavn opgroeide.

Groenlandse rockband

„Voor de Denen heeft het beeld nu weinig betekenis, ze weten vaak niet eens waar het precies over gaat. Anderen kijken er met schaamte naar omdat het monument het koloniale archetypetoon”, vervolgt Andersen. „Het is ook een plek waar mensen die maatschappelijke bijstand krijgen zich vaak verzamelen. Daarmee is het beeld ook symbool komen te staan voor het narratief dat Denemarken lang vertelde als het over Groenlanders ging: mensen die onze hulp nodig hebben omdat ze kwetsbaar zijn.”

Het perspectief van de Groenlanders is geheel anders. In Groenland zelf wordt de kajaker vaak gefotoshopt en in Nuuk geplaatst. „Het hangt er natuurlijk vanaf wie je naar de rol van het beeld vraagt”, duidt Krebs. Ze is antropoloog en journalist, en groeide op in Sisimiut, in het zuidwesten van Groenland, en in

Het Groenlandmonument in Kopenhagen. FOTO KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK KOPENHAGEN

Astrid Nonbo Andersen (links) en Martine Lind Krebs. FOTO EMMA FAGER

Kopenhagen. „Sommigen accentueren het verhaal van de twee mensen die model stonden voor dit beeld: Emma Lyngbe, die de inspiratie vormde voor alle vier de vrouwen, en Hans Christiansen, die de kajaker verbeeldt. Anderen zien het als een ode aan de traditionele visvangst door de sterke en competente Inuit, en als een eerbetoon aan de mensen die in zee verdronken. In vrijwel elke havenstad worden verdron-

“
Jonge Groenlanders nu hebben een enorme hekel aan het monument

kenen geëerd, en voor sommige Groenlanders vervult dit beeld die functie. Vergeleken met het beeld van Hans Egede wordt dit door Groenlandse kunstenaars in Denemarken gezien als een viering van de Groenlandse cultuur.”

Van die cultuur is de Groenlandse rockband Sumé een mooi voorbeeld. Op hun debuutalbum in 1973 plaatsten ze een foto van zichzelf, posierend voor het standbeeld. „Zij zagen het beeld absoluut niet als een imperialisti-

sche uiting”, zegt Krebs. „Jonge Groenlanders nu daarentegen hebben een enorme hekel aan het monument, zij zien het als een oud, koloniaal beeld.” Maar de meeste Groenlanders in Kopenhagen zien het monument nog steeds als een plek waar ze mogen zijn en die ze bescherming biedt. „En dat verklaart waarom het beeld tijdens de koloniale beeldenstorm in 2020 met rust werd gelaten.”

De Noren speelden Trumpje

Het beeld is nu extra actueel omdat het geplaatst werd in een tijd dat Groenland nog een kolonie was van Denemarken. In 1921 had Denemarken verklaard dat het de volledige soevereiniteit over Groenland had. De Groenlandse soevereiniteit werd door de Noren in de jaren dertig betwist. „Ze speelden toen een soort Trumpje”, duidt Andersen de situatie. De Noren wilden een deel van het noordoosten van Groenland innemen, maar trokken in 1933 aan het kortste eind bij het Permanent Hof van Internationale Justitie van de Volkenbond in Den Haag. „Tijdens die discussie was Rath-sack bezig met het monument, en daarom werd er veel geld voor uitgetrokken door de gemeente. De reden voor

het monument was dus politiek en het moest komen te staan voor Christiansborg, het paleis in het centrum van Kopenhagen waar het Deense parlement zetelt.”

Vlak voor de opening werd besloten een minder controversiële plek te vinden en het te plaatsen waar Groenlanders in Kopenhagen vaker bijeenkwamen. Van een grootse opening was geen sprake meer, het werd geruisloos geplaatst. „De redenen hiervoor zijn nooit openbaar gemaakt. De kunstenaar is vrij snel overleden, zijn vrouw heeft nog wel pogingen gedaan om te horen waarom er geen officiële onthulling was, maar kreeg nooit antwoord. We weten vrij zeker dat het om politieke redenen ging. Het was om de relatie met Noorwegen niet te frustreren waar ze net samenwerkingsafspraken voor het Arctische gebied mee hadden gemaakt. Het was net als met de NAVO en de VS nu: je moet schipperen en de verhoudingen zo goed mogelijk houden.”

Hoe ze zelf kijken naar het beeld, willen ze niet zeggen, omdat dat niet aan hen is vinden ze. Het gaat ze in het boek juist om het beeld en de verschillen in perspectief. Die gelaagtheid en perspectieven maken het

beeld niet alleen bijzonder, ze tonen ook de verhoudingen tussen de Groenlanders en de Denen. Er verandert de laatste tijd veel in die verhouding. Zo maakte afgelopen zomer de Deense premier Mette Frederiksen excuses aan de Groenlanders voor het verleden, en in het bijzonder voor de tienermeisjes die gedwongen werden tot anticonceptie met spiraaltjes om zo de bevolkingsgroei van de Inuit af te remmen. De vrouwen kregen financiële compensatie en er kwam een herstellfonds.

Maar er moet nog veel gebeuren, vinden Krebs en Andersen. „Wat de Groenlanders vragen is niet ingewikkeld”, benadrukt Andersen. „In 1906 bijvoorbeeld stelde de premier dat het een goed idee was om alle parlemen-

Van een grootse opening was geen sprake meer, het monument werd geruisloos geplaatst

taire besluiten in het Kalaallisut, het Groenlands, te vertalen zodat iedereen in Groenland er kennis van kon nemen. Nu is dat nog steeds een voorstel, er is in de tussentijd niets gebeurd. Er is zoveel miscommunicatie en er kwamen wel hervormingen, maar niet de hervormingen waar vanuit Groenland om werd gevraagd”.

Alle miscommunicatie heeft volgens Krebs ook geleid tot vooroordelen. „Daar maak ik me

wel zorgen om. Groenlanders worden vaak omschreven als kwaad of ontevreden. Als je dat doet vergeet je te luisteren naar wat iemand echt te zeggen heeft.”

Canadese iglo

Ze hopen dat Groenlanders beslissen of ze bij Denemarken willen horen of niet, en dat de vraag in het referendum dus niet wordt of Groenland onafhankelijk wil worden, maar of ze bij het Deense Koninkrijk willen horen. „Als je de vraag omdraait en als in Groenland bewust wordt gekozen om bij Denemarken te blijven, dan worden de verhoudingen anders. Door de dreiging van de VS verandert dat gesprek nu wel”, denkt Andersen. Volgens Krebs is er nu niet de politieke wens om onafhankelijk te worden, maar is er behoefte aan „een vrij associatieproces waarin de Deense Commonwealth opnieuw wordt hergedefinieerd.”

Er kan ook nog wel wat gebeuren aan de kennis over Groenland. Die is het afgelopen jaar wel toegenomen, merken ze. Maar nog steeds, vertelt Krebs, denken „Denen dat ze in Groenland vroeger in iglo's woonden. Dat waren de Inuit in Canada, in Groenland was de iglo alleen een vorm van behuizing tijdens reizen. Op school wordt nu iets meer aandacht aan Groenland besteed, maar nog steeds te weinig. Nog steeds leren ze daar niet hoe je bijvoorbeeld ‘dank je wel’ zegt in het Kalaallisut. Hopelijk kan ons boek het begrip en de kennis vergroten en de vooroordelen verkleinen.”

Advertentie

NIEUWSBRIEVEN

Slim Leven
Elke maandag

Stukken die je helpen om je leven fijner en je carrière beter te maken

Schrijf je in via
nrc.nl/nieuwsbrieven

nrc

Advertentie

BijzondereZaken.nl

Zoek & vind alle zaken die bijzonder zijn!

Zaken & Transacties

CURSUS DAYTRADEN 675 - ex btw Ze persoon half geld

Risicooloos leren
Op de cursus halen we live 500 tot 1000 euro uit de markt
Rob Wessels Robbin Fokker Adam Demirkol

Originele reacties cursisten

De gouden regel
De trainers laten zien hoe zij handelen en delen hun kennis en ervaring met de deelnemers op een duidelijke manier. Dankzij deze training heb ik na 2,5 maand een live rekening geopend en ben ik succesvol gestart met daytraden. Dank aan het Rob Wessels team voor de goede support.

Goede start
Rob put uit jaren ervaring: daar steek je heel veel van op. De Gouden Regel luidt dan ook niet voor niets: volg het plan!
Extra inbegrepen Na de cursus nog acht weken live meekijken via Zoom. Gratis handelsrobot en onbeperkte ondersteuning met onze veelgeprezen service. Cursusdata Hotel vd Valk Breukelen: vrijdag 30 jan, vrijdag 6 feb en vrijdag 6 mrt Let op! U kunt snel winst boeken maar net zo snel verlies lijden
WWW.ROBWESSELS.NL 010 519 21 15

Zorgaanbieders hebben de plicht om **bij lange wachtijden** hun patiënten op bemiddeling te wijzen. FOTO SASKIA VAN DEN BOOM

Oscar Vermeer

DEN HAAG

Floor, de negentienjarige dochter van Jan de Lange, doet de opleiding werktuigbouwkunde. „Ze is vreselijk goed in lassen”, zegt Jan. Totdat ze tijdens haar stage ineens vlekken in haar gezicht krijgt. Ook ziet ze opeens minder. Dat trekt weer bij, maar een tijd later vermindert haar zicht opnieuw, tijdens een autorit. Ze moet haar auto langs de kant zetten. Onduidelijk is wat er aan de hand is.

Haar vader Jan is bezorgd: „Het gaat om haar ogen; ze is jong en heeft nog een heel leven voor zich.” Floor moet een paar keer terugkomen bij de huisarts voordat een verwijzing volgt voor het ziekenhuis in Sneek. Daar blijkt de wachttijd vijftig dagen te zijn. Boos belt Jan zijn zorgverzekeraar Zilveren Kruis met de vraag waarom het allemaal zo lang moet duren. ‘Hoe ver wilt u ervoor rijden?’, vroegen ze. „Dat maakt mij natuurlijk niks uit. Voor je dochter heb je alles over.” Binnen tien minuten heeft de verzekeraar een afspraak gemaakt bij een oogkliniek in Hilversum. Daar is over twee dagen plek. De Lange: „Een uurtje rijden vanaf Marknesse, waar we wonen. Prima te doen.”

Waar De Lange hier voor zijn dochter gebruik van maakte, heet ‘wachttijdbemiddeling’. Iemand die lang moet wachten voor een behandeling, kan met de verzekeraar bellen om te kijken of er verder weg misschien eerder plek is. Elke verzekeraar heeft daar een speciale afdeling voor. Die afdelingen kunnen ook helpen bij het zoeken naar een

ZORGBEMIDDELING

Wil je wat verder reizen? Dan kun je eerder in het ziekenhuis terecht

Patiënten die lang moeten wachten op een behandeling kunnen vanaf dit jaar een telefoontje verwachten van hun verzekeraar, die helpt een alternatief te zoeken. Het moet bijdragen aan kortere wachtlijsten, al is niet iedereen daarvan overtuigd.

huisarts of kraamhulp, die vaak schaars zijn.

De Lange was in 2025 een van de bijna 33.000 mensen die bij Zilveren Kruis om bemiddeling vroeg - van de 5,4 miljoen verzekerden. „Veel te weinig”, zegt directeur zorginkoop Peter Langenbach. „Wij weten dat veel meer van onze verzekerden op een wachtlijst staan.” Probleem is dat mensen zichzelf moeten melden, maar meestal niet weten dat bemiddeling bestaat. „Je

Achter de schermen moet er veel gebeuren voordat alle verzekeraars hieraan mee kunnen doen

denkt niet gelijk aan je zorgverzekeraar als je lang op een wachtlijst staat”, zegt Thomas Oremus, directeur zorg bij verzekeraar ASR. „Mensen denken vaak dat ze zelf bij ziekenhuizen moeten rondbellen, of iemand moeten kennen die bij een ziekenhuis werkt.”

Ook Jan de Lange kende het fenomeen wachttijdbemiddeling aanpakkelijk niet. „Het was dat ik de zorgverzekeraar uit boosheid opbelde. Het is eigenlijk gek dat je er zelf zo achteraan

moet, terwijl je je helemaal scheel betaalt aan je zorgverzekering.” Inmiddels is zijn dochter, na enkele tussenstapen, doorverwezen naar het AMC in Amsterdam. Daar start begin februari haar behandeling.

Aanvaardbare wachtijden

Om wachttijdbemiddeling te promoten, hebben het ministerie van VWS en zorginstellingen vorig jaar in het Aanvullend Zorg- en Welzijnsakkoord (AZWA) afgesproken dat verzekeraars hun klanten voortaan actief mogen benaderen voor bemiddeling. Voorwaarde: patiënten moeten vooraf toestemming geven, iets dat ze kunnen aangeven als ze hun verwijzing krijgen. Ook moet hun wachttijd langer zijn dan de maximaal aanvaardbare (en afgesproken) wachttijden, de zogeheten Treeknormen. Die normen - vernoemd naar landgoed Den Treek in de provincie Utrecht - bestaan sinds 2005 en leggen per behandeling vast binnen welke tijd er een eerste consult moet zijn en binnen welke termijn de behandeling moet beginnen. Grofweg ligt dat tussen vier en veertien weken.

Verzekeraars mogen vanwege de privacy alleen vragen naar welk specialisme een patiënt is verwezen, of het om een consult of behandeling gaat, en wat de wachttijd nu is. Ze mogen bijvoorbeeld niet informeren naar de diagnose of de verwijzing zelf opvragen. Al helpt het de zoektocht naar een alternatief wel als de verzekerde uit zichzelf meer informatie geeft.

Zorgaanbieders hebben de plicht hun patiënten op bemiddeling te wijzen als er lange wachtijden zijn.

digitale platform Zorgdomein, maar dat zijn ze lang niet allemaal. Ook zijn hun wachtlijsten ‘vervuild’: mensen staan er dubbel op, zijn overleden, hersteld, of ze staan voor dezelfde klacht op verschillende wachtlijsten. Die lijsten worden nu opgeschoond.

Uiteindelijk moet het allemaal leiden tot kortere wachtlijsten, hopen de verzekeraars. „Het is geen wondermiddel, het regelt geen extra zorgaanbod, maar we kunnen wel efficiënter omgaan met het aanbod”, zegt Oremus. Ook hoogleraar Buijsen noemt het „geen panacee” voor de lange wachtlijsten. „Maar het helpt verzekeraars om een beter beeld van wachtlijsten in hun regio te krijgen. Niemand weet nu hoe lang die zijn.” Voor Langenbach is de grote vraag hoe snel het aantal bemiddelingsverzoeken zal stijgen. „We moeten niet hebben dat er straks weer een wachtlijst is voor wachttijdbemiddeling.”

Eigen vertrouwde ziekenhuis

Toch is niet iedereen enthousiast. Marcel Vrijhoeven (manager zorgverkoop en strategie) en Elsbeth Taminiau (strategisch adviseur Raad van Bestuur) van het Tilburgse Elisabeth-TweeSteden Ziekenhuis vrezen „valse verwachtingen”. „Het lijkt nu of je hele groepen patiënten kan verplaatsen, maar dat is een utopie”, zegt Taminiau. „Er zijn op heel veel plaatsen wachtlijsten.” Het valt ook te bezien of verzekerden wel zo enthousiast zijn, zegt Vrijhoeven. „Wij zien toch heel veel patiënten die graag in het eigen vertrouwde ziekenhuis behandeld willen worden, waar ze eerder zijn geweest en waar hun ouders vroeger al heen gingen.”

Ook is het de vraag of iemand de gevolgen van een behandeling in een ziekenhuis verder weg kan overzien. Vrijhoeven: „Realiseert een patiënt zich dat hij voor nacontroles ook nog naar dat ziekenhuis moet? En als hij dat niet wil, dat er weer van alles geregeld moet worden om dat in zijn eigen ziekenhuis te kunnen doen?”

Taminiau wijst daarnaast op de ontwikkeling - die ook in het AZWA doorklinkt - dat de vraag naar zorg moet worden afgeremd vanwege de dubbele vrijgrijping (steeds meer ouderen die ook steeds ouder worden) en toenemende personeelstekorten. „De zorg gaat echt veranderen. Het is niet meer: ‘u vraagt, wij draaien’. Wachttijdbemiddeling kan dan een verkeerd signaal zijn.” Daarnaast, voegt ze toe, „lost wachten soms een klacht op, of wordt de klacht als minder erg ervaren. Wachten is niet altijd erg.”

De administratieve lasten zullen ook stijgen, zeggen de twee. Nu onderhandelen zorgaanbieders en verzekeraars één keer per jaar met elkaar over zorgcontracten, en dat gaat vaak moeizaam. Straks gaan die onderhandelingen - met eigen patiënten die elders worden behandeld en nieuwe patiënten die van buiten komen - mogelijk het hele jaar door.

Taminiau en Vrijhoeven zien voor bepaalde patiënten zeker mogelijkheden, maar noemen het huidige plan „ondoordacht”. Vrijhoeven: „Zijn we niet iets heel groots en generieks aan het optuigen voor een klein beetje potentie?”

Toch blijft Langenbach van Zilveren Kruis optimistisch. Sterker nog, hij noemt het meermaals „baanbrekend”. Vooral als er op termijn ook meer transparantie zou komen over de resultaten van behandelingen. „Je krijgt als verzekerde dan goed inzicht in een zorginstelling. Hoe lang sta ik daar op een wachtlijst? Hoe lang moet ik ervoor reizen? En hoe goed is de uitkomst? Pas dan kan je een objectieve afweging maken: ‘rij ik daarvoor wel of niet helemaal naar Groningen of Maastricht?’”

Jan Nico Scholten interrumpeert tijdens het Kruisraketten-debat in de Tweede Kamer. FOTO DICK COERSEN

NECROLOGIE JAN NICO SCHOLTEN (1932-2026) POLITICUS

De man die zijn CDA-partijgenoten tot het uiterste kon tergen

Rondom Scholten ontstond altijd gedoe. Voor het CDA werd hij een luis in de pels, wat tot afsplitsing leidde.

Mark Kranenburg

DEN HAAG

Ophef. Een begrip dat zat vastgeklonken aan Jan Nico Scholten. Net als het woord gedreven trouwens. Stil was het in elk geval nooit rond zijn persoon. Niet toen hij in 1964 met zijn 31 jaar in de Brabantse gemeenten Andel, Giesen en Rijswijk de op dat moment de jongste burgemeester van Nederland was en adre-siedemonstraties van de bevolking voor hem zelf wist te organiseren. Niet toen hij als Tweede Kamerlid zijn CDA-fractiegenoten met zijn moralisme tot het uiterste wist te tergen. Niet toen hij zeer aanwezig voorzitter was van de groep West Europese Parlemen-tariërs tegen apartheid en zich in Washing-ton omwille van de publicitaire aandacht liet arresteren.

Telkens gedoe. „Zijn manifeste geldingsdrang verduistert steeds de geloofwaardigheid van zijn ideële motieven”, schreef *NRC Handelsblad*-redacteur Kees van der Malen in 1993 naar aanleiding van Scholtens autobiografie die van hem zo niet mocht worden genoemd maar het wel was. Scholten - op zijn werkkamer aan het Binnenhof hingen talloze foto's van hem met groten der aarde - wist dat hij een bepaald imago bezat. Hij overleed afgelopen woensdag, 21 januari, op 93-jarige leeftijd. Hij wist zijn tegenstanders - en dat waren er veel - keer op keer te voeden. Altijd dat dwepen met zijn morele gelijk, klagden ze.

Jan Nico Scholten, oorlogskind, gepokt en gemazeld in de Anti Revolutionaire Partij - hij trouwde met de dochter van oud-fractie-voorzitter Sieuwert Bruins Slot - was ontegenzeggelijk de meest aanwezige in de groep ‘loyalisten’ die de 49-koppige CDA-fractie vanaf 1977 kende. Deze ontstond toen de partij onder leiding van Dries van Agt een coalitie ging vormde met de VVD. De groep van zes Tweede Kamerleden (later werden het er zeven) wezen het regeerakkoord af, maar waren desondanks bereid het centrumrechtse kabinet „loyaal” tegemoet te treden.

Meestal gebeurde dat ook, maar bij twee kwesties - de oproep tot een olieboycot van Zuid-Afrika en een motie tegen de plaatsing van kruisraketten in Nederland - leidde de dissidente stem van de loyalisten bijna tot de val van het kabinet. In beide gevallen was Jan Nico Scholten de vertolker van het afwijkende geluid. En inderdaad: met een flinke dosis moralisme. „Eén land moet de moed hebben het eerste te zijn”, zei hij toen het in de Tweede Kamer ging over een olieboycot van Zuid-Afrika vanwege de apartheidspolitiek in dat land.

Eind 1983 - de christendemocratische premier Ruud Lubbers voerde zijn strenge nonsens beleid - had de CDA-fractie het wel gehad met de immer dwarsliggende Scholten die fractiegenoot Stef Dijkman in zijn kielzog meetrok. Afwijkende standpunten innemen mochten zij, maar telkens het officiële standpunt van de CDA-fractie met vervehenheid als ondeugdelijk kwalificeren kon niet. Hen werd het woordvoerderschap ontnomen.

Bekering tot de PvdA

Na de verkiezingen van 1986 was het bij gebrek aan een partij gedaan met Scholtens Tweede Kamerlidmaatschap. Hij bekeerde zich tot de PvdA. Voor die partij wilde hij een jaar later op een verkiesbare plaats voor de Eerste Kamer komen. Hij reisde stad en land af om zijn kandidatuur te bepleiten maar de PvdA-leden gaven hem onvoldoende steun. Zij bleken gevoelig voor termen als „politiek dwaallicht” en „politieke zwalker”. Dat wil zeggen: toen. In 1995 belandde Scholten alsnog op een lage plek op de kandidatenlijst. Na vertrek van een andere senator kon hij in 1998 gaan ‘zetelen’.

Niet voor lang. Bij de verkiezingen van 1999 ontbrak hij op de kandidatenlijst. Scholten was besmet na een zeer kritisch onderzoek rapport over het bestuur en financiële beheer van enkele Afrika-stichtingen waarvan hij oprichter en tevens voorzitter van was en zijn hoofdinkomen uit betrok. In 2017 kwam AWEPA opnieuw in opspraak nadat 1,6 miljoen uit de kas was weg.

Jan Nico Scholten was toen al in de tachtig. Deed nog wel het een en ander. Zo bemiddelde hij op verzoek van de Nederlandse regering dankzij zijn Afrikaanse contacten met succes voor financiële compensatie voor illegaal onteigende Nederlandse boeren in Zimbabwe. Geheel tegen Scholtens natuur in gebeurde dit in alle stilte.

VOOR JOU ALS ABONNEE

l.s luitingh-sijthoff

DOWNLOAD TOT EN MET 31 JANUARI DIT **E-BOOK**

In samenwerking met VBK Uitgevers geven we abonnees de mogelijkheid om elke maand een e-book te downloaden, als aanvulling op het NRC-abonnement. Heb jij het e-book van deze maand al gedownload?

Hoe werkt het?

- Elke maand staat er een nieuw, kwalitatief hoogwaardig e-book voor je klaar op nrc.nl/ebook. Je kunt het downloaden tot en met het einde van de maand.
- Het e-book is een hele maand te downloaden.
- In de nieuwe maand verschijnt er een nieuw e-book. Op dat moment kan je het oude e-book niet meer downloaden.
- Heb je het e-book eenmaal gedownload? Dan kan je het lezen op een moment dat het jou uitkomt. Op je e-reader, laptop, telefoon of tablet.

Lees alle informatie op nrc.nl/ebook of scan de QR-code

DE ZITTING

Na een ‘explosie van geweld’ kan de vrouw nooit meer zelfstandig leven. Doodslag?

De forensisch arts die de vrouw onderzocht telde 57 letsels. Drie tanden ontbraken, haar ogen waren dichtgeslagen. In de rechtszaal zegt verdachte B. dat hij „haar wel meer klappen kan hebben gegeven, maar ik kan me dat niet herinneren”.

Door **Süeda Isik**

De zaak

Meer dood dan levend trof de politie in de zomer van 2024 het slachtoffer aan in haar woning in Rotterdam. Ze lag naakt in bed, onherkenbaar door haar verwondingen, haar ogen dichtgeslagen. De vijftigjarige verdachte, Raajkumar B., stond erbij. Zijn kleren besmeurd met bloed. Agenten hoorden hem zeggen dat zijn vriendin was vreemdgegaan. Nu zegt B. tegen de rechter niet te weten hoe hij daar was beland. Hij was dronken en kan zich weinig herinneren van die nacht. Enkele maanden eerder zou de toen dakloze B. bij het slachtoffer, met wie hij een relatie had, zijn ingetrokken. De politie bezocht de woning nadat het slachtoffer in de nacht contact had gezocht met haar zus en broer. Ze kwam nauwelijks uit haar woorden, had de zus gemerkt. De volgende dag stonden agenten, samen met broer en zus, voor haar deur. In de woning troffen ze een ravage aan. Bloed en uitwerpselen. Het slachtoffer lag onder het bloed in bed, plukken haar uit haar hoofd getrokken. Ze kon niet praten. Ze werd opgenomen in het ziekenhuis, waar ze anderhalve maand zou blijven. Daarna moest ze nog vierhonderd dagen revalideren. Ze zal nooit meer zelfstandig kunnen leven, hebben de artsen geconcludeerd.

Volgens het Openbaar Ministerie vond in de nacht van 21 op 22 juli 2024 een „explosie van geweld” plaats in de woning. Een buurvrouw verklaarde dat het gegil van het slachtoffer „door merg en been ging”. Ook in de weken daarvoor zou B. haar diverse keren hebben mishandeld.

De forensisch arts die haar onderzocht, telde 57 letsels. Het merendeel aan de voorkant van haar lichaam, in de vorm van bloeditstoringen. Drie tanden ontbraken. Er werden hersenbloedingen geconstateerd aan zowel de linker- als rechterzijde. Bloedspeetters van het slachtoffer zaten op de muur, op de riem van de verdachte en de ceintuur van haar badjas. Het OM denkt dat de verdachte haar daarmee heeft verwurgd.

Verwuring wordt in het strafrecht gezien als levensgevaarlijk geweld en leidt tot een verdenking van poging tot doodslag. Dan moet de rechter kunnen vaststellen dat de verdachte geweld gebruikte waarbij hij wist dat het slachtoffer kon overlijden, en dat hij dat risico op de koop toe nam.

De rechter vraagt B. of hij de foto's heeft gezien. „Erg geschrokken”, zegt hij. Is dit letsel ontstaan door „een paar klappen met vlakke hand”, zoals B. verklaart? „Ik kan me dat niet voorstellen”, zegt hij. „Ik kan haar wel meer klappen gegeven hebben, maar ik kan me dat niet herinneren.”

B. zegt zich niet te kunnen voorstellen dat hij haar bij de keel heeft gegrepen. Hij zou haar wel „heel vaak” bij haar hoofd hebben vastge-

pakt toen ze op de grond lag, om haar overeind te helpen en naar het toilet te brengen. „Ik wilde haar geen pijn doen”, zegt hij.

In de zaal zit ook de forensisch arts. De officier van justitie wil vooral weten of het slachtoffer is gewurgd. Op scans ziet de arts vocht en beschadigingen in de hals, rond het sleutelbeen en bij de stembanden. „Dat past bij geweld op de hals”, zegt hij. Tegelijkertijd wijst hij op het hoofdletsel: bloeditstoringen onder de schedel en hersenbloedingen, „volledig passend bij geweld”. Als het slachtoffer buiten bewustzijn raakte, zegt de arts, is dat „veel aannemelijker veroorzaakt door hoofdletsel” dan door verwuring alleen.

De zus van het slachtoffer krijgt het woord. Omdat haar zus zelf niet kan spreken, zegt ze, doet zij dat. „Waar mijn zus eerst iemand was die kon lachen, denken, functioneren, is zij nu iemand die elke dag moet vechten.” Ze noemt het „levenslang”.

De officier vindt dat B. wisselend verklaart: veel zou hij niet meer weten, behalve wat hem goed uitkomt. Zo zegt hij dat het slachtoffer begon met slaan en wel vaker warrig overkwam. Volgens het OM is hij volledig losgegaan, nam hij het risico dat zijn vriendin het niet zou overleven en schakelde hij achteraf geen hulp in. Het OM eist acht jaar celstraf en een contactverbod.

Volgens de advocaat van B. is het dossier „een worsteling” en blijft onduidelijk wat zich precies die nacht heeft voorgedaan. Ook over de verwuring en de oorzaak van het letsel bestaat volgens de verdediging te veel twijfel.

Het oordeel

De rechtbank spreekt Raajkumar B. vrij van poging tot doodslag en van de mishandelingen in de maand vóór de bewuste nacht. De rechters vinden dat niet is vast te stellen wat precies is gebeurd in de woning, omdat zowel B. als het slachtoffer zich weinig herinnert. Dat het slachtoffer ernstig letsel opliep, zelfs „in potentie dodelijk”, is volgens de rechtbank niet genoeg om te kunnen zeggen dat B. haar wilde doden, of dat hij het risico daarop bewust heeft genomen.

Wel acht de rechtbank zware mishandeling bewezen. Uit het letsel blijkt dat B. „ernstig geweld” gebruikte. De rechtbank schrijft dat het slachtoffer doodsangsten moet hebben uitgestaan, in haar eigen huis, waar ze zich veilig had moeten voelen.

B. krijgt drie jaar gevangenisstraf, waarvan één jaar voorwaardelijk, met twee jaar proeftijd. Op de voorwaarden dat hij meewerkt aan toezicht door de reclassering, behandeling en begeleiding en controles op alcohol en drugs. Er komt geen contactverbod: de rechtbank ziet geen aanwijzingen dat B. na z'n aanhouding contact heeft gezocht met het slachtoffer.

B. moet daarnaast 57.467 euro schadevergoeding betalen. Daarvan is 50.000 euro smartengeld. De rest is voor materiële kosten, zoals dagvergoedingen voor ziekenhuis en revalidatie.

RIVM

Waarschuwing voor smog door fijnstof in noorden

Nina Eshuis

AMSTERDAM

In de noordelijke helft van het land was zondag sprake van smog door hoge fijnstofconcentraties in de lucht, waar- schuwde het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Mili- eu (RIVM). Hierdoor is de luchtkwaliteit in het gebied boven Amsterdam en Arnhem „onvoldoende” en lokaal mo- gelijk „slecht”. Later op zon- dag kon ook het midden en zuiden van het land te maken krijgen met een verslechterde

luchtkwaliteit. Smog door fijnstof komt de afgelopen ja- ren nog amper voor. Het aan- tal smogdagen door fijnstof daalde van 33 in het jaar 2000, naar slechts drie in 2021, aldus cijfers van het RIVM. Dit weekend veroorzaakte een oostelijke wind de smog. Door het „rustige winterweer” en een zwakke wind in Neder- land blijft de smog hangen.

Rond middernacht zou de de wind eerst naar het noord- oosten en later naar het noord- oosten draaien. Het RIVM ver- wachtte hierdoor aanvoer van schonere lucht.

oud-minister

Van Hijum uit NSC-top, zoekt een nieuwe baan

Ruben Stiff

AMSTERDAM

Eddy van Hijum, oud-minister en oud-lijsttrekker van Nieuw So- ciaal Contract, verlaat de partijtop, maakte hij zaterdag bekend op het ledencongres in Amersfoort, meldt ANP. NSC, augustus 2023 opgericht door Pieter Omtzigt, maakt de „bewuste keuze” nog geen nieuwe leider aan te stellen, zei voorzitter Van Malen- stein. „Ik moet ook weer een nieuwe baan zoeken”, aldus Van Hijum over zijn aftreden. „En het is mij ook niet te doen om met één been, het is niet eens één been, in Den Haag te blijven staan.”

KLM EN TRANSAVIA

Vluchten geschrapt om militaire opbouw door VS

Nu een vliegdekschip van de VS naar Iran vaart, zien KLM, Transavia en andere carriers te veel risico's naar die regio te vliegen.

Stephan Pronk

AMSTERDAM

KLM schrapt de komende dagen vluchten van en naar landen in het Midden-Oosten. De maatschappij mijdt de regio vanwege de „geopo- litieke situatie”, meldde ze zater- dag in een verklaring. Dat betekent dat „tot nader order” niet wordt gevlogen boven landen als Iran, Is- raël en de Verenigde Arabische Emiraten. „Elke dag maken we in- schattingen of het veilig is, nu heb- ben we besloten dat dit niet het ge- val is”, aldus een woordvoerde. KLM zegt het besluit uit eige

In navolging van KLM cancelt Transavia vluchten naar Dubai, een populaire bestemming voor Neder- landers. Eerder deze week deden Air France en British Airways het- zelfde. Emirates vliegt nog wel op de eigen thuisbasis in de VAE. De luchtruimen zijn niet gesloten.

De ontregeling van het vliegver- keer hangt samen met de oplo- pend spanningen in het Midden- Oosten. Al dagen hangt in de lucht

Een vliegtuig van KLM op luchthaven **Schiphol**. FOTO RAMON VAN FLYMEN/ANP

dat een mogelijke Amerikaanse aanval op Iran ophanden is. In het land zijn nog altijd hevige protes- ten van de bevolking tegen het dic- tatoriale regime. President Donald Trump verklaarde vrijdag dat de VS een oorlogsvloot onderweg hebben gestuurd naar Iran, die hij hoopt „niet te hoeven gebruiken”. Hij herhaalde zijn waarschuwin- gen aan Teheran geen demon- stranten te doden of het nucleaire programma te hervatten.

In reactie stelde een hoge func- tionaris van Iran zaterdag tegen- over Reuters dat het land in de „hoogste staat van paraatheid” verkeert. Teheran waarschuwde eerder al te zullen terugslaan als de VS interveniëren in Iran. Dat kan bijvoorbeeld door Amerikaanse bases in de regio aan te vallen. Trump zinspeelde eerder op een Amerikaanse aanval op het land, maar zag daar vanaf nadat Iran zou hebben toegezegd achthonderd executies op te schorten. De hoofd- doorgangers de Zuid-Chinese Zee, om koers te zetten richting het Mid-

Vliegdekschip

In de regio vindt een aanzienlijke Amerikaanse troepenopbouw plaats. Een vliegdekschip verliet onder begeleiding van drie torpe- dojagers de Zuid-Chinese Zee, om koers te zetten richting het Mid-

den-Oosten. Ook kondigde US Central Command, het Ameri- kaanse hoofdkwartier voor het Midden-Oosten, aan extra F15's te stationeren in de regio.

Maar dieren een stem geven is wel degelijk een serieus onder- werp. Het is ook de reden dat Mar- jolein de Rooij, die zich al twintig jaar inzet voor dierenrechten, in 2023 de Vakbond voor Dieren op- richtte. Om haar hals hangt een gouden ketting met een kip als hanger. „Door het een vakbond te noemen”, zegt ze, „verander je het denkkader. „Dan zijn dieren niet alleen slachtoffers, maar actoren met een stem.” Volgens De Rooij is het „de grootste vakbond ter we- reld”: in Nederland zijn 90 miljoen kippen, 10 miljoen varkens en 3,7 miljoen runderen. Voor hen zou- den, vindt ze, arbeidsrechten moe- ten gelden. Dieren leveren immers arbeid – en de wetenschap is in- middels ver genoeg om te weten wat dieren willen, stelt zij. Zoals koeien die zelf bepalen wanneer ze binnen of buiten willen zijn.

REPORTAGE DIERENWELZIJN

Vakbond voor dieren is de 'grootste ter wereld', al zitten de leden niet in de zaal

De Vakbond voor Dieren ziet zich als stem van 90 miljoen kippen, 10 miljoen varkens en 3,7 miljoen runderen in Nederland.

Eline Nugteren

BUSSUM

O p het eerste congres van de Vakbond voor Dieren zijn geen dieren. Logisch ook, want met dieren kun je niet praten. „Behalve Leonie dan”, zegt dierethicus Bernice Bovenkerk van de Wageningen Uni- versiteit in haar lezing. Achter in de zaal gaat een hand omhoog. Leonie Cornips knikt. „Leonie heeft ooit een koe horen zeggen: ‘waar is mijn kalf?’”, zegt Bovenkerk.

Voor de aanwezigen die (nog) geen gesprekken met dieren kun- nen voeren, is er een alternatief: een cursus Chicks in Dialogue, be- doeld om de ‘empathiespier’ voor je ‘zusterkippen’ te trainen. Thea- termaker Lindertje Mans demon- streert een van de veertig ‘kakel- frases’ die een kip volgens haar be- heerst. „Het is dus echt: bok-bok- bok-bekááá”, zegt ze, waarna de zaal gehoorzaam meedoet.

Maar dieren een stem geven is wel degelijk een serieus onder- werp. Het is ook de reden dat Mar- jolein de Rooij, die zich al twintig jaar inzet voor dierenrechten, in 2023 de Vakbond voor Dieren op- richtte. Om haar hals hangt een gouden ketting met een kip als hanger. „Door het een vakbond te noemen”, zegt ze, „verander je het denkkader. „Dan zijn dieren niet alleen slachtoffers, maar actoren met een stem.” Volgens De Rooij is het „de grootste vakbond ter we- reld”: in Nederland zijn 90 miljoen kippen, 10 miljoen varkens en 3,7 miljoen runderen. Voor hen zou- den, vindt ze, arbeidsrechten moe- ten gelden. Dieren leveren immers arbeid – en de wetenschap is in- middels ver genoeg om te weten wat dieren willen, stelt zij. Zoals koeien die zelf bepalen wanneer ze binnen of buiten willen zijn.

Club 'waarmee te praten valt'

Het uiteindelijke doel van De Rooij is een plek aan tafel bij de Sociaal- Economische Raad om dieren te vertegenwoordigen – of op zijn minst de bond „te presenteren als een club waarmee te praten valt”. Het is „toch vreemd”, vindt ze, dat de veehouderij zelf bepaalt hoe het er aan toe gaat. „Aan Albert Heijn wordt ook niet gevraagd wat zij een goed minimumloon vin- den. Maar als het over de veehou- derij gaat, mag de sector bepalen.” Het congres wordt gehouden in Bussum, in de ‘circulaire ontmoet- ingsplek’ De Groene Afslag. Naar schatting zijn er ongeveer 120 be- zoekers en zestien sprekers, onder wie Leonie Cornips die onderzoek doet naar taalcultuur en dieren taal.

De dagvoorzitter opent het con- gres maar niet voordat ook de die- ren een plek hebben gekregen. Op een tafel voor in de zaal verschij- nen borden met afbeeldingen van een kip, een varken en een koe. Dat oogst applaus. „Zo zijn ze er

Boven: Bernice Bovenkerk, dierethicus aan Wageningen Universiteit. **Midden:** bezoekers op het congres in Bussum. **Onder:** biologische varkenshouder Ruben Exterkate en de ‘vegan boerenzoon’ Wouter Waayer. FOTO'S SIMON LENSSENS

toch een beetje bij”, zegt de voor- zitter. „Misschien verschillen we vandaag sterk van mening”, zegt ze tegen een zaal vol vertegen- woordigers van de Dierenbescher- ming, Wakker Dier en de Partij voor de Dieren. Op shirts en tassen prijken schape, hane en vogels.

Een van de aanwezigen is Koen van Pelt (26), die zich inzet voor de rechten van vissen. Tijdens zijn studie marieme techniek in Delft raakte hij na het lezen van een boek van de Australische filosoof Peter Singer overtuigd van het nut van effectief altruïsme: je leven zo inrichten dat je zoveel mogelijk goed doet. In Londen ontmoette hij gelijkgestemden in een hub voor effectief altruïsten en ontdek- te hij dat het behoorlijk slecht ge- steld is met het welzijn van vissen in Azië. Samen met een Vietname- se partner begon hij een start-up, hij probeert vissen het leven te redden door onder meer boeren te helpen de waterkwaliteit te meten.

Ook Wouter Waayer mag een praatje houden. Hij groeide op in een kalverhouderij in Twente, maar is nu veganist. Die omslag be- gon met een ‘knuffelkalf’, ge- naamd Liesje, dat later door zijn vader naar de slacht werd gebracht. „Ik keek haar in de ogen en zag dat ze een individu was”, zegt hij. Het zette hem aan het denken over de industrie. Waayer maakte er uitein- delijk een documentaire over – een keuze waardoor hij in onmin raakte met zijn geboorteplaats.

Ze lachen je uit en nemen je uiteindelijk serieus

Marjolein de Rooij oprichter bond

„Oude schoolvrienden plaatsen nog steeds berichten over mij op sociale media dat ik niet spoor en dat ik moet worden omvergereden en zo”, zegt hij. Ook zijn vader vond dat hij als veganist „maar bet- ter in de stad kon gaan wonen”.

In de pauze zeggen de aanwe- zigen het jammer te vinden dat het congres vooral mensen uit dezelf- de bubbel trekt – op een paar sprekers en aanwezigen na, zoals een biologische veehouder die vindt dat dieren wel productie- middelen zijn, en twee werkne- mers van zuivelbedrijf Campina. Terwijl er peren bij de koffie wor- den gegeten, vertellen ze dat ze te- gelijk inspiratie en steun halen uit elkaars verhalen. „Juist als je spreekt voor eigen parochie, inspi- reer je mensen”, zegt Waayer. „En misschien vertelt iemand hier straks over deze bijeenkomst aan iemand buiten de bubbel.” Volgens De Rooij zal het net gaan als met de Partij voor de Dieren, ze was betrokken bij de oprichting daar- van: „Eerst lachen ze je uit, dan negeren ze je – en uiteindelijk ne- men ze je serieus.”

Advertentie

nrcwebwinkel

Begin het jaar goed met de mooiste boeken voor hoofd en hart

20% KORTING

MARGARET ATWOOD
Boek vol levens

In haar sprankelende stijl schetst Margaret Atwood een geestig en uitbundig beeld van haar tijd, haar leven en haar werk: een absolute must voor iedere liefhebber van haar romans. We maken kennis met een keur aan dichters, beren en bikers, en andere bizarre figuren die zo uit haar romans lijken weggelopen.

MARENTE DE MOOR
De bandagist

Joost (29) is bandagist. Hij ontfermt zich over de zieke benen van ouderen in Amsterdam, de stad die hem en zijn vrienden geen woning kan bieden. Het contrast tussen zijn zwerfende bestaan en dat van zijn patiënten en hun grote volgestouwde huizen is groot. En dan besluit hij dat er best plek is voor hem in een van die huizen.

EMILY FENG
Laat alleen rode bloemen bloeien

Voor velen lijkt China één land met daarin Chinezen. Zo ziet Xi Jinping het ook graag: Mandarijnsprekende Han-Chinezen die zich inzetten voor de staat. Maar de realiteit is anders: een multi-etnische staat waarin verscheidenheid door de overheid de kop in wordt gedrukt. Hoe is het om als niet-Han-Chinees te leven in het China van Xi?

ZIGMUNDS SKUJIŅŠ
Het bed met de gouden poot

Noass Vējagals verlaat zijn ouderlijke boerderij in Letland om de wereld over te zeilen en roem en rijkdom te vergaren. Eenmaal teruggekeerd bouwt hij een groot herenhuis voor zijn familie. Generaties lang wonen de Vējagalsen er, en dan gaat het gerucht dat Noass zijn rijkdom zou hebben verstoep in een houten beddenpoot. Een meeslepende zoektocht naar rijkdom start!

SERGEJ LEBEDEV
De witte dame van de mijn

Diep in een oude kolennij in de Donbas liggen lijken begraven. Slachtoffers van Stalins terreur en de Einsatzgruppen van de Holocaust. Als de Donbas opnieuw oorlogsgebied wordt raken vier levens met elkaar verbonden als een vliegtuig vlak boven hun hoofd wordt neergehaald...

Bestel nu > nrcwebwinkel.nl/boekenacties

Gratis thuisbezorgd

De Amerikaanse president **Donald Trump** op het World Economic Forum, afgelopen week, in Davos. FOTO LAURENT GILLIERON/KEYSTONE/AP

Advertentie

BijzondereZaken.nl

Zoek & vind alle zaken die bijzonder zijn!

Opleidingen & cursussen

MEDITEREN LEREN?
Minder stress, meer energie.
Zen.nl 40 locaties in NL
Cursussen starten snel
Doe nu gratis proefles
WWW.ZEN.NL

Relatiebemiddeling

We kennen iedereen persoonlijk
Zoekt u een partner? Ik kom graag bij u thuis
voor een vrijblijvend persoonlijk gesprek.
Bel dan nu : 088-0221900 (alle regio's)
Sinds 1984 de hoogste slagskans bij Mens & Relatie.
www.mens-en-relatie.nl

LATE LIEFDE VOOR 60-70 en 80 jarigen
ALERTE RELATIEBEMIDDELING
0613863420 - www.hellasmeets.nl

Ze bestaat. Echt.

DPSPartnerSearch.nl *distinguished & discreet*

VAN SLOBBE
EXCLUSIEVE
PARTNER SEARCH

VANSLOBBEDATING.NL +31 (0)6 5397 54 26

INTERVIEW **DANIEL BRING** REDACTIECHEF AMERICAN AFFAIRS

‘Europa is onze verslaafde broer’, zegt deze rechtse denker uit de VS

Daniel Bring staat pal achter de recente acties van Donald Trump. „De fundamenten van onze beschaving staan onder druk”, zegt de redactiechef van het conservatieve blad *American Affairs*.

Emilie van Outeren

WASHINGTON

Het feit dat en de manier waarop Donald Trump dreigde Groenland te annexeren, heeft de NAVO in diepe crisis gestort. De door de Amerikaanse president gemaltraiteerde wereldorde lijkt verloren. Het militaire bondgenootschap wankelt, ook nu een akkoord over het Deense noordpool-eiland aanstaande lijkt. Daniel Bring, redactiechef van het conservatieve tijdschrift *American Affairs*, heeft zich er de afgelopen weken om vermaakt.

”

President Trump heeft keer op keer laten zien dat maximale druk effectief kan zijn om buitenlands beleidsdoel te bereiken

schrift *American Affairs*, heeft zich er de afgelopen weken om vermaakt. „Het is grappig hoeveel paniek dit heeft veroorzaakt.” Niet alleen onder Europese leiders, ook bij „online rechts”, zegt hij. „Radicaal-rechtse figuren hebben een romantisch idee van een soort pan-Europeïsme en de Scandinavische wortels van witte Amerikanen. Zij veroordelen dit als ‘een aanval op onze Noorman-broeders’. De iets minder extremen vrezen dat dit gedoe de electorale kansen van Europese rechtse partijen schaadt.” Vorig jaar hielp Trump in Canada links aan verkiezingswinst met retoriek over

het inlijven van dat buurland.

Nu zelfs in pro-Trump kringen verbijstering en weerstand bestaat tegen zijn internationale optreden, moet je goed zoeken naar iemand die de recente militaire en heffingsdreigementen tegen een trouwe bondgenoot volmondig goedkeurt en verdedigt. Iemand die kan uitleggen waarom Trump in zijn tweede termijn Europa niet alleen dwingt voor zijn eigen defensie te betalen, maar de EU en de NAVO verzwakt.

De 26-jarige Bring — een van de schare rechtse, jonge mannen met tweedjasjes en intellectuele pretenties die de denktanks, redactiekantoren en clubs van Trumps Washington bevolken — wil dat wel. Hij stelt voor om af te spreken in de University Club, een overwegend Republikeinse sociëteit waar hij lid van is. Zo’n plek met houten zuilen, leren stoelen en donkerblauw tapijt waar af en toe nog sigaren gerookt worden.

Bring ziet het overnemen van Groenland als een vitaal Amerikaans belang. Hij wil dat Trump het „redt” uit de handen van de Chinese en Russische vijand, én van Europese onkunde. „Denemarken, Europa, zelfs de NAVO als organisatie is niet inherent in staat een verdedigingsinfrastructuur te onderhouden die het strategische potentieel van Groenland volledig benut.”

Hij is net als de regering-Trump kritisch over Europa: economisch, politiek, cultureel en wat betreft migratie. „Amerikanen hebben sentimentele gevoelens bij Europa. Ze zijn nostalgisch over wat het continent ooit geweest is, maar vanwege immigratie niet meer herkennen als ze er als toerist komen. Ik heb dat zelf ook, vooral als ik in Frankrijk kom. Amerikaanse buitenlandse beleidsmakers, van alle gezinden, zien de EU als een economische regio in verval, een bureaucratie die onze bedrijven hindert.” In zijn recente Nationale Veiligheidsstrategie kondigde Trump aan „Europese grootsheid te herstellen” voordat „de beschaving uitgewist wordt” op het continent. Het frame dat Europa aan migratie en regelgeving ten onder zou gaan, bepaalt nu Amerikaans beleid.

Bring bedenkt ter plekke een uitgebreide metafoor voor hoe hij Trumps verregaande bemoeienis met Europa ziet. „Stel dat je een succesvol persoon bent. En je oudere broer of een ouder is verslaafd aan heroïne. Als je echt om die persoon geeft, zul je tijd vrijmaken van je andere prioriteiten om hem te helpen.”

CV Historicus

Daniel Bring (26) leidt de redactie van het rechtse tijdschrift *American Affairs*. Hij was eerder verbonden aan de conservatieve denktanks American Enterprise Institute en Claremont Institute.

Hij studeerde economische en transatlantische geschiedenis aan Dartmouth College, waar hij actief werd binnen de Republikeinse jongerenclub. Hij groeide op net ten noorden van New York, als zoon van Democratische ouders. Hij heeft zich bekeerd tot het orthodoxe christendom.

In zijn eigen familie hebben neven erfstukken afgepakt van broers en zussen die verslaafd waren, zodat ze die niet konden verpanden, vertelt hij. „Groenland is eigenlijk een verlaten huis van je verslaafde broer. Je moet de eigendomsakte afnemen en het huis renoveren om te zorgen dat er geen krakers intrekken — Russen en Chinezen.”

In zijn redebatie zijn de Amerikanen de goede, bezorgde, bevoogdende en keiharde broer die handelt voor Europa’s eigen bestwil. Al staat eigenbelang duidelijk voorop: economische belangen, hegemonie en territorium.

Als er daadwerkelijk een deal komt over Groenland, is Bring daar voorlopig tevreden mee. „President Trump heeft keer op keer laten zien dat maximale druk een effectieve manier kan zijn om een buitenlands beleidsdoel te bereiken.” Maar het einddoel blijft inlijving. „Grotere Amerikaanse voet aan de grond, met Europese legitimatie, zet de deur open voor, laten we zeggen,

naauwere samenwerking. De relatie kan — hij grijnst — „evolueren”.

Zo kunnen de harten en geesten van de Groenlandse bevolking gewonnen worden, zodat ze zelf de VS boven Denemarken verkiezen? „Ja, dat denk ik.”

Of wordt het toch een gewapende overname?

„Dat hangt af van de veiligheidssituatie. Stel dat, zoals het Pentagon meldt, China in 2027 klaar kan zijn om Taiwan in te nemen en dat ook probeert. Dan moet je Groenland innemen zoals het Verenigd Koninkrijk in 1940 deed met IJsland, het gezag overnemen om je militaire mogelijkheden onmiddellijk te maximaliseren.”

Niemand twijfelt aan het strategische belang van Groenland in het noord-poolgebied, maar waarom is Trump in zijn tweede termijn zoveel vijandiger tegen Europa dan zijn eerste regering? Wat is er veranderd?

„De oorlog in Oekraïne legt niet alleen bloot hoe weinig Europeanen financieel voor hun verdediging overhebben. Het toont ook hoe weinig zij willen investeren in de relatie met de VS, wat makkelijk zou kunnen door meer van onze wapens en ons gas te kopen. In plaats daarvan laten ze China toe. De huidige generatie Europese leiders heeft zich neerbuigend gedragen tegenover de VS. Dat is ook de houding van veel gewone Europeanen tegenover Amerikanen: overwegend vijandig.” [EU-landen kopen veel cruciaal wapentuig in de VS en beloven voor honderden miljarden aan gas te importeren, red.]

Dus Europa is begonnen?

„Dat wil ik niet zeggen, maar een duurzame versterking van de Europese politieke status quo is gunstig is voor Amerikaans-Europese betrekkingen in het algemeen.”

„Ik ben sceptisch over het bevorderen van democratie in culturen die daar ongeschikt voor zijn, maar wij kunnen beter omgaan met soevereine Europese staten dan met de EU.

„Voor de mensen om president Trump heen, zoals minister van Buitenlandse Zaken Marco Rubio en vice-president JD Vance, is de werkelijke crisis van onze tijd dringender geworden. Het Westen oogt niet robuust, maar ziek, kwetsbaar. De fundamenten van onze beschaving, of het nu gaat

”

Duurzame versterking van Europese politieke status quo is gunstig voor Amerikaans-Europese betrekkingen

om cultuur, taal, geschiedenis, enzovoort, staan overal onder druk.

„De grote winst van deze regering is dat het buitenlands beleid echt in het teken staat van belangen van Amerikaanse burgers: banen, investeringen, energieprijzen.” Bring noemt het ontvoeren van autocraat Nicolás Maduro om de olievelden van Venezuela over te nemen als voorbeeld. „De enige rechtvaardiging die je nodig hebt is een materieel Amerikaans belang.”

Dat klinkt als Poetin in Oekraïne. Een gerechtvaardigde invasie?

„Het is de realiteit dat landen doen waartoe ze in staat zijn. Als ze een rationele afweging kunnen maken dat iets in hun eigen belang is. En ze hebben de macht én de risicotolerantie om dat te doen — wat volgens mij kenmerkend is voor grote mogendheden. Daarom zal de EU dat nooit zijn.”

Is het landsbelang of ego dat Trump leidt? Hij lijkt de geschiedenis in te willen gaan als de president die het communistische regime in Cuba en de ayatollahs in Iran om zeep helpt en het Amerikaanse grondgebied uitbreidt. Is dat echt relevant voor zijn ‘America First’ achterban?

„Dat zou een geweldige nalatenschap zijn, maar niet iets wat mensen naar de stembus drijft. Behalve als het positieve economische gevolgen heeft, maar dat is lastig op korte termijn. Eén van de redenen dat hij zoveel met het buitenland bezig lijkt, is dat het Congres en vooral rechters hem hinderen in coherent binnenlands beleid. Dat is de kern van onze politieke crisis.”

American Affairs Conservatief blad

Het kwartaalblad American Affairs werd in 2017 opgericht. Het richt zich op economisch nationalisme, industriepolitiek, internationale beleid en „het einde van de neoliberale orde”. Bring: „Wij publiceren in een academische stijl met een conservatieve esthetiek over de fundamentele problemen in Amerika.”

mentele problemen in Amerika.”

Meteen na de lancering schreef *The New York Times* dat het tijdschrift „gewijd [is] aan het geven van intellectuele diepgang en samenhang aan trumpisme”. *The Washington Post* noemde het in 2022 „komisch-serieus” en „een einde-loze kritiek op de ‘professionele managementklasse’.”

JD Vance zou tot de vaste lezers behoren. En volgens Bring is het „een van de weinige, zo niet de enige publicatie die buitenlandminister Marco Rubio in de wachtkamer van zijn kantoor heeft liggen”.

Advertentie

nrcwebwinkel

Adviesprijs 56,95
44,95

DE RADIATOR VENTILATOR

SPEEDCOMFORT

Verwarm je ruimte 2x zo snel en bespaar tot 22% energie

- › Fluisterstil
- › Geen gereedschap nodig
- › 10 jaar garantie
- › Verbruik: slechts 32 cent stroom per jaar

De SpeedComfort radiatorventilator plaats je in een handomdraai. Je voelt direct meer en sneller warmtecomfort. Dat betekent dat de thermostaat lager kan en je dus tot wel 22% energie bespaart.

Bestel nu > nrcwebwinkel.nl/speedcomfort

Directeur **Karel Hendriks** van Artsen zonder Grenzen. FOTO'S PIETER NUMAN

INTERVIEW **KAREL HENDRIKS** DIRECTEUR ARTSEN ZONDER GRENZEN

‘Israël is bezig met een campagne om ons zwart te maken’

Directeur Karel Hendriks van Artsen zonder Grenzen spreekt zich uit over de Israëlische campagne tegen zijn organisatie. „Toegang voor hulpverleners tot conflictgebieden is geen gunst, maar een recht. Dat blijven wij benadrukken.”

Cv Karel Hendriks

1986
Geboren in Amsterdam

2010
Studeerde culturele antropologie (bachelor) en internationale betrekkingen (master) aan de Universiteit van Amsterdam

2011
Onderzoeker bij VN-vluchtelingenorganisatie UNHCR

2012
Master internationale ontwikkeling, Radboud Universiteit Nijmegen

2014
Coördinator ASKV, vluchtelingenorganisatie die zich inzet voor ongedocumenteerden, Amsterdam

2017
Medewerker Artsen zonder Grenzen in onder meer Irak, Jordanië, Nigeria, Bangladesh, Maleisië, Myanmar

2024
Directeur Artsen zonder Grenzen Nederland en adjunct-directeur Médecins sans Frontières

Lucia Admiraal en **Derk Walters**

TEL AVIV EN AMSTERDAM

Het liefst zou Karel Hendriks er helemaal niet mee in de publiciteit treden. Want aandacht voor de lastercampagne tegen de organisatie waarvan hij directeur is, de Nederlandse tak van hulporganisatie Artsen zonder Grenzen (AzG), geeft die laster zuurstof. Maar het is ook belangrijk, zegt Hendriks, om te vertellen wat er gebeurt als zijn organisatie, net als 34 andere ngo's, niet meer actief mag zijn in bezet Palestijns gebied (Gaza, de Westelijke Jordaanoever en Oost-Jeruzalem), waar ze sinds 1988 opereert.

Israël kondigde in maart 2025 nieuwe regels aan voor de registratie van hulpverleningsinstanties. Zij worden verplicht om gedetailleerde informatie over hun medewerkers aan te leveren. Dit gaat vooral over Palestijnen: net als elders op de wereld werkt AzG in Gaza met 90 procent lokale hulpverleners.

Deze registratie-eis duwt de organisaties in een onmogelijke spagaat. Voldoen ze aan die eisen, dan brengen ze mogelijk hun personeel in gevaar. Weigeren ze, dan riskeren ze dat ze niet langer levensreddende hulp aan Palestijnen kunnen verstrekken. Israël heeft de herregistratieaanvraag van AzG als ‘incompleet’ beoordeeld, officieel omdat de organisatie niet de gevraagde persoonsgegevens van haar medewerkers overhandigt.

Waarom hebben jullie besloten om deze gegevens niet te verstrekken?

„Onze belangrijkste vereisten zijn de veiligheid van onze medewerkers en het voortzetten van onze hulpverlening. Ervaring uit de praktijk van andere organisaties die gegevens hebben gedeeld is dat dit kan leiden tot socialemediachecks, het opvragen van ken-tekensgegevens en onderzoek naar familieleden. We kunnen niet uitsluiten dat het in de toekomst een rol kan spelen bij targeting, zeker in het licht van het enorme geweld tegen hulpverleners in Gaza.”

Sinds 7 oktober 2023 zijn er vijftien hulpverleners van de organisatie in Gaza gedood. In totaal doodde Israël in Gaza volgens VN-experts meer dan vijfhonderd humanitaire werkers en vijftienhonderd gezondheidswerkers. Volgens 7amleh, een ngo die zich inzet voor de digitale rechten van Palestijnen, heeft Israël in dezelfde periode ruim veertienhonderd Palestijnen opgepakt vanwege uitlatingen op sociale media.

Hendriks vervolgt: „In Nederland heeft de Autoriteit Persoonsgegevens gezegd dat deze registratie-eis de Europese privacywetgeving schendt. En wat is het precedent als strijdende partijen om persoonsgegevens vragen? Moeten we de Russen straks ook informatie geven over onze Oekraïense zorgverleners?” AzG is ook onderwerp van verdachtmakingen op de sociale media van de Israëlische autoriteiten. De Israëlische overheid kocht ook advertentieruimte bij Google om de organisatie in de zoekresultaten aan terrorisme te liëren.

Tijd voor een reactie, vindt Hendriks. „Ik voel ook een grote aandrang om dit verhaal te vertellen omdat dit type handelen, het behandelen van humanitaire hulp als een spelbal in geopolitieke ontwikkelingen, in hard tempo normaal aan het worden is. Het fundamentele principe van onze neutrale, onpartijdige werkwijze als artsen moeten we bevechten.”

Als jullie niet meer in Gaza actief kunnen zijn, kun je schetsen wat er dan verloren gaat aan hulp?

„We zijn een van de grotere hulpverleners ter plaatse. Een op de vijf ziekenhuisbedden wordt door ons verzorgd. Een op de drie bevallingen vindt plaats onder begeleiding van ons personeel. We voorzien honderdduizenden mensen van water, op een bevolking van twee miljoen. Ook bieden we specialistische zorg die niet makkelijk over te nemen is, zoals reconstructieve chirurgie na ernstige

ge verwondingen en fysieke rehabilitatie door fysiotherapie en begeleiding, waardoor mensen bijvoorbeeld weer opnieuw kunnen lopen. Dus het gaat niet alleen om levensreddende hulp, maar ook om de menswaardigheid van het opnieuw kunnen opbouwen van een leven.

„Onze zorg is niet alleen direct levensreddend. Wij willen voorkomen dat het zorgsysteem instort. Als we dat niet doen, sterven er dadelijk meer mensen aan vermijdbare kwalen als luchtweginfecties, cholera, diarree en diabetes dan aan kogels of bommen.”

AzG heeft nog wel voorraden in Gaza

Paradoxaal genoeg heeft AzG afgelopen december relatief veel hulpgoederen binnen weten te krijgen in Gaza ten opzichte van daarvoor, terwijl juist op dat moment de onlineaantijgingen tegen de organisatie een hoogtepunt bereikten, zo blijkt uit interne rapportage die NRC heeft ingezien. Deze voorraadig betekent dat AzG nog wel even door kan, zegt Hendriks.

Sinds 1 januari laat Israël geen goederen en medewerkers van AzG meer in Gaza toe, en worden routes of nieuwe locaties voor hulpverlening niet langer met Israël afgestemd. „De dreiging dat onze medewerkers collateral damage worden, neemt hierdoor enorm toe”, aldus Hendriks.

In april 2024 heeft het Internationaal Gerechtshof aan Israël opgedragen, als onderdeel van de door Zuid-Afrika aangespannen genocidezaak, om „onmiddellijk alle doeltreffende maatregelen [te] nemen om de onbelemmerde toegang tot Gaza te waarborgen en te vergemakkelijken voor [...] functionarissen die betrokken zijn bij het verlenen van humanitaire hulp en bijstand aan de bevolking van Gaza”. Ook als bezettingsmacht heeft Israël de plicht om humanitaire hulp door te laten.

Medische hulp lever je onpartijdig, zonder te bepalen wie wel recht heeft op hulp en wie niet

Israël beschuldigt AzG van „terrorisme” en een „doelbewuste campagne om de legitimiteit van de staat Israël te ondermijnen” in een rapport van het ministerie van Diasporazaken en Antisemitismebestrijding. Als voorbeeld gaf het ministerie onder meer dat AzG van genocide, etnische zuivering en doelbewuste uithongering door Israël in Gaza sprak.

Hendriks: „Wij doen aan *‘témoignage’*; het afleggen van getuigenissen door te vertellen wat onze patiënten overkomt. Dat is geen politieke stellingname: een onderkoelde baby is geen mening. Als onze patiënten stelselmatig het slachtoffer zijn van misdaden, dan publiceren we daar een rapport over. Dat heeft niks te maken met het delegitimeren van Israël. Het is absurd dat de daders van deze misdaden ons beschuldigen van het feit dat we ze wereldkundig maken.”

De band met de Israëlische overheid verslechterde nadat AzG in augustus vorig jaar een rapport had gepubliceerd over de Gaza Humanitarian Foundation (GHF), met als titel *This is not aid. This is orchestrated killing* (‘Dit is geen hulp. Dit is georkestreerde moord’). Israël hield hulp van neutrale organisaties tegen en richtte in plaats daarvan gemilitariseerde hulpposten op waarbij honderden wachtende Palestijnen werden doodgeschoten.

„In onze rapporten rondom het GHF tonen we aan wat er gebeurt als je de hulpverlening volledig militariseert. Dat is een zorgwekkende trend. Als zorgverleners niet langer neutraal zijn, bedreigt dat het hele fundament waarop de wereldwijde hulpverlening in noodsituaties gebouwd is. Medische hulp lever je onpartijdig, zonder te bepalen wie wel recht heeft op hulp en wie niet. Iedereen, ongeacht hun politieke signatuur, heeft recht op toegang tot die zorg. Dat doe je niet

Voorzitter Autoriteit Persoonsgegevens

„Het gaat niet alleen om privacy, maar primair om veiligheid”

Israël dwingt hulporganisaties in een „onmogelijke spagaat”, zegt voorzitter Aleid Wolfsen van de Nederlandse Autoriteit Persoonsgegevens. Tegemoetkomen aan de ver- gaande registratie-eisen betekent niet alleen het overtreden van Europese privacywetgeving, maar kan ook medewerkers en hun families in gevaar brengen, aldus Wolfsen in een opiniestuk in *Trouw* deze week.

Als de gevraagde gegevens vanuit Europa naar Israël gaan, dan gelden Europese privacyregels, en mag er niet méér informatie worden opgevraagd dan strikt noodzakelijk en met een helder doel voor ogen, legt Wolfsen desgevraagd telefonisch uit. Israël beschikt over een ‘EU-adequaatheidsbesluit’ van de Europese Commissie, wat betekent dat het algemene beschermingsniveau van persoonsgegevens vergelijkbaar wordt geacht met dat binnen de EU. Daar zit wel een ‘maar’ bij, zegt Wolfsen. „Dat men zich houdt aan de normen zoals die ook in Europa gelden. Daar hebben wij daar – onder deze omstandigheden – serieuze vraagtekens bij.”

„In conflictgebieden moet je extra voorzichtig omgaan met persoonsgegevens”, aldus Wolfsen. De EU dient volgens de AP-voorzitter een „indringend gesprek” te voeren met Israël om te voorkomen dat deze gegevens worden opgevraagd en gebruikt, „bijvoorbeeld om mensen te intimideren, af te schrikken of te volgen. Het gaat hier niet alleen om privacy, maar primair om veiligheid.”

Uit contact tussen Wolfsen en zijn Israëlische ambtgenoot, die hij contacteerde om zijn zorgen te uiten, blijkt dat deze nog geen toestemming heeft gegeven voor de verwerking van de persoonsgegevens in Israël. Maar, benadrukt Wolfsen, „de druk moet vanuit Europa opgevoerd worden” om Israël ertoe te bewegen de registratie-eisen te laten vervallen. De AP heeft contact over de kwestie met het Nederlandse ministerie van Buitenlandse Zaken, de Europese Commissie en Europese privacytoezichthouders. „Die gesprekken lopen nog.”

terwijl je in de loop van een pistool kijkt.”

Hoe verliep het contact met de Israëlische autoriteiten sinds oktober vorig jaar?

„Na 7 oktober 2023 hebben wij aan Israël gevraagd: kunnen we jullie helpen bij het verzorgen van jullie doden en gewonden? We hebben dat aanbod herhaald toen er Iraanse raketten landden in verschillende delen van Israël. Ze hebben ons vriendelijk bedankt en gezegd dat hun zorgsysteem het aankon. Dat is natuurlijk prima, maar goed, dan willen we wel graag aan de andere kant van de frontlinie actief kunnen blijven.

„Ik zou heel graag regelmatig een dialoog willen hebben met Israëlische ambtenaren die hoog genoeg in de organisatie zitten, maar die ruimte krijgen we helaas niet. Als Israël zorgen heeft over de veiligheid, dan willen wij praten over hoe wij tegemoet kunnen komen aan die zorgen. Net als alle andere hulporganisaties letten we er goed op wie we aannemen. We hebben een heldere gedragscode, die niet toestaat dat medewerkers militair actief zijn. Het is van het grootste belang dat we afstand houden van de strijdende partijen. In elke AzG-kliniek hangt een bord met een wapenverbod.”

Israël beschuldigde, maar leverde geen bewijs

Israël, zegt Hendriks, heeft twee Palestijnse medewerkers van AzG gedood en daarna als terrorist aangemerkt, zonder ooit bewijs te leveren. „En zelfs al zou het kloppen, dan nog hebben wij ruim 1.400 anderen in Gaza, de Westelijke Jordaanoever en Jeruzalem die mogelijk ook geen hulp meer mogen leveren. Daarvan worden honderdduizenden Palestijnen het slachtoffer.”

Het „draaiboek van desinformatie” is eerder gevolgd, zegt Hendriks: Israël ontmantelde de VN-organisatie voor Palestijnse vluchtelingen (UNRWA) nadat enkele medewerkers waren beschuldigd van banden met Hamas. „Maanden later bleek uit een onafhankelijk rapport dat de aantijgingen niet bewezen konden worden. Maar toen was het leed al geleden.” Donorlanden, inclusief Nederland, hadden hun financiering van UNRWA opgeschort.

Israël besmeurt humanitaire organisaties die een belangrijke rol vervullen voor het welzijn en het overleven van het Palestijnse volk, om daarmee de weg te effenen voor een later verbod, zegt Hendriks. „Dat is wat we zien gebeuren bij Artsen zonder Grenzen. Het is een gecoördineerde campagne om ons dusdanig zwart te maken dat het acceptabel wordt om ons te gaan verbieden. Dit is een vorm van het voortzetten van geweld tegen een burgerbevolking, op het moment dat er minder tolerantie is voor geweld met kogels en bommen.”

„Uiteindelijk is de grootste bedreiging voor de vorm van hulp die wij bieden dat de rest van de wereld gaat denken dat je hulpverleners voor een karretje kan spannen. Daar moeten wij ons tegen blijven verzetten, en daarom zijn we zo uitgesproken.”

Real Madrid-aanvaller **Vinicius Junior** reageert boos - „Altijd ik!” - op zijn coach Xabi Alonso als hij wordt gewisseld in de thuiswedstrijd tegen Barcelona, eind oktober. FOTO ALBERTO GARDIN/GETTY IMAGES

Steven Versepunt
AMSTERDAM

Wanneer Clarence Seedorf in 2002 bij AC Milan komt spelen, merkt coach Carlo Ancelotti al snel dat de Nederlandse middenvelder „koppig” kan zijn. „Hij had voortdurend discussies met zijn teamgenoten, alsof hij dacht dat hij de leiding had”, schrijft Ancelotti in *The Dream*, zijn nieuwste memoires die afgelopen najaar verschenen. „Je bent niet de manager”, zeiden ploeggenoten tegen Seedorf. „Je hoeft niet zo te praten.”

Ancelotti probeert het „instinct” van Seedorf te „kanaliseren” door hem „bepaalde verantwoordelijkheden” te geven in wedstrijden. „Maar ik stelde ook voor dat hij beleefder moest zijn als hij wilde dat er naar hem geluisterd werd.” Dat advies heeft effect. Ancelotti ziet Seedorf in de jaren erna ontwikkelen tot een „onmisbare leider” op het middenveld van AC Milan, dat in die periode twee keer de Champions League wint.

Het zegt iets over de subtiliteit waarmee Ancelotti opereert. En waarom hij kon uitgroeien tot een van de meest succesvolle coaches van dit tijdperk, met in totaal vijf Champions League-titels en landskampioenschappen in alle vijf grote Europese competities. Al blijft Ancelotti, opgegroeid op een boerderij in het Noord-Italiaanse plaatsje Reggiano, er altijd bescheiden onder.

In het moderne topvoetbal neemt Ancelotti (66), huidig bondscoach van Brazilië, een bijzondere positie in. Jonge, veelbelovende trainers worden vaak geprezen om hun tactisch vermo-

EUROPEES TOPVOETBAL

Wat Arne Slot en Robin van Persie kunnen leren van Carlo Ancelotti

Jonge, veelbelovende trainers worden geprezen om hun tactisch vermogen. Toch lopen ze soms vast op het managen van grote ego's. Carlo Ancelotti geldt hierin als buitengewoon tactvol. Wat is zijn geheim?

gen, uitgekende wedstrijdstrategieën, gedetailleerde video-analyses of gestructureerde trainingsvormen. Minder vaak gaat het over het managen van de kleedkamer en de verstandhouding met clubbestuurders die over het lot van de trainer beslissen. Aspecten die belangrijker worden naarmate je dichterbij de top komt en de ego's groter worden. Ancelotti geldt hierin als buitengewoon bedreven.

Het is een thema dat dit seizoen actueel is bij verschillende Europese topclubs. Beloftevolle trainers als Ruben Amorim (40), Enzo Maresca (45) en Xabi Alonso (44) moesten recent vertrekken bij respectievelijk Manchester United, Chelsea en Real Madrid. Een belangrijke oorzaak, naast verstoorde verhoudingen met de clubleiding, was dat zij niet in staat waren om rust en stabiliteit te brengen in hun ploeg.

Explosieve uitspraken Salah

Iets vergelijkbaars was vorige maand te zien bij Liverpool FC. Daar kwam Arne Slot (47) na een reeks slechte resultaten verder onder druk door explosieve uitspraken van zijn gepasseerde sterspeler Mo Salah („Het voelt alsof ik onder de bus word gegooid”). Het gaf naast veel commotie ook aanleiding tot twijfels over de autoriteit van Slot.

In de kleedkamer van Feyenoord raakte coach Robin van Persie (42) na een nederlaag tegen Sparta in een felle woordenwisseling met Quinten Timber, onder meer over diens inzet. De middenvelder, die begin dit seizoen de aanvoersband werd afgenomen, verweet zijn coach direct erna live op tv dat hij zijn spelers niet in bescherming neemt. Dit leidde tot vragen over de

wijze waarop Van Persie zijn ploeg leidt (Timber vertrok kort erop naar Olympique de Marseille).

De achtergronden van deze kwesties verschillen, maar de overeenkomst is dat coaches het vertrouwen verloren en conflicten publiekelijk werden uitgevochten. Topclubs hebben tegenwoordig allerlei specialisten, van psychologen en teamontwikkelaars tot data-analisten en sportwetenschappers. De ontwikkeling van teams en spelers wordt in detail geanalyseerd, met talloze beelden en data. De moderne trainer kan vrijwel niks meer ontgaan.

En toch, bepleit de in het Italiaans voetbal gespecialiseerde journalist James Horncastle, is een belangrijk deel van het vak nog altijd nauwelijks te doorgronden. Op *The Athletic*, de sporttak van *The New York Times*, schrijft hij: „We onderschatten het onzichtbare, slagen er niet in het ongrijpbare te begrijpen en zien het belang van subtiliteit niet in.”

Daarmee doelt hij op het vermogen om alle spelers het gevoel te geven betrokken en belangrijk te zijn, gemotiveerd te houden, zich onderdeel te laten voelen van een groep. Ofwel, de kleedkamer als ruggengraat van de ploeg. Met zijn „emotionele intelligentie” en „voetbal-IQ”, schrijft Horncastle, opereert Ancelotti bijna geruisloos in dat fijngevoelige krachtenveld.

„Hij heeft de gave om spelers op de een of andere manier allemaal tevreden te houden”, zegt huidig PSV-directeur Marcel Brands. Bij Everton werkte hij als technisch directeur anderhalf seizoen met Ancelotti, van eind 2019 tot medio 2021. „Hij geeft iedereen veel vertrouwen en respect. Een heel prettig mens, die net zo makkelijk met de voorzitter praat als met de materiaalman.”

De toenmalige eigenaren van Everton - onder wie oligarch Alisher Usmanov - bemoeiden zich soms met de voetbalinhoudelijke kant. Veel coaches zijn daar niet van gediend. Ancelotti, wel wat gewend bij AC Milan waar Silvio Berlusconi eigenaar was en later bij Real Madrid waar de invloedrijke zakenman Florentino Pérez zijn voorzitter was, ging daar „heel relaxed” me om, zegt Brands. „Hij wist ze het gevoel te geven dat hij luistert, dat hij ze respecteert.”

Hij heeft een 'klein ego'

Gehelpt door een „klein ego” weet Ancelotti zich feilloos aan te passen aan degenen die binnen de club de macht hebben, zegt (sport)auteur en *Financial Times*-columnist Simon Kuper in de podcast *Heroes & Humans of Football*. Niet alleen in de bestuurskamer, ook in de kleedkamer. „Hij leunt op zijn leiders, maakt hen verantwoordelijk en spreekt ze aan als zij falen. Maar hij geeft ook om ze.”

Waar Pep Guardiola het voetbal vernieuwde met zijn positiepel, Jürgen Klopp het doorontwikkelde met zijn speelwijze gericht op hoge intensiteit (*Gegenpressing*), onderscheidt Ancelotti zich op het menselijke vlak. „*Man-management*”, noemt voormalig Real-spelmaker Luka Modric dit in het boek van de Italiaanse trainer.

Brands zag bij Everton hoe Ancelotti sterspelers Richarlison en James Rodriguez het gevoel gaf dat zij „bijzonder zijn, zonder dat hij ze op een voetstuk zette”. Hij kon Rodriguez passeren, toch werd de Colombiaanse aanvaller niet boos, zegt Brands. „Je merkt het grote verschil [met andere coaches] pas wanneer hij weg is. Dat zie je nu ook bij Real Madrid.”

Voor dit seizoen was het een van de interessantste, meest veelbelovende projecten in het internationale topvoetbal. Xabi Alonso, een jonge opkomende Baskische trainer die in 2024 lands-

Alonso vraagt veel van zijn spelers, niet alleen qua discipline in de trainingen maar ook in de arbeid bij het druk zetten op tegenstanders

kampioen werd met Bayer Leverkusen, begon afgelopen zomer bij Real Madrid. Hij was de opvolger van Ancelotti, die in vier jaar twee Champions League-titels won (in zijn tweede periode in Madrid). Als oud-speler kende Alonso de club, de enorme druk, de grote invloed van voorzitter Pérez en de „*Galactico power*”: de macht van de sterspelers.

Alonso is een exponent van een moderne generatie trainers. Hij werkt zeer gedetailleerd, met gestructureerde trainingsvormen, uitgebreide video-analyses en een specifieke wedstrijd tactiek. Hierin vraagt hij veel van zijn spelers, niet alleen qua discipline in de trainingen maar ook in de arbeid bij het druk zetten op tegenstanders. Deze werkwijze, zeer succesvol in Leverkusen, wilde hij ook doorvoeren bij Real - een contrast met de meer relaxte benadering van Ancelotti.

Moeite met coachen sterspelers

Uit een reconstructie van *The Athletic* blijkt dat Alonso al snel tegen problemen aanloopt. In het artikel zegt een bron dat een van de moeilijkheden was om „spelers met zo'n groot ego te coachen”, een ander zegt dat Madrid geen „team had dat geïnteresseerd was in training”.

Bepalende spelers als Vinicius Júnior en Jude Bellingham zouden niet overtuigd zijn geweest van de voetbalideeën en persoonlijke aanpak van Alonso. Wanneer aanvaller Vinicius Júnior eind oktober wordt gewisseld tegen FC Barcelona, verlaat hij woedend het veld. „Altijd ik!”, roept hij. Voor het eerst is zichtbaar dat Alonso de grip op zijn spelersgroep kwijtraakt.

Nog duidelijker is dat te zien wanneer Alonso na het verloren duel om de Spaanse Supercup tegen FC Barcelona, half januari, zijn spelers instrueert een erehaag te maken voor de winnaar. Op beelden is te zien dat Kylian Mbappé dat weigert, waarop meer ploeggenoten terug stappen. Volgens Spaanse media een signaal dat Alonso het gezag in de kleedkamer is verloren. De volgende dag wordt Alonso weggestuurd, na slechts acht maanden in functie.

Wat Ancelotti wel lukte, het sterrenensemble van Real managen, mislukt dus onder Alonso. „Deze nieuwe generatie coaches heeft het vaak over structuur, een gamemodel. Zij hebben niet de flexibiliteit die Carlo heeft”, zegt Horncastle in een podcast. „Hij is erg nederig in het werken met deze supersterren, hij begrijpt wat ze nodig hebben.”

Dat is ook wat Brands merkt bij een bezoek aan Ancelotti, destijds nog bij Real Madrid. De Italiaan vertelde hem dat hij de topspelers niet meer hoeft te vertellen wat zij precies moeten doen - qua trainingen, voeding, fysieke arbeid. „Hij zei: waar ik alleen voor moet zorgen is dat ze bereid zijn zich weg te cijferen voor het team en dat ze samen willen spelen, dan kunnen we succesvol zijn.”

Daarbij legt hij op tactisch vlak veel verantwoordelijkheid bij zijn spelers. Tekenend is de bespreking in rust van de Champions League-finale tegen Borussia Dortmund, juni 2024. Real heeft het lastig, Ancelotti betreft zijn bepalende spelers bij het zoeken naar een oplossing, schrijft hij in zijn memoires. De spelers vinden dat er een extra man op het middenveld nodig is - waarna Real in de tweede helft domineert en de finale met 2-0 wint.

Die bespreking vatte samen wat Ancelotti zo „bijzonder” maakt, zegt middenvelder Bellingham in het boek. „Ik heb het gevoel dat sommige moderne coaches zoveel instructies geven omdat ze vinden dat ze meer moeten doen dan andere trainers. Ze willen bijna popspelers zijn.”

nrc webwinkel

STADLERFORM

Efficiënte luchtbevochtiger met laag stroomverbruik

- › **Karl** voor ruimtes tot 100 m² of **Karl Big** met extra capaciteit voor grote ruimtes tot 150 m²
- › Eenvoudig bij te vullen
- › Laag energieverbruik - 1.4 – 30 Watt
- › Winnaar van de Red Dot Design Award 2023
- › Zeer stil met dimbaar licht
- › Ingebouwde hygrostaat

Geen droge ogen en geïrriteerde luchtwegen meer wanneer de verwarming aanstaat of bij langdurig warm en droog weer. De Stadler Form Karl luchtbevochtiger zorgt voor een aangename luchtvochtigheid binnenshuis en heeft, ondanks zijn lage energieverbruik en klein formaat, een enorme capaciteit. Binnen een mum van tijd bevochtigt *Karl* ruimtes tot wel 100m² of *Karl Big* tot zelfs 150m².

Ook voor uw houten vloeren en meubelen kan een lage luchtvochtigheid problemen opleveren, zoals kieren en barsten. Karl beschikt over intelligente functies, zoals een ingebouwde hygrostaat waarmee hij ruimtes via een automatische modus op vrijwel iedere gewenste luchtvochtigheid brengt. Daarnaast is Karl eenvoudig te bedienen, ook via een app. Het ontwerp is bekroond met een Red Dot Design Award in 2023.

Bestel nu > nrcwebwinkel.nl/karl

Weekdeals

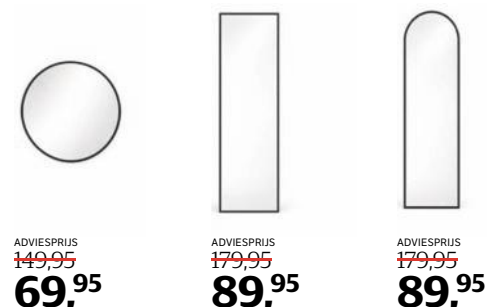
GELDIG T/M 1 FEBRUARI 2025

Bekijk
alles

SPIEGELS

Stijl die
weerspiegelt

- › Diverse soorten stijlvolle spiegels voor in huis
- › Laten ruimtes groter en lichter aanvoelen
- › Gemaakt van gepolijst glas met of zonder een frame
- › Bekijk meer spiegels online

ADVIESPRIJS
~~149,95~~
69,95ADVIESPRIJS
~~179,95~~
89,95ADVIESPRIJS
~~179,95~~
89,95

BEKIJK ALLE SPIEGELS ONLINE

Tot
53%
kortingHYUNDAI
Steelstofzuiger**67%**
kortingADVIESPRIJS
~~269,95~~
89,95

FLEXIBEL MODEL MET KNIKFUNCTIE

- › Krachtige prestaties van 100W vermogen en 7500 Pa
- › Twee zuigstanden: eco-modus of turbomodus
- › Bekijk meer Hyundai producten online

TEN CATE
Loungekussen**47%**
kortingADVIESPRIJS
~~149,95~~
79,95

INCLUSIEF BIJPASSENDE KATOENEN SLOOP

- › Geeft ondersteuning aan je lichaam tijdens lezen
- › Vulling van vezelbolletjes met latex sticks
- › Bekijk meer Ten Cate producten online

SANGEAN
Muzieksysteem**53%**
kortingADVIESPRIJS
~~529,00~~
249,00

MET DAB+ EN FM-RADIO

- › Afspelen via Bluetooth, USB en CD-speler
- › Prachtig geluid dankzij de krachtige speakers
- › Elegante combinatie van klassiek hout met zwart

TRAVELIN'
Heren overshirt**67%**
kortingADVIESPRIJS
~~119,95~~
39,95

MET EEN POLOKRAAG EN RITSSLUITING

- › Gemaakt van katoen en polyester met lichte stretch
- › Ideaal als extra kledinglaag tijdens koude dagen
- › Bekijk meer van Travelin' online

DE WITTE LIETAEER
BadtextielTot
54%
kortingADVIESPRIJS VANAF
~~14,95~~
6,95

GEMAAKT VAN HOGE KWALITEIT KATOEN

- › Keuze uit o.a. washandjes, handdoeken en badlakens
- › Heerlijk zacht, vochtabsorberend en slijtvast
- › Bekijk meer badtextiel van De Witte Lietaer online

VITAPUR
Droogrek**53%**
kortingADVIESPRIJS
~~149,95~~
69,95

INKLAPBAAR MODEL

- › Met 2 niveaus en 4 uitklapbare vleugels
- › Met wielvergrendeling voor extra stabiliteit
- › Bekijk meer Vitapur producten online

BEKLIMMING

Zonder touw en voor het oog van de
wereld naar de top van de Taipei 101

De Amerikaan Alex Honnold slaagde er als eerste in de wolkenkrabber Taipei 101 in Taiwan te beklimmen. Zijn poging was rechtstreeks te zien op Netflix.

Freek Schravemade

AMSTERDAM

„He has done it!” riep de commentator, toen Alex Honnold zaterdag na 1 uur 31 minuten en 35 seconden zijn arm in de lucht stak op het topje van de 508 meter hoge Taipei 101. De Amerikaanse klimmer beklom de wolkenkrabber in Taiwan als eerste mens ter wereld zonder touw en zonder vangnet. Hij slaagde, al was het eenmaal boven op dat smalle platform - met naast hem alleen een wiebelige antenne - alsnog oppassen voor de wind, verklaarde hij later voor de camera van Netflix.

De streamingdienst zond de gehele klim zondagochtend 9.10 uur (2.10 uur Nederlandse tijd) live uit, voorzien van commentaar en interviews. Honderden fans stonden Honnold onderaan aan te moedigen en miljoenen mensen keken online mee. Met een vertraging van tien seconden, zodat bij een eventuele val de regisseur nog snel kon wegschakelen.

Eerder in Yosemite

De 40-jarige Amerikaan verwierf bekendheid door zijn touwloze beklimming in 2018 van de steile bergwand El Capitan in het Amerikaanse nationale park Yosemite. Als kind beklom hij ook regelmatig gebouwen maar daar is Honnold als volwassene mee gestopt omdat het illegaal is, vertelde hij onlangs in een interview met The New York Times. Voor de beklimming van de Taipei 101 - in 2004 het hoogste gebouw ter wereld - kreeg hij toestemming van de Taiwanese overheid.

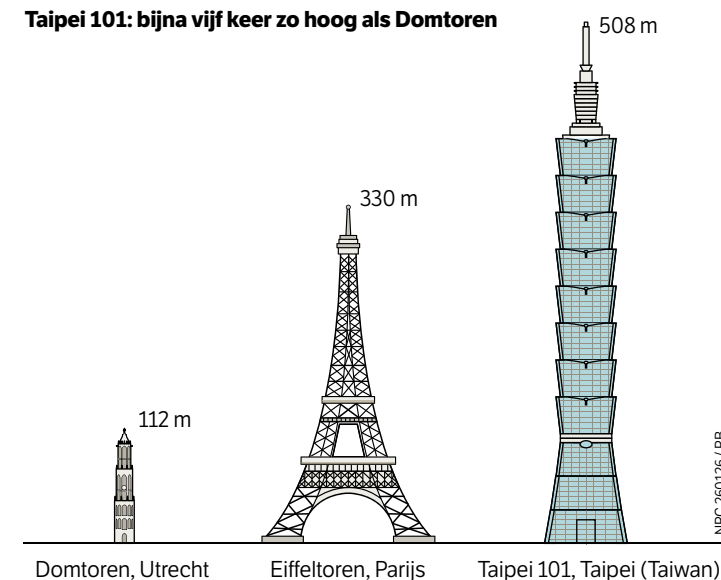
Voorafgaand aan zijn recordpoging had Honnold het gebouw, net

Honnold op de top van de wolkenkrabber in Taipei. FOTO REUTERS

Van 2004-2009 was Taipei hoogste toren ter wereld

Taipei 101: bijna vijf keer zo hoog als Domtoren

als hij deed bij de beklimming van El Capitan, meermalen met touw beklommen om te zien waar de moeilijkheden zaten. Zoals het middendeel van 64 verdiepingen met achttmaal een licht overhelende drakenkop van acht verdiepingen hoog.

Honnold had een zakje magnesumpoeder bij zich voor extra grip want vooral het glas kon glad zijn. Al was de klim volgens hem technisch minder moeilijk dan sommige rotsklimroutes, waar je je vastklampt aan randjes van enkele millimeters.

Geen levensverzekering

Honnold, die ook twee dochters heeft maar naar eigen zeggen geen levensverzekering, is niet de eerste die deze wolkenkrabber van staal en glas beklom, wel de eerste persoon zonder touw. Hij ontving van

Netflix voor de recordpoging naar verluidt meer dan een miljoen dollar (ongeveer 850.000 euro).

De recordpoging past in de strategie van Netflix om meer live evenementen uit te zenden. Daar begon de streamingdienst mee toen in 2022 de groei van het aantal abonnementen afvlakte. Netflix, dat ruim 300 miljoen betalende klanten heeft, poogt hiermee volgens The Wall Street Journal meer abonnees te verwerven en meer aandeel op de advertentiemarkt voor sportwedstrijden.

Inmiddels heeft de streamingdienst zeker tweehonderd van zulke live evenementen uitgezonden, met als meest bekeken vermoedelijk de bokswedstrijd tussen Youtuber Jake Paul en professioneel bokser Mike Tyson. Die wedstrijd werd in november 2024 zo'n 65 miljoen keer gestreamd.

WERELDBEKER SCHAATSEN

Noor Sander Eitrem rijdt als eerste 5.000 meter onder zes minuten

Ruben Stiff

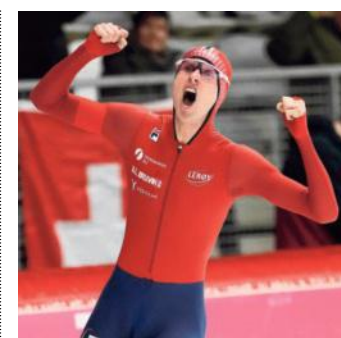
AMSTERDAM

Sander Eitrem heeft tijdens de wereldbekerwedstrijden in Inzell een wereldrecord geschaatst op de vijf kilometer. Met een tijd van 5.58,52 dook de 23-jarige Noor als eerste schaatser ooit onder de zes minuten op deze afstand.

Het vorige wereldrecord van 6.00,23 stamt uit november 2025

en werd door de Fransman Timothy Loubineaud gereden. Eitrem, regerend wereldkampioen op de vijf kilometer, wist Loubineaud in Inzell achter zich te laten. Loubineaud won brons. De Tsjech Mededej Jilek kwam met een tijd van 6.01,98 het dichtst bij Eitrem en pakte zilver.

Nederlandse schaatsters eindigden in Inzell laag in het klassement. Chris Huizinga werd met 6.12,27 achtste en Jorrit Bergsma

Sander Eitrem na record. FOTO AP

met 6.15,34 twaalfde. Over twee weken worden de Olympische Winterspelen in Italië gehouden. De vijf kilometer wordt op 8 februari verreden.

Jaap Eden

De eerste Nederlandse wereldrecordhouder op de 5.000 meter was Jaap Eden, die op 25 februari 1894 in Hamar 8.37,6 reed. Hij was daarmee de eerste die de afstand onder de negen minuten voltooide.

De eerste geregistreerde wereldrecordhouder was de Noor Os-kar Fredriksen. Hij klokte op 2 maart 1890 in Stockholm 9.19,8. Boris Sjilkov, uit de toenmalige Sovjet-Unie, was op 9 januari 1955 de eerste die onder de acht minuten dook: 7.45,6 op Medeo.

In 1977, 22 jaar later op 19 maart van dat jaar, doorbrak de Noor Kay Arne Stenshjemmet met 6.56,9 als eerste de grens van de zeven minuten, ook op Medeo.

Overleden

“Op toppen en in dalen, hier zal het licht van vertrouwen altijd stralen.”

Gerard Meulenstein

Officier in de orde van Oranje-Nassau
Honorair consul van Slowakije in Eindhoven

☆ Eindhoven, 5 februari 1943

† Son en Breugel, 22 januari 2026

Echtgenoot van Riky Meulenstein - de Vocht

Annelie en Piet
Nikki
Lola

Edwin en Alicia
Sam
Anna

Correspondentieadres: A. Meulenstein, Staalstraat 32, 3572 RJ Utrecht

We nemen in besloten kring afscheid van Gerard.

Tot ons grote verdriet is, na een zware strijd tegen een ongeneeslijke ziekte, overleden mijn echtgenoot en onze vader

drs. Gert Stip
Bestuurskundige

Enschede, 25 mei 1961
Amsterdam, 19 januari 2026

Dineke Stip-Schipdam
Sander
Elise en Julio
Alje

Het afscheid heeft maandag 26 januari plaatsgevonden.

Gunterstein 7, 2151 HD Nieuw-Vennep

Colofon familieberichten

Opgave van een familiebericht

Een familiebericht kunt u opgeven via
nrcadverteren.nl/familieberichten of een e-mail
naar familieberichten@nrc.nl

Afdeling familieberichten

Bereikbaar op telefoonnummer: 020-7553052
(ma t/m vr 08.30 uur - 17.00 uur)
of via e-mail: familieberichten@nrc.nl

Sluitingstijden

Dinsdag t/m zaterdag tot uiterlijk 14.00 uur op
de dag vóór plaatsing. Voor plaatsing op maandag
uiterlijk vrijdag 16.00 uur.

Blijde berichten

nrcadverteren.nl/familieberichten

INTERVIEW **ROELOF HUT** CHRONOBIOLOOG

‘De biologische klok stuurt ons leren en wanneer we het best presteren’

Grondeekhoorns hebben het onderzoek naar bioritmiek enorm geholpen. „Fascinerende beesten, ik raakte eraan verslingerd.”

Nienke Beintema

GRONINGEN

De timing van het broedseizoen. Het ontwaken uit winterslaap. Het ‘opvetten’ voor de migratie. Maar ook: de vrouwelijke maandcyclus, slaapproblemen, en of je een avond- of ochtendmens bent. Het zijn allemaal voorbeelden uit de chronobiologie: de biologie van ritmes in levende wezens, die óveral in doorwerken. Ook bij mensen. Sport-, leer- en werkprestaties, creativiteit, risicogedrag, pijnbeleving, ja zelfs je immuunreacties ontkomen er niet aan.

Groningse biologen drukten een belangrijk stempel op het vakgebied - en doen dat nog steeds. Hoogleraar Roelof Hut (59) vertelt erover op de Groningse Zernike-campus. Hier vind je, naast kantoren en labs, ook allerlei dierenverblijven. „Maar kijk, we hebben ook een humane faciliteit”, wijst hij tijdens een rondleiding. Een wat? „Een ruimte waarin mensen lange tijd kunnen verblijven, zonder daglicht of klokken. Hier kunnen we dus leuke experimenten doen met hun slaap-waakritme, en meten hoe licht daarop inwerkt.”

Je schreef artikelen over knaagdieren, mensen, maar ook insecten.

„Ja, chronobiologen werken op alle niveaus, van bacteriën tot mensen. En van moleculen en genen tot fysiologie, gedrag en neurowetenschap. Het vakgebied bestrijkt het hele leven. En dat kan allemaal hiér, waar we samenwerken met al die disciplines. Ook met het UMC Groningen.”

Hoe is dat begonnen?

„Het begon hier in Groningen met hoogleraar Serge Daan, die later mijn promotor werd. Serge was zelf opgeleid door de twee grondleggers van de chronobiologie in de jaren 1970: Jürgen Aschoff, van het Max-Planck-Instituut in Duitsland, en Colin Pittendrigh, een Brit die in de VS werkte. Aschoff werkte met vogels, zoogdieren en mensen, Pittendrigh vooral met insecten. Dus die hele breedte heeft Serge meegekregen. Zijn eigen promotie ging over winterslapende vleermuizen en eikelmuizen.”

En jijzelf?

„Het begon ermee dat ik verslingerd raakte aan vogels kijken, op de middelbare school. Wat gaat er dan een wereld voor je open. Ik ging dus biologie studeren. Een prachtige studie, waarbij ik cursussen afwisselde met veldprojecten: vogeltrek tellen en woelmuizen vangen op Ameland, koolmezenfamilies volgen op Vlieland. Mijn tweede masteronderzoek ging over winterslaap bij Europese grondeekhoorns. Fascinerende beesten, ik raakte eraan verslingerd. En winterslaap is echt ongelooflijk.”

Roelof Hut houdt zich onder meer bezig met de invloed van blauw licht op slaappatronen. FOTO KEES VAN DE VEEN

ten, ik raakte eraan verslingerd. En winterslaap is echt ongelooflijk.”

Je wist: hiermee wil ik verder?

„Ja. Ik had in de groep van Serge Daan de ideeën van de chronobiologie meegekregen. Synchronisatie met het tijdstip van zonsopkomst en -ondergang. Maar toen zag ik bij mijn grondeekhoorns in Oostenrijk: deze beesten komen pas boven de grond als de zon al lang op is! En ze gaan al ruim vóór zonsondergang onder de grond! Ik bedacht: er is iets in henzelf dat zegt wanneer ze actief moeten zijn. Dus dat wilde ik uitzoeken. Ik heb die dieren naar het lab gehaald en heb er veel tijd en energie in gestopt om ze te gaan fokken.”

En dat werd je promotieonderzoek.

„Ja, de universiteit vond dat zo leuk dat ze Serge er geld voor gaven. Ik was de eerste die dergelijk onderzoek deed bij dagactieve zoogdieren. Tot dan toe werd al het chrono-onderzoek gedaan aan muizen, maar die zijn ’s nachts actief. Ik dacht: als je de link wilt leggen naar de mens, een dagactief zoogdier, dan zit daar toch een kennisgat. Dat wilde ik vullen. En dat fokken, dat ging razend goed. We hadden buitenverblijven gebouwd tegen de Hortus aan, met damwandjes heel diep in de grond. Daar ontwikkelde zich een hele kolonie. We zagen er al het natuurlijke gedrag, inclusief

winterslaap en circadiane ritmiek.”

Wat is dat? Hetzelfde als de biologische klok?

„Nee: het is de ritmiek van interne lichaamsprocessen met een periode van ongeveer 24 uur, aangestuurd door de biologische klok. De centrale klok zit in een klein hersengebiedje vlak boven de kruising van de oogzenuwen. Dat vangt licht-donkerinformatie op die via onze ogen binnenkomt, en stuurt op basis daarvan allerlei lichaamsprocessen aan. Dat gebeurt via het autonome zenuwstelsel, dat de talloze klokken in de rest van het lichaam synchroniseert. Bijvoorbeeld in allerlei organen én

in elke lichaamscel.”

Is licht de enige trigger?

„Nee. Die perifere klokken hebben elk ook hun eigen *Zeitgebers*, zoals we die noemen. Voor de klok in de lever is dat bijvoorbeeld voedsel. Voor de spieren zijn dat onder meer lichaamsbeweging en temperatuur. Die ritmiek kun je ook in de war sturen, bijvoorbeeld door een jetlag, of door structureel nachtwerk. Maar zeker ook door chronische stress. Daardoor gaan de ritmes van verschillende processen uit elkaar lopen.”

En dat geeft problemen?

„Ja, zeker op de lange termijn. Steeds meer aandoeningen worden hiermee in verband gebracht, tot kanker aan toe. Maar het gaat ook om hoe wij functioneren. In Olympische zwemfinales is het verschil tussen ’s ochtends of ’s avonds zwemmen groter dan het verschil tussen de podiumplaatsen. En denk aan schooltijden. De meeste pubers zijn avondmensen, dat is een biologisch gegeven. ’s Ochtends leren ze dus niet optimaal. Wij pleiten daarom voor latere schooltijden. Om over zomertijd nog maar niet te spreken. Afschaffen! De effecten op productiviteit en gezondheid zijn per individu misschien niet zo groot, maar wel als je het voor de hele maatschappij bij elkaar optelt.”

”

Ik heb die dieren naar het lab gehaald en heb er veel tijd en energie in gestopt om ze te gaan fokken

Dragen jullie dit soort dingen actief uit?

„Ja, ik geef regelmatig lezingen. En ik ben vorig jaar nog in Brussel langsgeweest. Samen met een collega heb ik ook een boek geschreven: *On the Essential Principles and Practice of Circadian Biology: A Road Map*. Dat is vorig jaar verschenen en voor iedereen gratis te downloaden.”

Welke kant gaat dit veld op?

„Wij zouden héél veel meer kunnen betekenen voor de medische praktijk. Ik noem het chronofarmacologie. Enerzijds zoeken naar medicijnen om de biologische klok beter te laten functioneren: *‘drugging the clock’*. Maar andersom ook *‘clocking the drug’*: dat je gaat kijken naar de timing van medicatie en andere ingrepen. Ik denk dat bij er alle processen in ons lichaam ‘feedbackmechanismen’ zijn waar de biologische klok bij betrokken is: knoppen die andere dingen laten meebewegen als je eraan draait. Wij zoeken uit welke knoppen dat zijn - en hoe je eraan kunt draaien.”

Geluk, emotie, herinnering

Op een eenvoudige, snelle en zekere manier uw familiebericht samenstellen en plaatsen in NRC

nrcadverteren.nl/familieberichten

De PVV: een wereld waarin alles eerder is gebeurd

Wat zegt de implosie van de PVV over het land en zijn democratie? Paranoïde ideeën in Wilders' wereld, blindheid bij behoudende media, de verdere verbrokkeling op rechts, nieuwe kansen voor de VVD, en de welkome nederlaag van het autocratisch denken.

FOTO BART MAAT

Dit artikel is een weergave van Machtige Tijden, een exclusieve nieuwsbrief van **Tom-Jan Meeus**.

Na de breuk in de PVV moest ik terugdenken aan de talrijke analyses in behoudende media waarin de laatste jaren de diepe verdeeldheid binnen GL-PvdA werd behandeld.

Ik zal niet beweren dat het voortreffelijk met de linkse fusiepartij gaat. Een grondige zelfanalyse van de pijnlijke verkiezingsnederlaag bleef uit. En uiteraard valt niet te zeggen hoe de partij zich de komende periode staande houdt als oppositie- annex goedgpartij.

Maar feit is óók dat GL-PvdA sinds 2023 gezamenlijke fracties in de Eerste en Tweede Kamer heeft, en dat het aantal afgesplitste parlementariërs tot nu toe beperkt bleef tot nul.

De PVV verloor alleen dinsdag al zeven van de 26 zetels in de Tweede Kamer, en zakte af van de tweede naar de vierde partij, na GL-PvdA. De BBB had in diezelfde periode in bijna alle provincies afsplitsen van de Statenleden en verloor in de Eerste Kamer vier van de zestien senatoren, zodat ze haar positie van grootste partij moest afstaan aan, jawel, GL-PvdA.

Praatprogramma's

Dus hoe kan het dat kiezers in behoudende praatprogramma's, vaak voortreffelijk bekeken, heel andere vooruitzichten voorgeschoteld kregen? Ik keek er een groot aantal terug, en dat leverde - onder veel meer - dit op:

Najaar 2024, *Vandaag Inside* (SBS6), Johan Derksen: „GL en PvdA - dat zal nooit een eenheid worden.”

23 maart 2025, *de Oranjesondag* (SBS6), Jack van Gelder: „De socialisten bij de PvdA en radicaal-links bij GroenLinks: dan krijg je gewoon een probleem, want dat botst met elkaar.”

12 juni 2025, *de Oranjesomer* (SBS6), Rutger Cas-tricum: „De PvdA wil heel graag bouwen, want hun mensen, de arbeiders, willen huizen, en GroenLinks roept: ja wacht, daar zit een boomkleefkikker.”

13 juni 2025, Rob Oudkerk, *WNL*: „De PvdA is een middenpartij, (-) GroenLinks een activistische partij. Dat gaat de komende jaren schuren.”

14 november 2025, Johan Derksen in *Vandaag In-side* (SBS6) over Geert Wilders die na Jesse Klavert

aantreden als partijleider smaalde „dat de begrafenis van de PvdA is voltooid”: „Hij heeft eigenlijk inderdaad groot gelijk.”

En ik kán gemist hebben dat in die programma's soms ook hommes in de PVV en/of BBB is aangekondigd. Dan zaten ze goed. Maar de veelvuldig herhaalde aankondiging van een uiteenvallend GL-PvdA is tot nu niet bewaarheid.

Dit suggereert dat (commerciële) zenders de inhoud van programma's niet meer laten afhangen van feiten maar van de politieke voorkeuren van hun kijkers. Het zou nogal consequenties hebben.

Dan brengen zenders vooral nog populaire politici en influencers. Dan wordt de werkelijkheid vervangen door de werkelijkheid zoals kijkers die graag zien. Dan wordt het verhaal: instabiliteit in GL-PvdA, stabiliteit in de PVV. Ook als de realiteit omgekeerd is.

Voor kenners kondigden de toestanden in de PVV zich al even aan. Niet dat ik wist dat dinsdag zeven PVV'ers zouden opstappen. Maar wel dat deze broeierige toestand onhoudbaar was. Toen vlak voor de verkiezingen al bleek dat Wilders Michael Boon niet liet vallen, het Kamerlid dat criminaliserende AI-plaatjes van Frans Timmermans publiceerde, kwam de bekende PVV-paranoia op gang: „Wat weten die twee van elkaar?”

En Wilders' optreden rond de val van het kabinet-Schoof had verontrustende gelijkenis met de wijze waarop hij in 2012, als gedoogpartner, Rutte I vloerde en de PVV in de ellende stortte. Ook toen handelde hij buiten medeweten van naaste PVV-politici. Ook toen voerde Wilders halfslachtig campagne en verloor de PVV fors (van 24 naar 15 zetels). Ook toen wilden PVV'ers een campagne-evaluatie die hij woedend weigerde.

Ook toen werden in de fractie achter de rug van Wilders plannen voor een nieuwe partij gesmeed, en splitsen zich ten slotte drie Kamerleden zich af. Ook toen halveerde de fractie (12 zetels, 2014) tegenover de winnende uitslag van 2010 (24 zetels): dit jaar halveerde de fractie (19 zetels) tegenover de winnende uitslag van 2023 (37 zetels).

En ook toen was de voornaamste oorzaak van de PVV-crisis dat Wilders zijn eigen mensen geen groei toevertrouwde. Kamerleden voelden zich zijn gevangene. Hij was de baas. Presteren was gevaarlijk, fouten lagen dan op de loer, en dat nam de aandacht

voor hem weg. Zo bevorderde hij dat de paranoïde geluiden in de fractie nooit zouden verdwijnen, en ze tijdens het recente regeren aanzwelden.

Dat is de PVV: een wereld waarin alles eerder is gebeurd. Zelfs Wilders' taal tegen azc's is al tien jaar hetzelfde.

Tragisch figuur

Het was ook bijzonder terug te horen dat Gidi Markuszower Wilders' 'vertrouwen' zou zijn. In werkelijkheid kent Wilders maar één vertrouwen: Wilders zelf. Een onzekere, argwanende en ten dele ook tragische figuur.

In de beslotenheid van zijn werkkamer wees hij sinds 2006 talloze vertrouwelingen aan. Vaak waren zij de enigen die dit wisten. Mensen die jaren alles voor hem deden, maar ervoeren dat voor Wilders het omgekeerde geen optie was. Zo verging het Markuszower ook toen hij in 2024 als kandidaat-vicepremier niet door de AIVD-screening kwam. Het tekende zijn frustratie dat zijn grieven zelfs bij oppositiepolitici belandden.

De meeste van Wilders' 'vertrouwelingen' (persoonlijk medewerkers, secretaresses, de maker van *Fitna*, etc.) bleven altijd in de luwte. Maar ook bekende PVV'ers ervoeren dat ze van hem geen loyaliteit hoefden te verwachten. Martin Bosma, schrijver van zijn beste teksten, moest in *NRC* lezen dat Wilders hem achter zijn rug desavoeerde. En vorig jaar onthulden *NRC*-collega's Lamyae Aharouayen Petra de Koning dat Wilders niet eens de moeite nam zijn vicepremier Fleur Agema, die als fractielid jaren het vuile werk deed, vooraf te informeren over de kabinetsval.

De zeven PVV-afspliters bevorderen nu de verdere verbrokkeling van rechts. Het kabinet-Schoof bewees al dat die stroming daardoor niet meer in staat is tot zelfdefinitie. Een vijfde partij rechts van de VVD (naast PVV, FVD, JA21 en BBB) maakt dit nog ingewikkelder.

Daarbij heeft zeker Markuszower uitspraken achter zijn naam („asielhyena's", „een tribunaal" om de Tweede Kamer te vervolgen voor het migratiebeleid) waarvan zelfs radicaal-rechts politici afkerig zijn. Laat staan coalitiepolitici.

Maar zijn voornemen tot compromisbereidheid kan voor de VVD interessant zijn. Die partij zoekt in deze coalitie dekking op rechts, en als Markuszower naast JA21 bereid is de coalitie aan meerderheden te helpen, schept dat mogelijkheden die er onder Wilders niet waren. Er staat voor de coalitie het risico van vereenzelviging met radicaal-rechts tegenover.

Lulletjes

Bij Wilders kun je bijna zeker weten dat hij in zijn

hoofd maar één uitweg ziet. Rechtse kiezers haten 'waterige compromissen', dus hij zal verder radicaliseren om de media-aandacht vast te houden en de rechtse concurrentie te marginaliseren.

Het leek PVV'ers aannemelijk dat pas hierna de opstand in de fractie zou uitbreken. Dat die eerder kwam zal hem vermoedelijk niet beïnvloeden. Ook dit heeft hij eerder gedaan. Afvallige PVV-Kamerleden begonnen in 2014 met oud-PVV-medewerkers een eigen partij, VNL. Ze trokken BN'ers aan om goed in beeld te komen - Bram Moszkowicz, Jan Roos - maar Wilders blies ze weg met nieuwe grensoverschrijdende teksten: nepparlement, testosteronbommen, etc.

Wel wacht hem nu de handicap dat de zeven PVV-afspliters aannemelijk hebben gemaakt dat de PVV-autocratie echt niet meer kan. „Ik heb me altijd afgevraagd: wat zijn dat voor lulletjes dat ze hun oren laten hangen naar één baasje?“, zei Johan Derksen dinsdag. Loyale PVV'ers als lulletjes: dat verwijt van de buitenwereld zijn ze in die kringen niet gewend.

Het feit dat deze partij op verkiezingsdag toch nog 26 zetels haalde, zegt natuurlijk vrij veel over het land, zijn media en zijn democratie. De realiteit is ook dat tot voor enkele jaren geen politicus bezwaar maakte tegen het feit dat een van de grootste Kamerfracties in de praktijk een alleenheerschappij is. Ook de media-aandacht hield niet over.

Liever uitten politici en media zorgen over de wereldwijde verbreiding van de autocratie. De eigen autocratie, in het hart van de democratie, heette 'een zaak van de PVV zelf'.

Krediet verdient hier Joost Sneller (D66), die het initiatief nam ook voor politieke partijen de democratische vereisten wettelijk vast te leggen. Fracties bedachten tot voor enkele jaren schaamteloze smoesjes om hierover de confrontatie met Wilders te ontlopen. Ook in Snellers geval duurde het lang - tot eind vorig jaar - voordat hij het voorstel feitelijk indiende. Maar gezien de verwachte steun is het waarschijnlijk dat Wilders hierdoor ook in eigen kring tot democratie wordt gedwongen.

Ik heb zelf altijd gedacht dat de analyse van oud-VVD-kopstuk Klaas Dijkhoff klopt: dat het in dit tijdsgewricht gaat tussen democraten en niet-democraten. Wat dit betreft was het een geruststellende week: het lelijkste bestanddeel van de Haagse democratie, de PVV-autocratie, incasseerde een zodanig zware klap dat de democratie hiervan alleen maar beter kan worden.

Wel zouden betrokkenen - politici, media, kiezers - zich kunnen afvragen waarom het zolang moest duren om eindelijk op dit punt te belanden.

DE RECHTSSTAAT

De politie heeft groot politiek onderhoud nodig

Zonder zichtbare premier of functionerend kabinet functioneert de rechtsstaat politiek al een poosje in een vacuüm. D66, VVD en CDA wensen daarin nu kennelijk een kabinet zonder parlementaire meerderheid.

Gedogen op maat dus, met gelegenhedscoalities per thema, al naargelang humeur en stemming aan het Binnenhof. Binnen drie maanden komen er gemeenteraadsverkiezingen, die de machtsverhoudingen weer veranderen. Ik ben dus heel benieuwd. Het lijkt mij een vliegtuig waar na het opstijgen nog volop aan wordt gesleuteld, met onbekende vluchtduur en veel noodlandingen. Zullen zich vaste gedoogpartners aandienen of wordt het regeren à la carte? Een kabinet met een flexibele schil dus, permanent schakend om meerderheden.

Hoe dan ook beveel ik graag het onderwerp politie, OM en nationale rechtsorde aan. Dat valt nu weg tegen Circus Trump, dat de rechtsstaat afbreekt met politieke strafvervolg, willekeurige deportaties, internationale ontvoering, annexatie van Groenland, politieke vervolging van de Fed-president, een invasie in Minnesota, razzia's tegen latino's en zwarte mensen. Heb ik ze allemaal? Het is het 'Playbook Dictatorship' - 19de eeuws imperialisme door een president die de grondwet negeert en zich niet laat begrenzen. De sterkste heeft gelijk omdat-ie de sterkste is. Intussen dreigt de NAVO te imploderen en doet het Kremlin de polonaise.

Terug naar het Binnenhof, waar ze vast ook zenuwachtig zijn. Nederland wordt maar één keer in de vier jaar écht bestuurd. Bij de formatie worden de risico's genomen en de grote investeringen gedaan. Heel belanghebbend Nederland vult dus nú de Haagse brievenbus met wensenlijst-jes, vraagt media-aandacht en gebruikt dringende woorden. Daar lees je dan eenmalig de stand van zaken, *unplugged*, waar er de rest van de kabinetstermijn weer doekjes om worden gewonden. De centen moeten immers nu worden binnengehaald. Korpschef Janny Knol pakte dan ook uit in *NRC* en de *Volkskrant*. Zoiets is traditie.

De laatste maanden had de politie al de nodige escalatie voor de kiezen gehad. Bij de jaarwisseling wéér de rituele vuurwerkanslagen, die het moreel intern wel moeten aantasten. Met als nieuwigheid de doe-het-zelf-“vuurwerkmitrailleurs”, uit de heup afgeschoten, gericht op de ME. Als je die beelden ziet, is het de vraag hoelang het duurt voordat de politie terugschiet. Dan wel: is dit het einde van de buurt-en-burger-georiënteerde Nederlandse politiecultuur die altijd 'vanuit' de samenleving wil opereren? Deze escalatie valt niet meer weg te duwen.

Nog schokkender was de veldslag op het Malieveld van 20 september, waar extreemrechts demonstreerde, politieau-

to's in brand stak, het Binnenhof trachtte te bestormen, journalisten verwondde en het D66-kantoor in brand wilde steken. De beelden van een gerichte aanval op een ME-bus vergeet ik niet gauw. De agenten werden al bijna overweldigd bij de eerste stap buiten het busje.

Een gerichte aanval op de democratische rechtsstaat, door fascistische knokploegen, op parlement, politieke partij, politie en pers. Collega Marcel Haenen kaartte het in zijn gesprek met de politiechef eind vorig jaar aan in *NRC*: hoelang gaat dit nog goed? De politie ontleent nu nog haar effectiviteit aan vertrouwen, nabijheid en toegang tot de burger, maar slaagt inhoudelijk steeds minder. Ontsporingen in de digitale samenleving houdt ze onvoldoende bij, vooral op zedengebied. Een kritisch inspectierapport onthulde vorig najaar dat de nieuwe basisteams in beslag worden genomen door noodhulp, verwarde personen en 'heterdaadjes'. Drugscriminaliteit, zorg- en milieufraude of online oplichting schieten erbij in. Er bleven vorig jaar zo'n 45.000 aangiftes onbehandeld. Sinds 2020 is dat aantal verdubbeld. De effectiviteit neemt dus af, de werkdruk en de stress toe, op straat, maar ook bovenlokaal, door de invloed van georganiseerde criminaliteit en de internationalisering van alles.

Deze escalatie valt niet meer weg te duwen

Knol schetst in haar interviews een overbelaste, haperende, kwetsbare organisatie, onvoldoende weerbaar, organisatorisch op achterstand, achter de ontwikkelingen aanhollend en op het tandvlees door tekorten. Met een samenleving die zich deels afwendt van de overheid - en dus ook van de politie. In de *Volkskrant* adviseerde Knol de Kamer opnieuw een beleidsplan Samenleving en Criminaliteit te schrijven, naar het voorbeeld van de Commissie kleine criminaliteit van parlementariër Hein Roethof (PvdA) midden jaren 80. Een consensus over wat er nou echt moest worden aangepakt. En dan niet alleen door de politie. Die Knol gelukkig nog steeds vanuit en mét de burger wil laten functioneren. Maar zou de totaal verdeelde politiek daartoe nog in staat zijn?

Folkert Jensma is juridisch journalist en schrijft tweewekelijks over de rechtsstaat.

Zes vrouwen in een flat met duizend ramen

REPORTAGE MUZIEKTHEATER OP
DE STRIJKKWARTET BIËNNALE

PAGINA C4

FOTO ZARA NOR

Cultuur

MUZIEK & THEATER

STRIPPRIJS

Milan Hulsing wint Stripschapprijs 2026

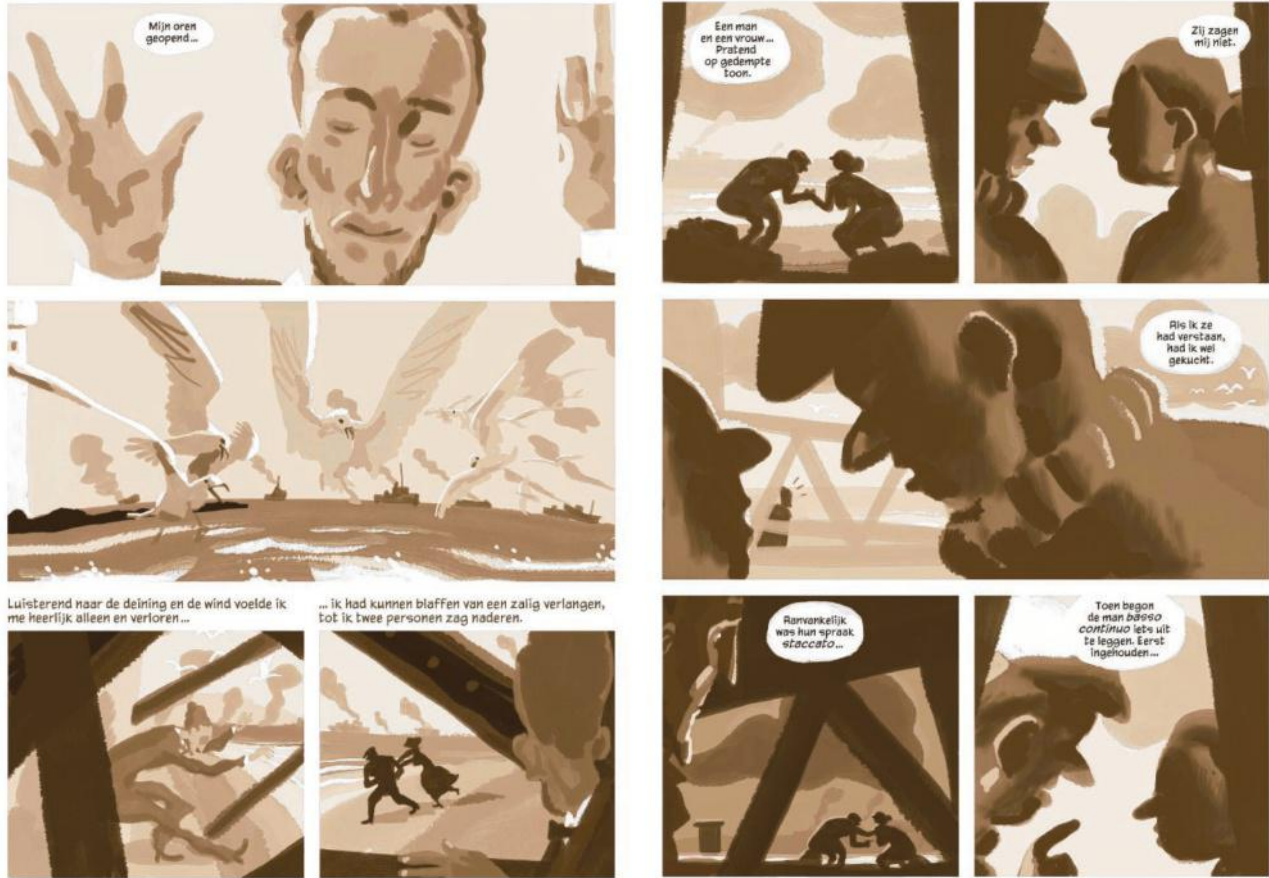
De jury roemt Hulsing om zijn experimenteerdrift en sfeerbeheersing. Hulsing „weet iedere keer weer te verrassen”.

Stefan Nieuwenhuis
AMSTERDAM

Stripmaker, illustrator en animator Milan Hulsing (1973) krijgt de Stripschapprijs 2026, de enige oeuvreprijs voor striptekenaars in Nederland. De jury benoemt Hulsings veelzijdigheid, want hoewel herkenbaar, is zijn werk steeds anders. Naast verhalen die hij zelf schrijft, kiest Hulsing vaak voor bestaande romans en literaire verhalen, zoals *De aanslag* van Harry Mulisch en *Een stad van klei*, Hulsings schitterende bewerking van de roman *Over the bridge* van de dissidente Egyptische schrijver Mohamed el-Bisatie. Vorig jaar verscheen het surrealistische *Voetsporen*, een bundeling met verstripte verhalen van de Tsjechische schrijver Karel Capek.

Deze keuzes verraden zijn brede culturele interesse. In 1994 studeerde Hulsing af aan de Willem de Kooning Academie met een stripbewerking van Nabokovs *Wolk, burcht, meer*. Daarna studeerde hij film- en theaterwetenschappen. Die veelzijdigheid is terug te zien in de thematiek van zijn stripwerk, dat on-Nederlands aan doet: in *Stad van klei* wordt naar hartenlust gefraudeerd en gemanipuleerd, in *De smokkelaar* draait het om oplichting en leugens. Hulsing toont zijn personages als figuren met een randje, met iets donkers, iets on-aangepasts. Zo is ook zijn humor: vervreemdend en vilein, maar gedoseerd zodat het niet grof of smakeloos wordt. Die combinatie van factoren maakt zijn werk uniek in het Nederlands striptlandschap.

Terecht memoreert de jury het

Pagina's uit de strip *Voetsporen* van **Milan Hulsing**.

belang van sfeerschepping in het werk van Hulsing. Volgens het juryrapport speelt hij ermee alsof het van levensbelang is. Dat is met name te zien in *Stad van klei*, de graphic novel waarmee Hulsings doorbrak in 2011. Het benauwende verhaal, waarin de hoofdpersoon zichzelf volledig klemzet in leugens en verbeelding, is op het hallucinante uitgewerkt: de gedempte kleuren dreigend, de handelingen

steeds onheilspellender. Ook in *Voetsporen*, de verstripping van de verhalen van Capek die vorig jaar verscheen, is de sfeer op dezelfde wijze uitgewerkt en allesbepalend: de grauwe, grove tekeningen dragen bij aan het mysterieuze van de vertellingen.

Leugens en verbeelding
Hulsing publiceerde sinds 2004 zeven striptitels onder eigen naam,

waarvan er drie werden bekroond met een Stripschappenning, voor het beste album van het jaar. Behalve strips maakt Hulsing ook illustraties. Bekend zijn de covers voor *Schokkend Nieuws*, het filmmagazine over horror, sci-fi, fantasy en cult. Vorig jaar exposeerde Hulsing in de Delftse galerie 38CC, waar zijn handgeschilderde animatiefilm *Magic Show* te zien was, samen met een reeks portretposters van muzi-

kale pioniers uit Afrika, Azië en de Arabische wereld. Die veelzijdigheid kenmerkt de laureaat.
De Stripschapprijs wordt sinds 1974 ieder jaar toegekend door Het *Schokkend Nieuws*, de Nederlandse belangenvereniging voor het beeldverhaal. Eerder ging de prijs onder anderen naar Aimée de Jongh, Typex, Barbara Stok, Peter van Dongen en Joost Swarte. Vorig jaar won Michiel van de Pol de oeuvreprijs.

Alle grenzen worden opgeheven in Oost-West-ontmoeting

Recensie Dans

Farewell future welcome world
door Leine Roebana & Black Pencil.
Gezien 23/1, Breda. Tournee tot en met 14/3. Info: www.leineroebana.com
●●●●●

Francine van der Wiel
BREDA

In een tijd waarin de wereld lijkt te worden beheerst door conflict, afpersing, schaamteloze leugens, discriminatie en bruut machtsvertoon, is er altijd de troost van de speelsheld en, desnoods tegen de klippen op, samen iets moois maken. Kunst, *anyone*?
Leine en Roebana doen het in *Farewell future welcome world* met muziek en dans. Het eclectische, de gehele muziekgeschiedenis bestrijkende repertoire van ensemble Black Pencil en de hedendaag-

se Indonesische klanken van Kyai Fatahilla inspireren en sturen de danspassen van de dansers van LeineRoebana en hun Indonesische collega's. Het mondt uit in een uitbundige viering van verschillen en overeenkomsten, culturen en identiteiten.
Met deze voorstelling voltooien Leine en Roebana hun Indonesiëtrilogie, vijftien jaar geleden begonnen met *Ghost Track*. Na *Light*, waarmee ze het 25-jarig bestaan van hun gezelschap markeerden, zetten ze met *Farewell future welcome world* een kroon op het 35-jarig jubileum, samen met dansers en muzikanten met wie ze een band hebben opgebouwd.

Een enorme panfluit
Hun ontmoeting vindt plaats in een abstract-tropische sfeer, met bamboebuizen zo dik als orgelpijpen zwevend boven het prachtig belichte toneel. Bij aanvang meandert een mooi, melancholiek Indo-

nesisch liedje uit de kleine radio op de vloer. Als drie dansers in een rijtje op marcheren, spreken zij met lichte ironie over heden en verleden als ongrijpbare fenomenen (de teksten zijn van Erik Bindervoet); een scène die zich nog een paar keer herhaalt als om de woorden te onderstrepen.
Daarna gaat het los, in een afwisseling van beelden en fragmenten die met een soms wat storende willekeur achter elkaar lijken geplaatst

- een bekend euvel. Dat wordt goedge maakt door de ongewo- genheid waarmee Indonesische en westerse danspassen naast, door en aan elkaar worden geweven op één gemeenschappelijk getouw. Net als bij de vorige trilogiedelen is het een genot om te zien hoe de losse bewegingskwaliteit van heden- daags westers getrainde dansers verschilt van die van hun compac- ter bewegende Indonesische te- genvoeters, en tegelijk samenkomt

“Farewell future welcome world” is een coproductie van LeineRoebana en Black Pencil.
FOTO DEEN VAN MEER

in een hybride danstaal die toch eigen is. Zo duiken steeds kenmerkende bewegingsmotieven van LeineRoebana op: de strak omhooggestoken armen of de roterende schouders, de hoekige vormen en rechtstandige sprongtjes. Daarnaast zijn de markante poses op diep doorgebogen, wijd uiteen geplaatste benen makkelijk toe te schrijven aan de Indonesische dans.
Zo zijn er prachtige scènes waarin alle grenzen worden opgeheven. Ruimtelijk loopt ook alles door elkaar. Regelmatig maken de musici van Black Pencil zich los uit de opstelling achterop het toneel. Met een enorme panfluit of een basblokkfluit mengen zij zich in het dansgewoel.
In de vijftien jaar die deze Oost-West-ontmoeting bestrijkt, is de wereld uiteen geslagen. *Farewell future welcome world* toont juist een hartverwarmende toenadering.

Tussen 1966 en 1976 zette kunstenaar Jan Dibbets zijn eerste schreden in de internationale avant-garde. Dat vroege werk is nu te zien in het H'ART Museum in Amsterdam.

Lucette ter Borg
AMSTERDAM

Of de in 1941 in „het gat” Weert geboren kunstenaar Jan Dibbets een tevreden man is, valt moeilijk in te schatten. Natuurlijk is hij tevreden met de solotentoonstelling die zaterdag in H'ART Museum in Amsterdam voor publiek opent en met de Franse *l'Ordre des Arts et des Lettres* die hij donderdag opgespeld kreeg, vanwege de manier waarop hij als kunstenaar heeft bijgedragen aan de bevordering van de kunsten in Frankrijk en de rest van de wereld.

De tentoonstelling in Amsterdam spitst zich toe op de jaren, lang geleden, dat Dibbets „bij toeval” terecht kwam in de wereld van de avant-garde. Zijn laatste solo in Amsterdam dateert uit 1972 en de plek van de huidige tentoonstelling is niet het Stedelijk Museum, waarmee Dibbets vroeger zulke innige banden onderhield. Die banden zijn al zo'n tien jaar behoorlijk afgekoeld, want in het Stedelijk maken „moraalridders” de dienst uit. „Lachwekkend”, noemt hij het.

Dibbets moppert graag en maakt cynische grappen over de „oenen” aan wie hij al zestig jaar zijn werk moet uitleggen, over de kwaliteit van hedendaagse fotografievakjury's („alleen op zoek naar iemand die met twee benen onder de tram is gekomen”), over de „geleerden” van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen die „maar wat kwebbelen over kunst”, over de tekenopleiding in Tilburg waar hij na zijn Gymnasium in Weert naartoe ging („fenomenaal slecht”). „Dus ach”, zegt Dibbets op het groepsinterview voorafgaand aan de tentoonstelling: hij heeft al zo veel exposities gehad over de hele wereld. Wat boeit het hem dat deze tentoonstelling in Amsterdam is of daarbuiten? Exposities zijn voor een kunstenaar van zijn statuut totaal onbelangrijk. In Nederland is het lastig als je je kop boven het maaiveld uitsteekt. „We moeten gezellig met z'n allen onder dat maaiveld blijven, elkaar prijzen en schouderklompjes geven. Boven het maaiveld ben je alleen. Wat doe je dan? Naar het buitenland.”

Kantelende horizzonnen

Wat Dibbets wel belangrijk vindt, is dat hij in de zesendertig meter lange, tien meter brede en acht meter hoge ‘Kerkzaal’ van het museum een totaalinstallatie mocht maken met conceptuele fotowerken uit de periode tussen 1966 en 1976. Sommige werken hangen haast tegen het plafond en kun je alleen vanaf een verdieping hoger, uit de verte, bekijken. Andere, zoals de bekende ‘perspectiefcorrecties’ die Dibbets in 1969 in zijn atelier maakte, hangen op kniehoog-

Jan Dibbets bij zijn *Big Comet Sky-Land-Sky 3' - 60"* in H'ART Museum in Amsterdam. FOTO DENNIS BOUMAN

INTERVIEW JAN DIBBETS KUNSTENAAR

‘Boven het maaiveld ben je alleen. Wat doe je dan? Naar het buitenland’

Jan Dibbets: *Perspective correction - My Studio II, 1: square on floor*. FOTO H'ART MUSEUM

te. Het zijn zwart-witfoto's van een leeggeruimd en schoongeboend atelier met op de vloer of de muur een simpel vierkant getekend of geplakt. De vierkanten staan frontaal in de ruimte, waardoor het perspectief van het atelier verandert. Ook hangt hier het kolossale *Big Comet Sky-Land-Sky 3' - 60"* (1973), dat de museummuur in tweeën spiest: een halve triomfboog van aan elkaar gekitte kleurenfoto's van langzaam kantelende horizzonnen die steeds minder als zodanig herkenbaar zijn.

„Ik laat zien dat fotografie geen medium is voor een portret van opa. Op een fototentoonstelling gaat iedereen automatisch op zoek

naar zijn opa. Maar fotografie gaat niet over de werkelijkheid, het gaat over niks. Je moet je afvragen: wát is fotografie en hoe werkt het? Dat doet niemand in Nederland, ook niet in al die nieuwe fotografiemu- sea die er zijn. Die musea zijn toch zielig? Zelfs in het MoMA in New York lopen mensen bij fotografie rond die er niks van begrijpen.”

Jeugdijg elan

Op de tentoonstelling staan vitrines waaruit het jeugdijg elan spat en de vrijbuitige nieuwsgierigheid waarmee Dibbets en zijn artistieke geestverwanten tussen 1966 en 1976 het wereldtoneel bestormden. Dat waren Ger van Elk, Reinier Lu-

cassen, Lawrence Weiner, Donald Judd, Carl Andre en Sol LeWitt. Conceptuele kunst, Minimal art, Landart, Arte Povera: het is „allemaal precies hetzelfde”, zegt Dibbets. „Arte Povera heet alleen maar zo omdat Italianen niets anders dan Italiaans kunnen spreken.”

Het zijn kunstenaars die allergisch waren voor het vette gebaar van de abstract-expressionistische schilderkunst en voor de loodzware regels van beeldhouwkunst (altijd een sokkel). Kunst werd efe- meer, ging buiten de perken (denk aan Sonsbeek 1971), kon een gedachte zijn, een tekst op de muur, een actie. Dibbets groef in 1969 voor de deur Wim Beeren samen- gestelde tentoonstelling *Op Losse Schroeven* in het Stedelijk Museum de fundamenten van het museum uit. Vooral met zijn ‘perspectief- correcties’ trok hij vanaf 1969 in- ternationaal de aandacht: hij werd uitgenodigd voor twee Documen- ta's in Kassel, die van 1972 en 1977. Dibbets richtte daarnaast de in- middels in Amsterdam gevestigde talentenwerkplaats De Ateliers op, gaf daar bijna dertig jaar lang les en doceerde twintig jaar aan de kunst- academie in Düsseldorf. Hij zegt „geen flicker” te hebben geleerd van die jaren. „Ik had mijn eigen programma. Voor mij was die ene lesdag in de week de fijnste ont- spannen dag van de week. Wat ik gehoord heb, was dat studenten weleens bang voor mij waren. Maar altijd positief bang, na afloop. Ik

had collega's die eindeloos vrien- delijk bleven. Bij mij duurde een studiobezoek nooit langer dan tien minuten. Het was een soort huis- artsenconsult. Het hoogste dat je bij mij kon bereiken: dat ik mijn hand uitstak en zei: ‘Welkom collega.’”

Weggegooid als een vies dingetje

Voor Dibbets is de kennismaking met het goedkope Russische ca- meraatje van zijn zus, die in Eind- hoven studeerde, fundamenteel geweest. „Ik was aan het punt ge- komen dat ik niet meer wilde schilderen. Ook al is Mondriaan mijn geestelijke grootvader, ik vond schilderkunst zo'n dwingend medium. Ik zocht wanhopig naar iets wat buiten schilder- en beeld- houwkunst Kunst kan zijn.” „Ik keek in dat boxje van mijn zus en zag de hele boel bewegen. Ik realiseerde me ineens dat de waarde van dit fenomeen nooit de aandacht had gekregen die het verdiende. Dat ontlofte als een bom in mijn nek. Ik realiseerde me dat fotografie een volledig nieuw medium was dat niet begrepen is. Fotografie is alleen maar toege- past, *ausgenutzt* zoals de moffen dat noemen, weggegooid als een vies dingetje, als document, dat ooit ontdekt is naast die prachtige schilderijen van Ingres.”

Jan Dibbets – Toward another Photography 1966-1976. Vanaf 23 jan- t/m 5 april in H'ART Museum, Amster- dam. Info: hartmuseum.nl

Repetitie van *Een flat met duizend ramen*. In het midden zit actrice Ariane Schluter. FOTO ZARA NOR

Joost Galema

AMSTERDAM

Ergens in de verbeelding van schrijfster Joke van Leeuwen bestaat een flat met duizend ramen die zes vrouwen huisvest. De eerste meent dat in een afgesloten kast van haar nieuwe woning – waarvan de sleutel zoek is – nog de stem en het spel van een violist tot haar spreken, geluiden die „niet waren meeverhuisd”.

De tweede vrouw trekt in bij haar vader, een oorlogsfotograaf, om hem beter te leren kennen en begrijpen. De derde herinnert zich surrealistische gesprekken met de begrafenisonderneemer na de dood van haar geliefde. De vierde vrouw belt aan bij andere flatbewoners, speurend naar „omstandigheden” en „gemis” die ze in potjes verzamelt. De vijfde is zwanger en praat tegen de ongeboren vrucht. En de zesde belandt na een auto-ongeluk in het ziekenhuis.

In Van Leeuwens universum zijn hun ervaringen verbonden met een van de zes *Zonnekwartetten* van Joseph Haydn. Hoewel gescheiden door ruim twee eeuwen vertonen de werelden van schrijfster en componist gelijkenissen: verwondering en vindingrijkheid regeren er, en soms leven melancholie en humor samen in één zin of muzikale frase. Wanneer de zesde vrouw ondersteboven in de over de kop geslagen auto hangt, constateert ze droog hoe op de radio Haydns muziek gewoon doorgaat, alsof er niets is gebeurd.

In Amsterdam ‘ontmoeten’ beide kunstenaars elkaar dezer dagen in het drieduik *Een flat met duizend ramen*. In opdracht van de Strijkkwartet Biënnale verzond de jonge componist Primo Ish-Hurwitz een theatrale vorm voor de terugkerende serie, waarin hedendaagse componisten de muzikale dialoog zoeken met Haydn, de vader van het strijkkwartet.

REPORTAGE STRIJKKWARTET BIËNNALE

‘Het voelt alsof Ariane Schluter en wij een kwintet zijn’

Op de Strijkkwartet Biënnale spiegelen zes personages zich aan Haydn in de voorstelling *Een flat met duizend ramen* van Joke van Leeuwen. Ariane Schluter speelt alle zes vrouwen.

Het auto-ongeluk

En dat levert een innige verstrengeling op van literatuur en muziek, blijkt tijdens de repetities in de intieme concertzaal Muziekhaven in Zaandam. Dat de levens allemaal van vrouwen zijn, lijkt geen andere reden te hebben dan een praktische: actrice Ariane Schluter kan ze alle zes verwoorden. Het Weense Chaos String Quartet verklant Haydn en de zes eigentijdse componisten, van wie Ish-Hurwitz er één is. Ze zijn al een week de verschillende puzzelstukken op elkaar aan het afstemmen. Het is vandaag de beurt aan het verhaal van het auto-ongeluk, waarbij het kwartet van Ish-Hurwitz versmelt met de verwarring van de oude vrouw die wat bevreemd haar ervaringen nog eens navertelt.

Wanneer ze ondersteboven hangend in de autostoel bij bewustzijn komt, zingt ze „Papegaaitje leef je nog?” op een kort motief van de eerste viool. Bevrijd uit het autowrak ziet ze als eerste tussen het glas op straat de kortingsbon van het restaurant waar-

Wanneer ze hangend in de autostoel bij bewustzijn komt, zingt ze „Papegaaitje leef je nog?”

naar zij op weg was, en die – merkt ze op – nog maar één dag geldig is. Er is een eenheid van woord en muziek. „Het voelt”, zegt Bas Jongen, de Nederlandse cellist van het Chaos String Quartet, „alsof Ariane en wij een kwintet zijn. We werken wel vaker met acteurs of sprekers, maar dan zitten we meestal beiden in een eigen bubbel. Hier spelen we echt samen.”

Van Leeuwen heeft dankbare karakters geschapen, reageert Schluter. „Hun gevoeligheid sluit mooi aan bij Haydns noten en de hedendaagse kwartetten versterken dat weefsel op hun beurt. Er zijn voor mij de nodige aangrijpende momenten, omdat de muziek zo goed met mijn personages en hun innerlijke gevoelsleven mee kleurt. Het vierde verhaal bijvoorbeeld gaat over een vrouw op de negende verdieping, op het oog opgewekt en levenslustig. Ze verzamelt ‘omstandigheden en gemis’ en het raam aan de straatkant staat altijd open, want dan ontgaat haar niets. Ze is geestig – zoals de muziek van Haydn dat ook kan zijn

– maar er kleeft ook iets eenzaam en griezeligs aan haar.”

„In het vijfde verhaal”, vertelt regisseur Jos van Kan, „vraagt een zwangere vrouw zich af hoe Haydn klinkt voor een kind dat in vruchtwater drijft. Hier zorgt elektronica voor een lichte vorming in de klank. Deze tekst doet me enigszins denken aan Samuel Becketts *Wachten op Godot*, alleen verliest de vrouw zich hier in bespiegelingen over het kind dat moet komen. Het mooie vind ik dat personages, net zoals het publiek, luisteren naar en peinzen over de kwartetten. In muziektheater zie je zoiets zelden.”

Misverstand over Haydns kwartetten

Volgens cellist Jongen van het Chaos String Quartet werpt de wisselwerking tussen de verschillende elementen ook een ander licht op Haydns kunst. „Het misverstand wil dat zijn bijna zeventig strijkkwartetten nogal op elkaar lijken. Maar in deze setting hoor je hoe sterk ze onderling verschillen en bovendien hoeveel gemoedstoestanden elk werk bevat.”

De zes hedendaagse componisten zijn – behalve Ish-Hurwitz – Richard Ayres, Jan-Peter de Graaff, Frieda Gustavs, Hanna Kulenty en Boris Bezeemer. „Elk van hen schetst een nieuw gezicht van Haydn, omdat ze werkelijk met hem een gesprek voeren”, vindt Jongen. „Vaak worden zo’n spiegelkwartet en Haydn afzonderlijk gespeeld, maar hier verknopen ze zich met elkaar en het personage, en dat levert niet alleen een fascinerend klankbeeld op, maar laat evengoed horen hoeveel dramatische en verhalende kracht in de strijkkwartetten van Haydn zijn verborgen – emoties waarmee we ons vandaag de dag nog verbonden kunnen voelen.”

Een flat met duizend ramen – Haydn Reframed met Ariane Schluter en het Chaos String Quartet is te zien tijdens de Strijkkwartet Biënnale (24-31 jan). Info: [sqba.nl](#)

Bij het Belcea Quartet strijkt de cellist met de eer

STRIJKKWARTET

Het Belcea Quartet opende zaterdag feestelijk het eerste lustrum van de Strijkkwartet Biënnale.

Marnix Bilderbeek

AMSTERDAM

Als ergens grootsheid schuilt gaat in balans, dan wel in een strijkkwartet. Een wat star en onevenwichtig geopend *Dissonantenkwartet* van Mozart gaf zaterdagavond het startsein van de Strijkkwartet Biënnale in Amsterdam. Pas echt op hun plek vielen de leden van het Belcea Quartet in het rustige tweede deel. Zodra ze zich daar wat meer vibrato permitteren, bloeit hun klank er meteen van op – lyrischer, een paar graadjes warmer.

Het Belcea is een van de internationale topkwartetten die zich deze week verzamelen in het Amsterdamse Muziekgebouw – een hele week het decor van ochtend-, middag- en avondconcerten, lezingen en meer. De Strijkkwartet Biënnale is in vijf edities uitgegroeid tot een fenomeen: het grootste festival voor strijkkwartetten ter wereld. Geestesmoeder Yasmin Hilberdink werd er zaterdagavond voor onderscheiden met de Andreaspending van de stad Amsterdam.

Het Belcea Quartet tijdens de openingsavond van de Strijkkwartet Biënnale in Amsterdam. FOTO ROB VAN DAM

Even daarvoor klonk de Nederlandse première van Brett Deans vierde strijkkwartet, *A Little Book of Prayers*. Het vijfdelige stuk opent met ijle strijkers, waar de cello melodière doorheen rijgt. Neerwaarts glijdende noten in alle vier de instrumenten keren voortdurend terug, ingebed in zwalkende volksdansjes, vogeltjeppen en pingpongdialogjes.

Dean schreef een opvallend gemancipeerde tweede violopartij – niet dienstbaar aan de eerste, maar met eigen, markante solo's. Het stuk is een erbetoon aan Laura Samuel, voormalig tweede violist en medeoprichter van het Belcea Quartet. Ze overleed in 2024 aan een zeldzame vorm van kanker.

niet dienstbaar aan de eerste, maar met eigen, markante solo's. Het stuk is een erbetoon aan Laura Samuel, voormalig tweede violist en medeoprichter van het Belcea Quartet. Ze overleed in 2024 aan een zeldzame vorm van kanker.

Tientallen jaren op de lessenaar

Vanzelfsprekend is het voor de kwartetleden een intens en persoonlijk geladen werk. Zaterdagavond bleef de emotie vooral op

het podium. Dat de verhalende kracht van de noten maar bij vlaggen de zaal bereikte, komt deels door het episodische karakter van Deans compositie, maar ook de interpretatie moet nog langer rijpen om echt tot het publiek te spreken. *A Little Book of Prayers* beleefde tenslotte pas drie maanden geleden zijn wereldpremière.

De muziek van Mozart is al twee eeuwen verankerend in het repertoire en staat ook bij het Belcea Quar-

tet al tientallen jaren op de lessenaar. Voor het *Vierde strijkkwintet* schoof na de pauze altviolist Tabea Zimmermann aan. Pas in de doorwerking van het eerste deel kwam het vijftal los, maar vanaf daar kwam een spanningsboog op gang die tot het eind niet meer verslapte. Het Belcea Quartet bleef op zijn mooist als er zachtjes werd gemusiceerd, zoals in het hemelse derde deel. Klonk eerste violist Corina Belcea in de luide passages soms wat schrill, in het intieme bezat ze een prachtige fluisterklank.

Toch bleek het niet de eerste viool die vanavond de show stal, en ook niet de tweede. Zelfs met een ster-altist als Tabea Zimmermann in de gelederen sprong vooral de cellist van het Belcea Quartet er het mooiste uit, met volmaakt zangerige toon.

Niet dat Antoine Lederlin zichzelf op de voorgrond wilde plaatsen – in tegendeel. Juist de manier waarop hij een cellomelodie eventjes kon laten opwellen en weer harmonisch in het kwartetweefsel deed verzinken was het grootste genot van de hele avond.

Recensie Klassiek

Openingsconcert van de Strijkkwartet Biënnale door het Belcea Quartet. Gehoord: 24/1, Muziekgebouw, Amsterdam. Biënnale t/m 31/1. Info: [www.sqba.nl](#)
●●●●○

Zangeres Halsey overrompelt zowel muzikaal als visueel

POP

Halsey is op haar gemak in Afa, terwijl het publiek een roadtrip maakt dankzij fantastische filmbeelden.

Hester Carvalho

AMSTERDAM

Halsey tijdens een optreden in 2022 op het Reading Festival in Reading, Engeland. FOTO JOSEPH OKPAKO/WIREIMAGE

te concert in Afa griipt ze terug op haar debuut, *Badlands*, uit 2015; dit is de ‘Back To Badlands’-tour. Maar Ashley Nicolette Frangipane alias Halsey, wil meer, kondigt ze snel aan. Ze belooft het hele debuut-album te spelen en een selectie van latere liedjes, tot ze om elf uur móet stoppen, zegt ze. „Ik blijf hier tweeënhalf uur staan.”

Industriële beats

Ze houdt woord en kiest boven-

dien een vorm waardoor het optreden al die tijd overrompelt. Zowel muzikaal als visueel. De drie muzikanten op de verhoging achter haar creëren een doorwrochte laag van industriële beats en frisse accenten. Daarbij klinkt Halseys stem natuurlijker dan verwacht: de geluidseffecten waardoor veel popzangeressen live soms al te gestaald klinken, heeft zij niet nodig. Halseys stoere stem mag soms ook buiten adem zijn of wat ieler uit-

pakken, juist die afwisseling is aantrekkelijk.

Halsey is volledig op haar gemak op het podium, ze banjert heen en weer, kletst tegen de zaal en laat haar ‘Amsterdamse’ tatoeage zien, drie kruisen op haar vinger. Ondertussen beleeft het publiek een roadtrip door Amerika, dankzij fantastische filmbeelden geprojecteerd op de gehele achterwand van het podium en de zijwanden. Het lijkt alsof we met zijn

allen in een auto zitten, met een dashboard en daarboven ruitenswipers, eerst rijdend door woestijn of bergen, en dan door een stedelijk landschap. Het regent pijpenstelen, wordt donker, weer licht, we zijn steeds in een andere omgeving: van steegjes naar nachtclubs.

Tegen die achtergrond bezingt Halsey het leven in de ‘badlands’, de woestenij, in liedjes als ‘Bells in Santa Fe’ en ‘Only Living Girl In LA’. Over Halsey is bekend dat ze periodes heeft met psychische klachten. Daarover vertelde ze deze avond niet. Maar uit de beelden, waar nu en dan haar eenzame ‘avatar’ doorheen wandelde, sprak de ontheemding. Een bijzonder moment kwam aan het eind, toen het publiek dankzij 3D-brillen een grote versie van Halsey boven de zaal zag zweven, ontspannen liggend op haar rug, terwijl daarachter de groep een indrukwekkend boze roekuitvoering van ‘Lonely Is The Muse’ uitvoerde. Opnieuw een mooie vondst.

Recensie Pop

Halsey. Gehoord: 22/1, Afa Live, Amsterdam.
●●●●○

INTERVIEW

HERVÉ NIQUET

Marnix Bilderbeek

AMSTERDAM

Vivaldi spelen is net een yogales. Het is moeilijk, je kunt er vreselijk tegenop zien. En toch voel je je na afloop stukken beter."

De frisse tegenzin, met een kwinkslagje, is van zijn vertrokken gezicht te lezen - dwars door de ha-perende verbinding van ons video-gesprek. De Franse dirigent en barokspecialist Hervé Niquet toert over een week door Nederland met zijn eigen koor en orkest, Le Con-cert Spirituel: vier concerten met muziek van Antonio Vivaldi. Hoofdmoot op het menu zijn het geliefde *Gloria* en *Magnificat* - voor de verandering met uitsluitend vrouwenstemmen in het koor.

U heeft een energieke stijl van dirigeren, een eigenschap die ik ook wel bij de muziek van Vivaldi vind passen. Is het een natuurlijke match?

„Ik heb een hekel aan Vivaldi. Zijn muziek is zó saai om te repeteren. Doodvermoeiend, voortdurend dezelfde noten. Nooit zal ik een opera van Vivaldi dirigeren. Vier uur lang hetzelfde trucje, daar pas ik voor. Maar die geestelijke mu-ziek van Vivaldi is wat anders. Erg saai om te repeteren ja, dat wel."

Niquet neuriet de opening van het *Gloria*, verzuchtend: „*La même recette, tout le temps!*” En toch ontzettend veel werk om al die snelle nootjes gelijk te krijgen. Maar zo-dra je op het podium staat, gebeurt er iets. Elke avond zeggen we weer tegen elkaar: mijn hemel, wat een vulkanische muziek, zo veel ener-gie! Vivaldi was natuurlijk mees-terlijk in wat hij deed."

Hervé Niquet (1957) is een mu-zikale alleskunner. Als jonge twin-tiger werd hij pianist en koorleider bij de Opéra de Paris, waar hij ze-ven jaar de kneepjes van het vak leerde. Intussen leerde hij toeval-lig het klavecimbel kennen. Als zanger deed hij vervolgens auditie bij baroklegende William Christie, won, en werd tenor in diens en-semble Les Arts Florissants.

In 1987 richtte Niquet zijn eigen barokgezelschap op, Le Concert Spirituel. Missie van Niquets en-semble was het terug op de kaart zetten van het Franse *grand motet*: grootschalige, geestelijke werken voor koor, solisten en orkest. Krap veertig jaar later is Le Concert Spi-rituel al lang en breed uitgewaaierd naar opera's, oratoria en compo-nisten van buiten Frankrijk.

Opnames en uitvoeringen staan vaak garant voor een gezonde por-tie opschudding. Dramatisch, beeldend, met opvallende keuzes en vaak bruuske tempj.

Ook in de muziek van Vivaldi hebt u een bijzondere aanpak. Vivaldi schreef zijn populaire Gloria voor solisten en gemengd koor. Waarom klinken er bij u alleen maar vrouwenstemmen?

Hervé Niquet in 2021. FOTO FESTIVAL BERLIOZ/BRUNO MOUSSIER

Hervé Niquet: 'Vivaldi's muziek is zó saai om te repeteren'

„Ik heb veel studie gemaakt van hoe de muziek in de achttiende eeuw werd uitgevoerd. Vivaldi componeerde vier koorpartijen: sopraan, alt, tenor en bas. Maar de kloosters waar muziek klonk, wa-ren strikt gescheiden; geen man-nen in een vrouwenklooster, en geen vrouwen in een mannen-klooster. Toch gebruikten ze exact dezelfde bladmuziek, hoe kan dat? Simpel - in een vrouwenklooster werden de bas- en tenorpartijen gewoon een octaaf hoger gezon-gen, en andersom.

„Voor mij is het ondenkbaar om

deze muziek uit te voeren met een gemengd koor. We weten dat Vi-valdi met twee vrouwenkoren werkte in het Ospedale della Pietà, het klooster en meisjesweeshuis in Venetië waar hij componist was. Waarom zou je het niet op die ma-nier uitvoeren, met alleen vrou-wenstemmen? Op onze cd en tij-dens de Vivaldi-tournee hoor je echt de 'sound' van het Ospedale in de achttiende eeuw.

„De samenklank van die twee vrouwenkoren is enorm spannend. De dissonanten liggen zo hoog, en de stemvibraties zo dicht bij elkaar

- dat klinkt gewoon sexy."

De solo-aria's laat u zingen door alle sopranen of door alle alten tegelijk. Verlies je daarmee niet het contrast tussen koor en solis-ten?

„Ik kan het niet uitleggen, maar het resultaat is ongelooflijk. Je moet bedenken dat de twee koor-banken in het Ospedale tegenover elkaar stonden. Ook bij ons zijn de koren apart opgesteld. Als je dan de solo's en duetten door tien al-ten en tien sopranen tegelijk laat zingen in plaats van door twee so-

listen, gaan die koren daverend te-gen elkaar in.

„Ik heb zangers nodig die een beetje kracht op hun stem kunnen zetten. Tegenwoordig wordt vaak gedacht dat je barokmuziek met een lichte stem moet zingen. Fout! Om een voorbeeld te geven: kardi-naal Mazarin, de Franse premier onder Lodewijk de Veertiende, liet in de zeventiende eeuw de Salle des Machines bouwen in Parijs - een operatheater met zesduizend zit-plaatsen! Denk je dat daar met klei-ne stemmetjes gezongen werd?"

Over zalen gesproken: Vivaldi schreef zijn geestelijke werken voor het klooster. U komt zijn mu-ziek hier in moderne zalen uit-voeren. Maakt dat verschil, kerk of concertzaal?

„Dat hangt af van de akoestiek, en of de architect vanuit de muziek heeft gedacht. Kijk, we hebben concerten gegeven in Japan, daar heb je nauwelijks kerken. Maar ook in de zalen heerst daar bijna een sacrale sfeer."

”

Ik heb zangers nodig die een beetje kracht op hun stem kunnen zetten

Het publiek speelt dus ook een rol.

„Weet je wat een typisch Neder-lands geluid is? Tweeduizend mensen die tegelijkertijd hun pro-grammaboekje omslaan. Dat gerit-sel, dat maak je nergens anders mee. In Japan gaat zoiets geruis-loos. Kunst wordt daar als heilig beschouwd."

Beschouwt u kunst ook als heilig?

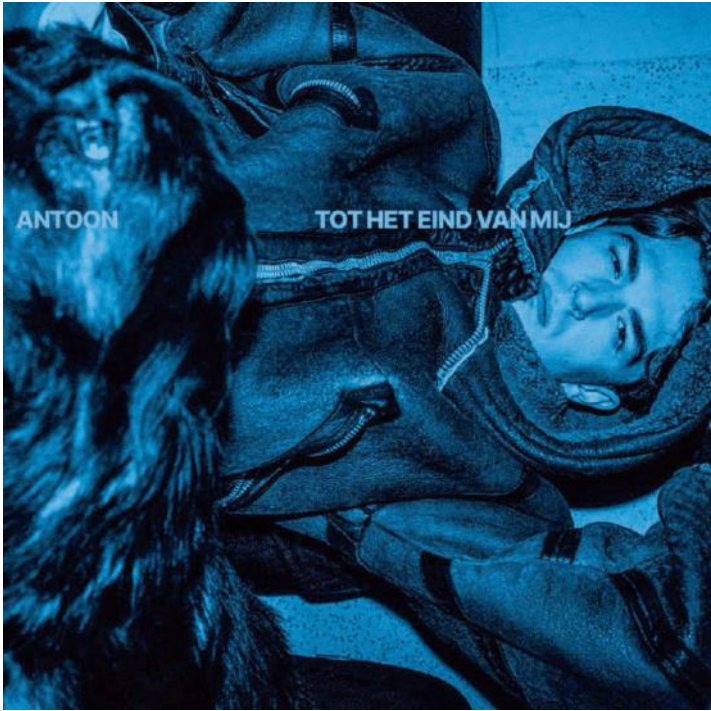
„Welnee, het is gewoon een baan. Dat is het altijd geweest. Je denkt misschien dat een mooi requiem of een magnificat puur uit inspira-tie voortkomt, maar muziek werd op bestelling geschreven. Een componist werd door de priester of het Vaticaan betaald om de mensen - door middel van muziek - ervan te overtuigen dat God be-staat. Ik denk dat veel componis-ten zelf niet eens gelovig waren. Ze waren meesters in muzikale ma-thematica, ze kenden eenvoudig-weg de juiste formules om hun doel te bereiken. Vind je dat een teleurstellend antwoord?"

Ik vind het wel verfrissend. Kunt u zich uw leven dan ook voorstel-len met een andere baan?

„Ja hoor, al heb ik het als dirigent wel makkelijk. Tijdens de corona-pandemie heb ik veel in de keuken gestaan. Kok lijkt me een veel moeilijker beroep, elk foutje valt meteen op - te rauw, te gaar. Als dirigent kun je best een steekje la-ten vallen. Geen enkel probleem."

Hervé Niquet en Le Concert Spi-rituel met muziek van Vivaldi. Te horen in Groningen (31/1), Eindhoven (1/2), Utrecht (2/2) en Den Haag (4/2). Info: concertspirituel.com

ALBUM VAN DE WEEK

Antoon is een goeie producent, maar als artiest bedenkt hij te weinig zelf

Pop/Elektronisch

Antoon
Tot Het Eind Van Mij
● ● ● ○ ○

Valentijn Verkerk, bekend als Antoon, is pas 23, maar heeft al drie albums gemaakt, in de Zig-go Dome gestaan en een rits hits achter zijn naam. Vooral als pro-ducer maakt hij indruk en werkte hij met alle sterren uit zijn genera-tie, zoals Roxy Dekker, Froukje en S10 (waaronder de grote hit 'Ik haat hem voor jou'). Op zijn nieuwste, derde album *Tot het Eind van Mij* laat hij horen dat hij tot de top van Nederland behoort. Als producer dan: het is een kun-dig album, gemaakt voor de soos, - ervan te overtuigen dat God be-staat. Ik denk dat veel componis-ten zelf niet eens gelovig waren. Ze waren meesters in muzikale ma-thematica, ze kenden eenvoudig-weg de juiste formules om hun doel te bereiken. Vind je dat een teleurstellend antwoord?"

Openingsnummer 'Chaos' be-gint veelbelovend als speelse jung-le house, maar eindigt in een va-riant op *De Formule* van De Jeugd, inclusief dat bloednerveuze, gie-rende hee-hoo-alarm. Tekstueel is het drie keer niks: „*Peuk in m'n bek/ wijf om m'n nek/ helemaal gek.*" Het nummer erna, 'Vonken', is een doorsnee piano houseplaat, maar 'Mijn hele leven lang' zakt echt door de ondergrens. Het is studentengabbler: „*Sta jij niet veel te hard te gaan/ voor iemand met een hockeyrokje aan?*" Student-en muziek is tegenwoordig een ge-heel eigen (en zeer populair) gen-re, dus de banaliteit is hem verge-ven, maar omdat de melodie de-zelfde is als klassieker 'Hardcore Vibes' van de Duitse happy-hard-coregroep Dune, gaat de opper-vlakkige tekst tegenstaant: „*Me' hele leven lang/ was ik op zoek naar iemand zo spang*" (*sexy*)."

Het album duurt in totaal nog geen halfuur, maar die drie ope-ningsnummers staan in schrill con-trast met de rest. De breakbeats van de house op 'Als ik ga' (met Mula B) zijn strak, energiek, effectief en hebben een *edge* die je op veel ande-re tracks mist. „Kom we steken heel Lowlands in de fik", gromt Mula B met een sis. Ook 'Hou van Jullie' met Sef is een verademing, vooral omdat die na al die knalplaten ge-lukkig wat ingetogener is. Al wordt de track wel gedragen door de erva-ring van Sef. 'Knalprobleem' met Milolaathetlukken (telg van Fabe-ryayo-familie Burning Fik) is een moderne interpretatie van New Wave's 'Drank & Drugs': zo slecht dat het bijna weer goed wordt. Een soort ironische overgave aan het feest, helaas zonder het venijn dat dit soort nihilisme nodig heeft om kunstzinnig te zijn.

Titeltrack 'Tot het Eind van Mij' is veelzeggend: het nummer leunt sterk op autotune, wat jammer is omdat Antoon goed kan zingen, en dit juist het best geschreven liedje op de plaat is. Een soort Krezip *meets r&b meets* UK-garage. Niet al te diep, maar wel oprecht, over de rouw om zijn moeder: „*Ik laat je niet los/ ik laat je niet gaan.*"

Antoon verwerkt de rouw door middel van extase en escapisme, drank, drugs en seks. Klassiek mo-tief, maar om het te laten werken moeten de teksten simpelweg meer vlees op de botten hebben. Minder uitleg, meer suggestie, meer dubbelzinnigheid, meer *show*, minder *tell*. Antoon is een van de beste producers van zijn genera-tie, maar om als artiest de belofte te ontstijgen, staat hij zichzelf nog in de weg. Ironisch genoeg dus omdat hij te veel kijkt naar anderen.

Jonasz Dekkers

Ook uitgekomen

Pop

Yn Yn
Yatta!
● ● ● ● ○

Is er een album ge-vonden van een ob-scure Japanse pro-ducer die italo disco maakte in de jaren zeventig? Nee, het is *Yatta!*, de vierde plaat van de Lim-burgse mannen van Yn Yn. Ze gaan ver-der over het pad dat ze op de vorige pla-ten hebben geëf-fend. Veel disco dus, maar ook trippy sur-frock en psychede-lia. En altijd Oost-Aziatische sferen en toonsoorten. De band heeft dat idi-oom inmiddels zo stevig in de vingers dat ze er steeds vrij-er mee kunnen spe-len. Het nummer 'Kasumi's Quest' is

een geslaagd voor-beeld: een sterk the-ma met Nintendo synthesizer-mystiek, maar halverwege krijgt de song ook iets van een zoe-kend eerste experi-ment met elektroni-sche muziek uit de jaren vijftig. Alsof een Thaise Kid Bal-tan aan de knoppen zit. Op dit vierde al-bum overheerst de dromerige uitwer-king van zulke soundscapes terwil-l er genoeg te dansen overblijft voor de for-se rij Europese pop-podia die al geboekt staan.

Leendert van der Valk

Pop/Folk

Tessa Rose Jackson
The Lighthouse
● ● ● ● ○

Tessa Rose Jackson laat op *The Light-house* het alias 'So-meone' definitief los. Er is geen mysteri-euze mist meer om achter te verdwijnen of in te experimente-ren. Dat stadium was nodig, maar dit voelt als thuisko-men. De liedjes zijn klein, delicaat en met grote zorg op-gebouwd; met me-loodieën die zich langzaam ontvou-wen. Rouw en ver-lies lopen als een dunne draad door het album: tastbaar en poëtisch, maar

nooit sentimenteel. De vuurtoren wijst de weg in de zee van rouw. Tegelijkertijd keer Jackson terug naar haar roots, naar afkomst en herinne-ringen. Haar folky pop klinkt aards, in-tiem en warm: akoestische gitaren, ademruimte. Sober-heid wordt kracht. Af en toe breekt ze die ingetogenheid open, zoals in 'Built To Collide', waarin optimisme én zelf-spot even vrijuit mo-gen bewegen.

Amanda Kuypers

Metal

Megadeth
Megadeth
● ● ○ ○ ○

Hulde voor thrash-metallegendende Me-gadeth! Het is altijd moedig als een band er zelf de brui aan geeft en eerlijk erkent: het is ge-noeg geweest. Roerganger Dave Mustaine (64) ver-dient bovendien bo-nuspunten voor zijn overlevingsdrang: behalve vele versla-vingen overleefde hij ook keelkanker. Maar toch: wat was het moedig geweest als hij deze plaat niet had gemaakt. Het is pijnlijk om de fletse, voorspelbare riffs te horen waarover Mustaine uitsluitend strooit met wanstal-tige, quasi-gevaar-lijk gegromde cli-

chés („*Jet there be shred*", „*tsunami of sound*", „*the final cur-tain falls*", etc., etc. ...). Jammer genoeg bewijst het zeventiende, titelloze af-scheidsalbum toch vooral hoe achter-haald Megadeth is. Bitterzoet: veruit het beste nummer is no-ta bene de bonu-strack 'Ride the Lightning', de Metal-lica-klassieker waar-aan Mustaine nog zelf meeschreef voordat hij vanwege wangedrag (drank, drugs, vuistgeroffel) uit die band werd gekickt. Het is nog geen schim van het origineel.

Frank Provoost

COLOFON

Mediahuis NRC BV

Hoofredacteur:
Patricia Veldhuis
Algemeen directeur:
Dominic Stas

Redactie

Vragen, opmerkingen of suggesties?
Mail naar **redactie@nrc.nl** of ga naar nrc.nl/contact. Postadres: Postbus 20673, 1001 NR Amster-dam, t.a.v rubriek, redactie of persoon. T: **020 - 755 3000** (algemene nummer)

Ingezonden brieven

Reageren op artikelen? Stuur maximaal 250 woorden naar **opinie@nrc.nl**. Vermeld naam, adres en tel. nummer.

Advertenties

T: **020 - 755 3049**, E: sales@nrc.nl, W: adverteren.nrc.nl

Familieberichten

T: **020 - 755 3052**, E: familieberichten@nrc.nl

NRC Webwinkel

E: klantenservice@nrcwebwinkel.nl

Bezorging en abonne-menten

Wij streven ernaar *NRC* te bezorgen voor 7.00 uur, op zaterdag voor 9.00 uur. W: nrc.nl/service, T: **088-572 0572** (ma-vr 8.00-17.00, za 9.00-13.00)

Omgang

persoonsgegevens

Mediahuis NRC BV legt van abonnees en gebrui-kers van online dienst-verlening gegevens vast voor de uitvoering van een (abonnee) overeen-komst en/of het verlenen van diensten. Deze gege-vens kunnen worden ge-bruikt om u te informeren over relevante producten en diensten van Media-huis NRC BV (zie ook nrc.nl/privacyverklaring). Afmelden kan via privacy@nrc.nl.

Auteursrecht

© NRC, 2026. Alle auteursrechten en databankrechten ten aan-zien van (de inhoud van) deze uitgave worden uit-drukkelijk voorbehouden. Deze rechten berusten bij Mediahuis NRC BV c.q. de betreffende auteur. Zie voor de volledige tekst: nrc.nl

Zo leest u de NRC waardering

● ● ● ● ● buitengewoon
● ● ● ● ○ zeer goed
● ● ● ○ ○ goed
● ● ○ ○ ○ matig
● ○ ○ ○ ○ zwak

Breng kunst tot leven

Aan de muur met een prachtige replica of een bijzonder sieraad

Adviesprijs
189,-

Ginkgo ketting

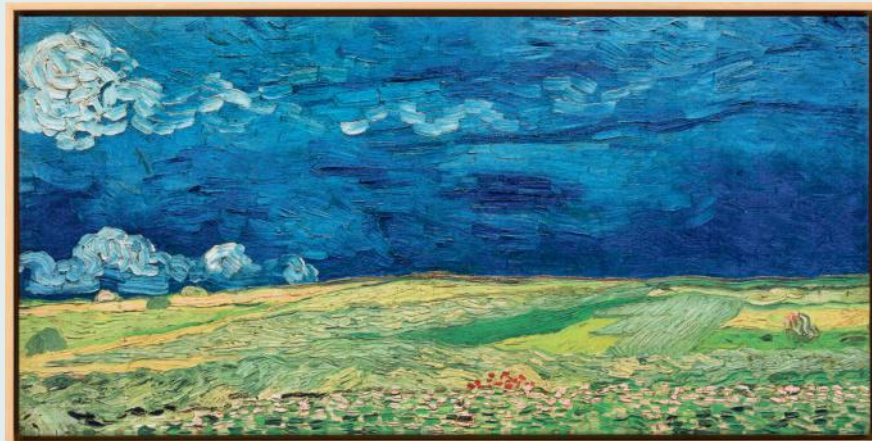
925 sterling zilver | Lengte: 45 cm |
Afmetingen hanger: 4 x 4,5 cm

Adviesprijs
215,-

CHRISTIANE WENDT Ketting Gelukkige olifant

Verguld 925 sterling zilver | Diamant |
Lengte: 44 cm | Afmetingen hanger:
2 x 2 cm

Adviesprijs
599,-

VINCENT VAN GOGH

Schilderij Korenveld onder Onweerslucht (1890)

Hoogwaardige reproductie | In massief houten lijst met schaduwrand |
Gelimiteerd tot 499 exemplaren | Inclusief certificaat | Afmetingen: 53 x 103,5 cm

Adviesprijs
415,-

VINCENT VAN GOGH

Schilderij Perenboomje in bloei (1888)

Fine Art Giclée op kunstenaarscanvas |
Hoogwaardige lijst hout | Gelimiteerd
tot 499 exemplaren | Inclusief certificaat |
Afmetingen: 65 x 45 cm

Adviesprijs
610,-

JOHANNES VERMEER

Schilderij Gezicht op Delft (1660/61)

Fine Art Giclée op canvas | Gelimiteerd tot 199 exemplaren,
genummerd | Inclusief certificaat | Handgemaakte gouden lijst
van massief hout met metalen blad | Afmetingen: 68 x 79 cm

Adviesprijs
480,-

GUSTAV KLIMT

Schilderij De Kus (1907-1908)

Katoenen canvas met voelbare en zichtbare canvasstructuur |
Op houten spieraam | Gelimiteerd tot 980 exemplaren en genummerd |
Lijst van massief hout in zwart-gouden uitvoering | Afmetingen: 69 x 69 cm

Adviesprijs
235,-

FRIEDENSREICH HUNDERTWASSER Horloge Tijdvinder Zielboom

Inclusief certificaat | Horlogekast: roestvrij
staal | Diameter kast: 30 mm, hoogte kast:
7 mm | Glas: mineraalglas | Horloge-
band: leer | Waterbestendig tot 3 ATM |
Met kwartsuurwerk van Miyota

© 2023 Namida AG, CH Glarus

Adviesprijs
115,-

GUSTAV KLIMT

Zijden sjaal Boerentuin

100% zijde | Afmetingen: 180 x 45 cm

Adviesprijs
115,-

CLAUDE MONET

Zijden sjaal Irissen in de tuin van Monet

100% zijde | Afmetingen: 174 x 42 cm

Adviesprijs
115,-

VINCENT VAN GOGH

Zijden sjaal Amandelbloesem

100% zijde | Afmetingen: 182 x 46 cm

